

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРИНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Кафедра міжнародних відносин

**Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

Освітня програма 291.00.01 «Суспільні комунікації»

**БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему:
РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ В СУЧАСНІЙ ЗОВНІШНІЙ
ПОЛІТИЦІ НІМЕЧЧИНИ**

**Студентки 4 курсу
денної форми навчання
Свідлер Дар'ї
Валентинівни**

**Науковий керівник:
доктор іст. наук,
завідувач кафедри
міжнародних відносин
Яблонський В. М.**

Київ - 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	2
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	6
1.1. Стан наукової розробки та джерельної бази дослідження	6
1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження	15
РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ НІМЕЧЧИНИ	25
2.1. Організація інформаційного супроводу зовнішньої політики Німеччини	25
2.2. Використання цифрових платформ у дипломатичних установах Німеччини	34
2.3. Стратегія розвитку цифрової дипломатії Німеччини	45
РОЗДІЛ 3. ЕВОЛЮЦІЯ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ НІМЕЧЧИНИ: ВИКЛИКИ, ІННОВАЦІЇ ТА ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН	53
3.1. Проблеми та потенціал цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці Німеччини	53
3.2. Використання штучного інтелекту як інноваційного інструменту в дипломатичній практиці Німеччини	63
3.3. Аналіз змін цифрової зовнішньої політики Німеччини в результаті російської збройної агресії проти України	73
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	90

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВМО	Всесвітня митна організація
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
ЄС	Європейський Союз
ЗМІ	засоби масової інформації
ІКТ	інформаційно-комунікаційні технології
ІТ	інформаційні технології
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
ОБСЄ	Організація з безпеки та співробітництва в Європі
ООН	Організація об'єднаних націй
ФМЗС	Федеральне міністерство закордонних справ
ФРН	Федеративна Республіка Німеччина
ХДС	Християнсько-демократичний союз
ЦСР	Цілі сталого розвитку
ЮНЕСКО	(United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ІІ	штучний інтелект
Twitter	офіційна назва з 2023 року – X.

ВСТУП

Актуальність дослідження: Публічна дипломатія завжди відігравала ключову роль у зовнішній політиці провідних держав. Зі зростанням темпів глобалізації та стрімким розвитком інтернету як інструменту поширення ідей і впливу на громадську свідомість, вона трансформувалася у важливий елемент світової політики. У минулому традиційна дипломатія формувала громадську думку інших країн здебільшого через засоби масової інформації — радіо, телебачення й кінематограф. Сьогодні ж, завдяки інтернету, з'явилися нові глобальні можливості для комунікації, що підвищило значення публічної дипломатії. Це дозволяє активніше взаємодіяти світовим лідерам, громадським організаціям і пересічним громадянам на міжнародному рівні. Інновації сприяли розвитку дипломатії, покращивши комунікацію з міжнародною спільнотою, дозволивши перейти від монологу до діалогу з громадськістю.

Німеччина є однією з провідних країн, що активно інтегрує цифрові технології в дипломатичну сферу. Її політики ефективно використовують цифрову дипломатію у своїй діяльності, застосовуючи сучасні комунікаційні інструменти для створення відкритого та інтерактивного іміджу країни. Німеччина також посідає важливе місце серед практиків публічної дипломатії, маючи спеціалізовані структури, які відповідають за цифрову присутність держави та впровадження інновацій у сфері міжнародної комунікації.

В умовах російсько-української війни для України особливо важливо переймати досвід Німеччини у сфері цифрової дипломатії. Німецький підхід до комунікації та створення інноваційного цифрового контенту може стати прикладом ефективної взаємодії з міжнародною спільнотою. Щоб посилити свою позицію у цифрову епоху, Україна має впроваджувати сучасні стратегії та активніше використовувати цифрові інструменти для донесення правди про події в країні та формування позитивного іміджу на міжнародній арені.

Об'єктом дослідження є публічна дипломатія як складова процесу міжнародних відносин.

Предметом дослідження є цифрова дипломатія Німеччини та її роль у формуванні сучасних міжнародних відносин.

Мета дослідження – проаналізувати досвід Німеччини у впровадженні цифрових технологій у сферу публічної дипломатії, визначити роль цифрової дипломатії у зовнішньополітичній діяльності країни та оцінити її вплив на міжнародні відносини.

Для досягнення поставленої мети визначені наступні **завдання**:

- проаналізувати еволюцію публічної дипломатії та окреслити сутність цифрової дипломатії;
- дослідити особливості використання цифрових інструментів у зовнішньополітичній діяльності Німеччини;
- розглянути виклики цифрової дипломатії в контексті сучасної зовнішньополітичної стратегії Німеччини;
- розкрити стратегічні підходи та напрямки розвитку цифрової дипломатії Німеччини, з урахуванням проблем та можливостей, пов'язаних із використанням ІІІ у сфері дипломатії;
- оцінити роль цифрових технологій у зміцненні міжнародної безпеки та трансформацію цифрової дипломатії Німеччини в умовах російської агресії проти України.

Хронологічні межі дослідження. 1995–2025 роки. Нижня межа пов'язана зі створенням вебсайту ФМЗС та проведенням першої онлайн конференції тодішнього міністра закордонних справ К. Кінкеля, який відповів на питання, що стосувалися ролі ФРН у процесах європейської інтеграції. Відправною точкою цифрової дипломатії ФРН стали 2009–2012 роки — період запуску офіційних акаунтів і власних каналів, що започаткували активну присутність держави в соцмережах. Верхню межу дослідження окреслено 2025 роком, коли Німеччина активно застосовує цифрову дипломатію у зовнішній політиці, зокрема в контексті російсько-

української війни, посилюючи інформаційний вплив і міжнародну комунікацію через цифрові платформи.

Географічні межі дослідження охоплюють зовнішньополітичну діяльність Німеччини у глобальному вимірі, з акцентом на країни ЄС, США, Східної Європи (зокрема, Україну та Росію) та регіони Близького Сходу.

Практичне та теоретичне значення бакалаврської роботи полягає у розкритті ролі цифрової дипломатії Німеччини як інструменту сучасної зовнішньої політики. Отримані результати можуть бути використані у подальшій науково-дослідницькій діяльності. Основні положення та висновки роботи можуть бути корисними для виявлення ефективних практик та адаптації зарубіжного досвіду стосовно українських реалій.

Апробація. Матеріали дослідження було представлені та обговорювалися 17 квітня 2025 р. на Всеукраїнській науковій онлайн конференції «Сучасні виклики в умовах трансформації системи міжнародних відносин» у виступі на тему: «Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці Німеччини».

Структура роботи підпорядкована меті та завданням дослідження. Бакалаврська робота складається із вступу, 3 розділів (8 підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури (122 найменування, з яких: українські джерела – 29, німецькі – 93). Обсяг основної частини роботи складає 80 сторінок, сукупний обсяг – 105 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки та джерельної бази дослідження

Публічна дипломатія завжди була важливою складовою зовнішньої політики провідних держав світу. Щодо цифрової дипломатії, зауважу, що це відносно нове явище в міжнародних відносинах, яке тільки починають досліджувати на рівні наукового пізнання. Так, якщо раніш дипломатію розглядали як взаємодію та «діяльність глав держав та глав урядів, відомств закордонних справ, дипломатичних представництв»¹, тобто більш закриту сферу діяльності, то з розвитком ІКТ вона плавно перетекла в публічну сферу діяльності. Відповідно, цифрова дипломатія, як наукова та політична категорія, оформилася тільки після її повноцінного входження на політичну арену та вбудовування в політичні процеси.

До питання цифрової дипломатії, яке потребує наукового вирішення, звертаються як іноземні, так й вітчизняні дослідники. Зазначу, що їх концептуальні та методологічні підходи суттєво відрізняються. Вітчизняні науковці переважно досліджують дану проблему з метою виявлення особливостей впливу цифрових технологій на традиційну дипломатію з метою подальшого впровадження в Україні. Західні дослідники підходять до питання цифрової дипломатії більш детально: вони не обмежуються лише визначенням цього явища, а також досліджують моделі та державну політику щодо використання інтернету та інформаційно-комунікаційних технологій в контексті реалізації зовнішньополітичних інтересів.

Джерельна база дослідження складається з наукової та публіцистичної літератури, яку умовно можна об'єднати у наступні групи: наукові розвідки, присвячені вивченню основних понять публічної дипломатії та її нової

¹ *Українська дипломатична енциклопедія: у 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. — К.: Знання України, 2004. Т. 1. С. 315.*

форми – цифрової дипломатії; дослідження, в яких розглядається феномен та сучасні виклики цифрової дипломатії; наукові праці, в яких досліджується унікальність застосування цифрової дипломатії у зовнішньополітичній діяльності Німеччини.

Аналізуючи першу групу наукових праць, варто виділити роботу Клаудії Ауер та Еліс Сруджіс «Публічна дипломатія у Німеччині»², в якій пропонують багатоаспектний підхід до розуміння публічної дипломатії як важливої складової зовнішньої політики держави, окрему увагу автори приділяють її функціям, інструментам та структурі. Особливо цінним, на мою думку, представляється те, що в цій науковій праці отримані результати контекстуалізуються в міжнародному порівнянні. Даніель Фьольстен³ також приділив увагу глобальному співробітництву Німеччини з Європою та США для більш швидкої експансії дипломатії в цифровий формат. Базовою для з'ясування історіографічних підходів у аналізі зовнішньополітичної діяльності сучасної Німеччини та її дипломатії, а також для розуміння тенденцій розвитку відносин ФРН з іншими державами є монографія А. Кудряченко та А. Мартинова⁴.

Науковець М. Трофименко зазначає, що «термін «публічна дипломатія» практично не використовується у Німеччині. Однак, окремі елементи публічної дипломатії, такі як зовнішній імідж країни, зовнішня, культурна та освітня політика, ініціативи розвитку співробітництва тощо, використовувалися з періоду заснування Німецької імперії»⁵. Вважаючи спірним таке припущення, можна зазначити, що цей термін активно

² Auer C. Public Diplomacy in Germany / Claudia Auer, Alice Srugies . *CPD Perspectives on Public Diplomacy*. Paper 5. 2013. 55 p.

³ Deutschlands erste Strategie zur internationalen Digitalpolitik Ein Vorschlag zur thematischen Ausrichtung Daniel Voelsen. *SWP-Aktuell* 79. Dezember 2022. P. 1 – 8.

⁴ Кудряченко А. І., Мартинов А.Ю. Глобальні виміри зовнішньої політики Німеччини (2005 – 2021 рр.) : калейдоскоп подій. Монографія / ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». К., 2022. 560 с.

⁵ Трофименко М. В. Історія формування публічної дипломатії Німеччини. *Актуальні проблеми науки та освіти* : зб. матеріалів XVIII підсумкової наук.-практ. конф. викладачів, м. Маріуполь, 5 лют. 2016 р. / за заг. ред. К. В. Балабанова. Маріуполь, 2016. С. 172–175.

використовується, як в науковій, так й публіцистичній німецькій літературі. Зокрема, для другого видання «Довідника з публічної дипломатії» видавництва Routledge професор Олівер Цольнер написав главу про німецьку публічну дипломатію – «Публічна дипломатія Німеччини: переведення внутрішніх дискурсів сучасності та культури, минуле та сьогодення». Автор аналізує проблеми комунікацій у зовнішній політиці Німеччині, стверджує що ФРН використовує публічну дипломатію як інструмент, що дозволяє представити країну більш зрозумілою для міжнародних цільових груп⁶. І це непоодиноким випадок, багато наукових праць присвячено цій тематиці. Серед них варто відзначити таких дослідників, як Клаудія Ауер та Еліс Сруджіс⁷, Мохамед Ельхаді⁸, Алексіс Ройг⁹ та інших.

Особливе місце у дослідженнях займає тема феномену цифрової дипломатії, його можливостей та викликів. Серед наукових розвідок на тему цифрової дипломатії можна виділити праці наступних вчених, які досліджували основні напрямки розвитку та стратегії цифрової дипломатії. Дослідниці Т. Мірошніченко та Г. Федорової¹⁰ звернули увагу на розпливчатість терміну цифрової дипломатії, а саме на відсутність точності у визначенні всіх її аспектів. В. Кубко¹¹ дослідила значення цифрової дипломатії та її актуальність у зв'язку з зростанням обсягів інформаційних потоків інтеграцію з стратегічної комунікації в глобальний мережевий простір, а також появи нових каналів, інструментів і зростанням інтенсивності комунікації. Інші наукові діячі, такі як М. Окладна та В.

⁶ Routledge Public Diplomacy. *Handbook Herausgegeben von Nancy Snow, Nicholas J. Kalla Ausgabe*. Version 2. 2020. 528 p.

⁷ Auer C. Public Diplomacy in Germany...

⁸ Mohammed Elkhaldi. *Digitale Diplomatie: Öffentliche Diplomatie im Webzeitalter*. Verlag Unser Wissen. 72 p.

⁹ Alexis Roig. Die Rolle der öffentlichen Diplomatie im digitalen Zeitalter. *Vergleichsmodelle*. 3 Mai 2019 Die Jugendstilanlage Sant Pau, Barcelona. 39 p.

¹⁰ Мірошніченко Т., Федорова Г. Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. *ГРАНІ*. 2021. Том 24. № 12. С. 58 – 65.

¹¹ Кубко В. Цифрова дипломатія в сучасних міжнародних відносинах. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. Студії. 2023. Вип. 50. С. 170 – 176.

Стеценко¹² зосередили увагу на головних нововведеннях дипломатичної служби, що з'явилися в результаті науково-технічного прогресу і розвитку ІКТ.

Важливим теоретичним підґрунтям другої групи наукових праць є колективна монографія за редакцією Фолькер Штанцель¹³, в якій зосереджено увагу на впливі цифрових технологій на дипломатію, приділяючи особливу увагу стратегічним комунікаціям та цифровому впливу, а також теорії та методам боротьби з цифровою дезінформацією й пропагандою.

Незважаючи на те, що в науково-публіцистичній літературі вже накопичено чималий обсяг матеріалів про цифрову дипломатію, питання її використання як інструменту зовнішньополітичної комунікації держав все ще потребує подальшого вивчення. З огляду на це, вважаємо інноваційним дослідження феномену цифрової дипломатії, викладене Ц. Григоровичем¹⁴ на основі розгляду питання доступу великих даних (Big Data) та застосування методів аналізу хештегу, мережі, тональності тексту, а також аналізу думок і поглядів (opinion mining).

Досягнути поглибленого розуміння суті проблеми допоможе третя група джерельної бази бакалаврської роботи, представлена наступними науковцями. Дослідники Н. Піпченко та Я. Лепеха¹⁵ прослідкували зміни концепції просування ІКТ у федеральному МЗС Німеччини та її дипломатичних представництв. Цікавою для подальшого розкриття в межах даної бакалаврської роботи є позиція дослідника Тобіаса Бунде, який стверджує,

¹² Окладна М., Стеценко В. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держав. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. № 2(15). С. 13–17.

¹³ Volker Stanzel (Hg.) Die neue Wirklichkeit der Außenpolitik: Diplomatie im 21. Jahrhundert *Stiftung Wissenschaft und Politik*, Berlin, 2018 SWP Stiftung Wissenschaft und Politik Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. 76 p.

¹⁴ Григорович Ц. Феномен цифрової дипломатії в міжнародних відносинах і світовій культурі XXI століття: поліцентричний дискурс культурних і креативних індустрій. *Культурологічний альманах*. 2022. № 2. С. 40–44.

¹⁵ Піпченко Н., Лепеха Я. Підтримка зовнішньополітичної діяльності Німеччини інструментами стратегічної комунікації. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 1(15). С. 75–90.

що «Берлінській республіці не потрібна «нова» дипломатія, але вона потребує модернізації своїх структур та інструментів прийняття рішень, щоб і надалі відповідати своїй заяві про те, що вона «живе у 21-му столітті»¹⁶. Дане твердження вимагає глибшого аналізу та критичного осмислення у контексті ролі цифрової дипломатії у зовнішній політиці Німеччини.

Враховуючи те, що ІІІ відкриває нові можливості в сучасній дипломатії: дозволяє аналізувати великі обсяги даних швидше та надійніше, чим на це спроможні людські ресурси, у бакалаврській роботі окрему увагу приділено як вітчизняним розробкам (А. Галкевич¹⁷, О. Івасечко та Калита¹⁸, Н. Піпченко¹⁹, В. Крись²⁰ та інші), так й німецьким науковим розвідками (Ф. Штанцель та Д. Фьольсен²¹, К. Адебар²², Н. Продбергар²³ та інші) у зазначеній сфері.

Війна Росії проти України похитнула, орієнтовану на стабільність, політичну стратегію Німеччини, що, звісно, відобразилось на її цифровій дипломатії як важливому геополітичному та ідеологічному виміру зовнішньої діяльності. Спираючись на аналітичний інструментарій концепції

¹⁶ Tobias Bund. Neue deutsche Diplomatie? Article in Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik. January 2015. P. 330.

¹⁷ Галкевич А. Вплив штучного інтелекту на дипломатію ЄС: можливості та проблеми. Новий порядок денний для Європи та Європейського Союзу: причини, пріоритетні цілі. Монографія / за ред. Я. Турчин, Т. Астратович-Лейк. С. 37-48

¹⁸ Івасечко О., Калита О. Штучний інтелект як новітній інструмент дипломатії: виклики та перспективи. *Регіональні студії: науковий збірник* / редкол.: М. М. Палінчак (голов. ред.), І. М. Вегеш, Є. І. Гайданка та ін. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика". 2023. Вип. 34. С. 129–134

¹⁹ Піпченко Н. Дипломатія в епоху штучного інтелекту. *Україна дипломатична*. Науковий щорічник. 2024. 960 с.

²⁰ Крись В. Штучний інтелект та міжнародні відносини політики та дипломатії. *Молодіжна наукова ліга*. Черкаси, 04.10.2024. С. 69 – 75.

²¹ Volker Stanzel, Daniel Voelsen. Diplomatie und Künstliche Intelligenz. *Überlegungen zur praktischen Hilfestellung für diplomatische Verhandlungen*. SWP-Studie 18 Oktober 2021, Berlin

²² Cornelius Adebahr. Warum KI das Wesen von Außenpolitik verändern wird. Das Magazin für globales Denken.

²³ Nadja Podbregar. Künstliche Intelligenz meistert Diplomatie KI-System Cicero schneidet im Spiel "Diplomacy" besser ab als viele menschliche Spieler 24. November 2022, Lesezeit: 4 Min.

м'якої сили (Т. Краснопольська, І. Милосердна²⁴, М. Авраменко²⁵), теоретичні праці з проблематики публічної дипломатії в контексті світової безпеки (С. Фішер²⁶, Х. Симон та Л. Брок²⁷, Н. Павліха та А. Шуляк²⁸) та ролі цифрових інструментів у сучасних міжнародних конфліктах (Р. Стаднічук²⁹, Л. Корнат та Н. Сенчакевич³⁰) можна проаналізувати реакції цифрової дипломатії Німеччини на зміну сталого світового правопорядку унаслідок збройної агресії Росії проти України.

Нормативно-правова база цифрової дипломатії Німеччини - це багаторівнева система взаємопов'язаних актів, яка постійно модернізується з урахуванням нових викликів і потреб дипломатичної служби в умовах цифрової епохи.

Варто відзначити, що модель цифрової дипломатії практично жодним чином не урегульована міжнародними нормативно-правовими актами, в тому числі й Віденською конвенцією дипломатичних відносин³¹. Вважаю, що саме з цієї причини цифрова дипломатія може утворювати власні тенденції – більш вільні та неформальні. З огляду на це, цікавою для дослідження є

²⁴ Краснопольська Т., Милосердна І. Цифрова дипломатія як основа нової публічної дипломатії. Актуальні проблеми політики. 2022. Вип. 69. С. 13 – 20.

²⁵ Авраменко М. Українська цифрова дипломатія в умовах війни. Травневі студії: історія, міжнародні відносини: збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2024: історія, археологія та міжнародні відносини в умовах війни». Вип. 9 / за заг. ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. 193 с

²⁶ Sabine Fischer. Diplomatie im Kontext des russischen Überfalls auf die Ukraine. SWP-Aktuell 2023/A 56, 23.10.2023, 8 Seiten doi:10.18449/2023A56v02

²⁷ Hendrik Simon und Lothar Brock Frieden oder Sicherheit? Für ein „Mehr“ in den öffentlichen Debatten über den Ukraine-Krieg. PRIF blog. 15.01.2025.

²⁸ Павліха Н., Шуляк А. Публічна дипломатія задля безпеки сталого розвитку. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2022. № 2(13). С. 173 – 186.

²⁹ Стаднічук Р. Роль цифрових технологій у підвищенні ефективності механізмів реалізації публічної політики управління соціальними конфліктами в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. 2024. № 1. С. 183 – 188.

³⁰ Корнат Л., Сенчакевич Н. Роль засобів масової інформації у врегулюванні міжнародних конфліктів ХХІ ст. Науковий журнал «Політикус». 2023. Вип. 5. С. 145 – 149.

³¹ Віденська конвенція про дипломатичні відносини. Прийнята 18 квітня 1961 року в Організації Об'єднаних Націй.

Стратегія міжнародної цифрової політики ³² як перший нормативний документ, ухвалений Федеральним кабінетом міністрів Німеччини за поданням Федерального міністерства цифрових технологій і транспорту (BMDV). Саме тому корисними для пізнання цифрової дипломатії стають рекомендації дослідника Каана Шахіна ³³, який, окрім вищезазначеної Стратегії міжнародної цифрової політики, проаналізував стратегії інших федеральних міністерств: Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку 2019 р. і більш комплексну стратегію кібербезпеки Федерального міністерства внутрішніх справ 2021 р. На підставі проведеного аналізу, дослідник запропонував ґрунтовані ідеї поліпшення цифровізації зовнішньої діяльності Німеччини.

Цифрова стратегія федерального уряду була прийнята 31 серпня 2022 року. В ній сформульована цільова концепція цифрового прогресу до 2030 року. Вона містить опис ключових проєктів цифрової політики Німеччини, які кожне відомство реалізує під власну відповідальність. У Стратегії визначені заплановані результати у всіх сферах політичної діяльності, які повинні бути досягненні до кінця законодавчого періоду. Саме за цим показником федеральний уряд повинен оцінювати свої дії у 2025 році.

Проміжний звіт про цифрову стратегію ³⁴ надає інформацію, яка підтверджує тезу про те, що за останні декілька років зовнішньополітична діяльність Німеччини стала більш цифровою.

В основі групи джерел лежить низка інтерв'ю, завдяки яким, було досліджено розвиток цифрової дипломатії в Німеччині. Інтерв'ю федерального міністра цифрових технологій та транспорту Німеччини д-ра Фолькера Віссінга, присвяченого цифровим технологіям та дипломатії, та

³² Strategie für die Internationale Digitalpolitik der Bundesregierung. Herausgeber Bundesministerium für Digitales und Verkehr Referat DP 13. Multilaterale Digitalpolitik, G7, G20, OECD, Multi-Stakeholder-Prozesse Invalidenstraße 44, 10115 Berlin. Unter Beteiligung aller Ressorts der Bundesregierung. Stand Januar 2024.

³³ Kaan Sahin. Außenpolitische Digitalstrategien Internationale Erfahrungen, nationale Formate. SWP-Aktuell 27 März 2022. P. 1–7.

³⁴ Zentrale Fortschritte der Digitalstrategie | Bundesregierung.

його теза про те, що «Німеччина також знаходиться в авангарді міжнародної спільноти у таких галузях майбутнього, як ШІ. Ці успіхи стали можливі завдяки тому, що ми розставили чіткі пріоритети в нашій цифровій стратегії. Зараз нам необхідно підтримати високий темп, щоб досягнути наших цілей. Нам ще багато належить зробити, особливо в частині адміністративної цифровізації. В цьому ми розраховуємо на конструктивне співробітництво з іншими державами та муніципалітетами»³⁵ та інші респонденти, чії аргументи дозволили охарактеризувати питання щодо цифрової безпеки, управління ШІ та ролі цифрової дипломатії у зовнішній діяльності Німеччини.

У цьому аспекті виявляється цікавою модифікація позиції Фолькера Віссінга в зв'язку зі змінами в політичному полі Німеччини, пов'язаними з достроковими виборами до Бундестагу 23 лютого 2025 року та перемогою правоцентристського ХДС. Як вважає Синтія Кроет, ця перемога «наблизила країну на один крок до створення цифрового міністерства»³⁶. Саме тому у бакалаврській роботі мною простежені дії Фрідріха Мерца щодо створення Федерального міністерства цифровізації, відокремленого від Міністерства транспорту, про що він заявляв у передвиборчому маніфесті.

Позиція нового канцлера щодо ролі цифрової дипломатії у зовнішній політиці Німеччини також становить інтерес у зв'язку із зневажливим ставленням Ф. Мерца до традиційних ЗМІ та його прагненню до цифровізації, що дозволяє безпосереднє спілкування, уникаючи посередників у вигляді, іноді критично налаштованих, ЗМІ.

Статистичні дані³⁷, надають нам кількісну характеристику активності послів, дипломатів у соцмережах (Facebook та Twitter): Александр Добріндт та Франк-Вальтер Штанмайєр дуже активні, але кожен пост доходить лише до обмеженого кола користувачів, а колишній очільник МЗС Німеччини

³⁵ Pressemitteilung-029/2024. Deutschland holt bei Digitalisierung auf.

³⁶ Cynthia Kroet. German centre-right win heralds likely digital ministry. Euronews. Published on 24.02.2025.

³⁷ Christian Tretbar. Bundesminister und soziale Netzwerke: Nur Heiko Maas nutzt Twitter und Facebook erfolgreich. Tagesspiegel. 07.11.2016.

Хайко Маас успішно користується соцмережами: подає власні думки зрозуміло та доступно для його аудиторії, що сприяє розширенню кола спілкування. Згідно Звіту Democracy Reporting International, опублікованому в Tagesspiegel³⁸, команда Олафа Шольца опублікувала більше всього постів з початку червня 2024 року – 517. Найнижча активність була у чинній міністерки закордонних справ Анналени Бербок – 222 поста, але вона, як кандидат від Партії зелених, отримує на власних каналах значно більше відгуків – в середньому пост Бербек отримує 6555 лайків, 591 коментарів та 235 репостів³⁹.

Крім цього, були досліджені офіційні акаунти посольств ФРН, які використовують соцмережу Facebook для налагодження зовнішніх відносин з іншими державами. На цих сторінках були виявлені основні теми публікацій, а саме: інформація для місцевих жителів про імміграційні процедури, фінансування проектів розвитку, інформація для іноземних громадян та новини. На сторінках були проаналізовані твіти, публікації, реакції (вподобання репости, коментарі) громадян. Ця аналітична робота стала основою для виявлення рівня взаємодії німецького істеблішменту з громадою.

Отже, окреслений список досліджень, присвячених питанню цифрової дипломатії, свідчить про недостатній ступінь вивченості зазначеної тематики серед авторів. Аналіз вищезазначених наукових праць дозволив мені вибудувати роботу на основі дослідження недостатньо висвітлених в наукових колах аспектів обраної теми дослідження. Зокрема, поза увагою більшості дослідників залишилась тема чіткої визначеності гранично допустимих меж цифрової дипломатії. Вважаю, що також недостатньо уваги в джерельній базі приділено проблемі забезпечення кібербезпеки цифрових платформ. Зазначені аспекти будуть розглянуті у даній роботі.

В бакалаврській роботі залучено максимально широкий спектр джерел та літератури, які містять пряму чи опосередковану інформацію, що

³⁸ Social Media-Resonanz bei Baerbock am stärksten.

³⁹ Social Media-Resonanz ...

стосується розвитку цифрової дипломатії Німеччини. Це дало змогу вибудувати роботу, зосередившись на малодосліджених аспектах обраної теми.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження

Міжнародні відносини як система, що включає дипломатію та інші різноманітні суспільні відносини все більше становиться цифровою. Цифрові міжнародні відносини (cyber international relations) включають в себе такі групи як цифрова дипломатія та дипломатія даних; кібербезпека та кібердипломатія; глобальне управління інтернетом та цифрові технології у зовнішньополітичній діяльності держави.

Поняття «цифрова дипломатія» (digital diplomacy) виникло в соціумі практикуючих дипломатів, які перші у своїй щоденній дипломатичній діяльності стали використовувати нові можливості інтернету⁴⁰. Зауважу, що актуальність цього дослідження зумовлена зростаючою популярністю цифрової дипломатії як відносно нового інструменту зовнішньої політики. З початку інституалізації цього дипломатичного інструменту в 2010-ті роки набули популярності такі поняття, як: «е-дипломатія», «програми web 2.0.», «інтернет-дипломатія», «кібердипломатія», «дипломатія соціальних мереж» або «мережева дипломатія».

На тлі останніх політичних та суспільно-економічних подій, які спонукали нові виклики для дипломатії, з'явилося поняття «віртуальної дипломатії». Це створювало неоднозначне розуміння різних типів взаємодії між дипломатією та світовим цифрових технологій.

В останній час цифрова дипломатія спирається на алгоритми та ШІ для розширення впливу держав, а також перетинається з питаннями кібербезпеки та кібердипломатії.

⁴⁰ Ціватій В. Феномен цифрової дипломатії в міжнародних відносинах і цифровій політиці XXI століття: поліцентричний дискурс культурних і креативних індустрій. *Культурологічний альманах*. 2022. № 2. С. 40.

Швидка експансія Twitter зацікавила світових лідерів та спонукала розвиток нової ери цифрової дипломатії – твіпломатію (Twiplomacy). Погоджуючись з дослідниками О. Харченком та Г. Тихим, що «на відміну від України, де основні політичні баталії точаться у соціальній мережі Facebook, у західному світі більш політизованою та популярною серед лідерів громадської думки та політиків платформою є саме Twitter»⁴¹. Стосовно особливості твіпломатії Німеччини зауважу, що нещодавно федеральна міністерка закордонних справ Анналена Бербок на конференції послів у Мировому залі Міністерства закордонних справ проінструктувала дипломатів щодо мистецтва дипломатії Twitter та анансувала нову німецьку «зовнішню політику, засновану на цих цінностях»⁴².

Усі ці визначення є синонімами для одного феномену – цифрова дипломатія, але кожен префікс вказує на більш конкретний спектр семантики. Залежно від контексту використовують те чи інше визначення. Наприклад, «кібер» зазвичай вживають під час обговорення питань безпеки, а «е» – для ділових питань. Взаємозамінне використання цих слів може здатися нешкідливим, але це частково впливає на те, що термін «цифрова дипломатія» немає чіткого визначення.

Зауважу, що хоча цифрова дипломатія стає важливою темою досліджень, їй все ще не вистачає офіційного визначення. Вчені по-різному досліджували цифрову дипломатію, зосередившись на всьому – від кібербезпеки до соціальних мереж і управління інтернетом.

Зрештою, термін «цифрова дипломатія» найчастіше використовується в офіційних документах, тому що найбільш чітко окреслює діяльність дипломатів в соціальних мережах.

У навчальному виданні пропонують визначати цифрову дипломатію «новою практикою в рамках публічної дипломатії, яка виникла в контексті

⁴¹ Харченко О., Тихий Г. Твіпломанія проти вірусів. Про виклики та можливості нової ери інформаційної дипломатії. *Україна дипломатична*. 2020. Випуск XX. С. 562.

⁴² Harald Neuber. Annalena Baerbock uns das Außenamt: Von der kleinen Kunst der Twitter-Diplomatie Telepolis. 05. September 2023.

широкого розвитку цифрових технологій, таких як соціальні мережі, онлайн платформи та цифрові програми, основна мета такого процесу просування «м'якої сили» держави, яка ґрунтується на цінностях внутрішньої політики і соціального порядку, культурі країни та зовнішній політиці»⁴³.

Експертка з публічної дипломатії Аналітичного центру ADAstra А. Ковач формує наступну дефініцію: «використання соціальних мереж офіційними органами держави задля досягнення зовнішньополітичних цілей, покращення іміджу та підтримки репутації на міжнародній арені»⁴⁴.

«Цифрова дипломатія в загальних рисах, – на думку дослідників К. Булега та Ю. Чарських, – це використання інформаційно-комунікаційних технологій задля досягнення поставлених зовнішньополітичних цілей, серед яких – захист інтересів, суверенітету та цілісності держави, формування та підтримка її іміджу як сучасної, надійної країни-партнера»⁴⁵.

На основі наведених визначень цифрової дипломатії може виникнути помилкове враження, що її цілі повністю збігається завданням зовнішньої політики держави. Водночас цифрова дипломатія має власний вибір методів та інструментів за допомогою яких здійснюється просування національних інтересів. Механізми цифрової дипломатії стають доповненням до традиційних методів ведення дипломатичного діалогу.

Науковці Т. Краснопольська та І. Милосердна⁴⁶ підійшли до визначення цифрової дипломатії найбільш радикально, запропонувавши розглядати цифрову дипломатію як аналог електронного уряду.

Трактування, запропоноване компанією «Dipofoundation», яка зосереджується на зв'язку між цифровими технологіями та дипломатією, є

⁴³ Дипломатія. Навчальний посібник / Корольчук Л.В., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук П.Я., Лютак О.М., Савош Л.В., Урбан О.А. Луцьк: ПП «Волинська друкарня» 2024. С. 334.

⁴⁴ Ковач А. Українська цифрова дипломатія: інформаційний фронт держави в соціальних мережах. ADAstra. С. 1

⁴⁵ Булега К., Чарських Ю. Цифрова дипломатія як елемент зовнішньополітичної діяльності держав. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. № 3. С. 11.

⁴⁶ Краснопольська Т., Милосердна І. Цифрова дипломатія.... С. 15.

відносно правильним. Адже відповідно до нього, цифрова дипломатія «описує нові методи та способи ведення дипломатії через інтернет та ІКТ та їх вплив на сучасну дипломатичну практику»⁴⁷.

Досліджуючи публічну дипломатію, необхідно зупинитися на проблемі зовнішньої ізоляції дипломатичних представництв. Йдеться про те, чи використовує дипломатія тільки нові технології для проведення публічних перемовин, або ж вона повністю змінює спосіб роботи: замість односторонньої розповіді – справжнє спілкування. Попри те, що цей інструмент може бути ефективним в дипломатичному вимірі, він є недоступним для реального здійснення на місцях. Незважаючи на спроби налагодити контакт із іноземною громадськістю, дипломати часто не мають можливості взаємодіяти з ним. Багато в чому це пов'язано з тим, що німецькі дипломати, самі того не бажаючи, спорудили комунікаційні бар'єри між собою і громадськістю, тоді як насправді вони намагаються їх зруйнувати. Зважаючи на вищезазначене, можна констатувати, що існує позитивна тенденція щодо залучення діджіталізації у зв'язок публічної дипломатії. Адже дипломати використовують можливості інтернету та соціальних мереж з метою встановлення безпосереднього діалогу з громадянами. У зв'язку з цим, деякі дослідники стверджують: «...цифрова дипломатія відрізняється від публічної тим, що вона змінює форми взаємодії від монологу до діалогу»⁴⁸. Зовнішня політика може бути ефективною і корисною, якщо існує двосторонній обмін інформацією між громадськістю та урядом.

Методологічну основу складають загальнонаукові принципи та методи, які забезпечують ефективність й якісний результат, за допомогою яких було проведено дослідження, зроблені висновки. Під час написання роботи було використано низку загальнонаукових методів дослідження, а саме: загальнофілософські, загальнотеоретичні та прикладні методи.

⁴⁷ Di Caro G. D(e-)plomacy: Do Social Networks Really Contribute to the Transparency of Diplomacy? *Equilibri*. 2012. №16 (3). P. 481.

⁴⁸ Hallams E. Digital Diplomacy: The Internet, the Battle for Ideas & U.S. Foreign Policy. *CEU Political Science Journal*. 2010. № 4. P. 538–574

Серед загальнофілософських методів досліджень в роботі активно застосовувався діалектичний метод пізнання, завдяки якому цифрова дипломатія Німеччини розглядалася як динамічний процес, де зміни відбуваються через взаємодію протилежних сил, що, в свою чергу, сприяє розвитку стратегії зовнішньої політики. Діалектичний підхід дозволив прослідкувати процес подолання протиріч між консервативними методами дипломатії, такими як офіційні міжнародні зустрічі на рівні Ради Європи, та новими цифровими інструментами.

Використання методів індукції та дедукції, моделювання та емпіричного збору документального та статистичного матеріалу дозволило виявити основні закономірності та тенденції зміни ролі цифрової дипломатії у зовнішній діяльності Німеччини. Використання індуктивного методу сприяло переосмисленню окремих фактів та переходу до отримання узагальненого знання. Наведемо наступний приклад. Федеральне міністерство закордонних справ застосувало заходи щодо сатиричного акаунту в Twitter з метою уникнути плутанини з твітами міністерки Анналени Бербок. Фейковий акаунт обіцяв 50000 підписникам дипломатичну недоторканність або відправляв жартівливі повідомлення на ламаній псевдоанглійській мові: «Китай хоче зробити з мене дурника, але тепер я знаю, як бігає кролик». Після втручання урядового кварталу Берліну публікація «Baerbockpress» зараз маркірується як пародія. Спочатку будь-яких помітних відмінностей від офіційного акаунту Бербок в Twitter не було, зокрема, фото профілю та головне зображення, що й в реальному акаунті міністерки, але зараз чітко зазначено, що цей акаунт – «Пародія на міністерку закордонних справ Анналену Бербок»⁴⁹. Як результат, прес-секретар Міністерства закордонних справ остерігається «шкоди, що може бути спричинена зовнішній політиці Німеччини ... якщо твіти перетворяться на кризу, яка буде загострюватися»⁵⁰. У наведеному прикладі продемонстровано, яким чином застосовували метод індукції: перехід від знання окремих фактів – створення фейк-акаунту та глузливих повідомлень на ньому, до аналізу

⁴⁹ Außenministerin Parody Annalena Baerbock

⁵⁰ Twitter-Profil umbenannt: Baerbock-Parodie jetzt klar erkennbar. *Zdf heute*. 07.08.2023.

цього факту, який дозволив визначити можливу шкоду зовнішній політиці Німеччини від плутанини акаунтів у соціальних мережах.

В групі загальнотеоретичних методів було застосовано метод класифікації інформації, який дозволив узагальнити джерела, літературу щодо вивчення цифрової дипломатії.

За допомогою методу узагальнення сформовані загальні уявлення про цифрову дипломатію та її роль у зовнішній політиці Німеччини відповідно до поставлених завдань та мети дослідження.

Системний метод був використаний для більш детального вивчення моделі цифрової дипломатії, як системи, що складається з держави, яка представлена публічними особами, що здійснюють вплив; людей та інструментів. Продемонструвати застосування цього методу наукового дослідження можливо на наступному прикладі: президент США Дональд Трамп в пості на власній платформі в соціальній мережі «Truth Social», яким він згодом поділився в Twitter, назвав президента України Володимира Зеленського «диктатором», який відмовився провести чесні вибори⁵¹, заява Трампа зустріла різку протидію в німецькій політиці: впливові публічні особи Німеччини проявили солідарність, розкритикувавши позицію американського президента. Реакції німецьких політиків та дипломатів (Фрідріха Мерца⁵², Олафа Шольца⁵³, Анналени Бербок⁵⁴) дозволили дослідити об'єкт – інструменти цифрової політики і зв'язки між ними як модель системи.

До методів, які застосувались на емпіричному рівні дослідження можна віднести описовий метод, який є одним з важливих у нашому дослідженні, адже, з огляду на масштабність теми, довелося виокремлювати і описувати

⁵¹ Gabriela Pomeroy, George Wright. Trump calls Zelensky a 'dictator' as rift between two leaders deepens. BBC News. 20.02.2025.

⁵² Eine klassische Opfer-Täter-Umkehr: Merz kritisiert Trumps Aussagen zur Ukraine. DiePresse.

⁵³ Bundeskanzler Olaf Sholz. [x.com/GermanyinUA/status/1892481569543143561](https://www.x.com/GermanyinUA/status/1892481569543143561)

⁵⁴ Foreign Minister Annalena Burbok called Trump's statement absurd. By AFP - Agence France Presse. Feb 19, 2025

ключові моменти становлення цифрової дипломатії та впливу на міжнародні відносини з метою формування цілісного уявлення про предмет дослідження.

Метод конкретизації застосовано під час вивчення різнобічності інструментів цифрової дипломатії. Цей метод знадобився для виявлення особливостей ведення зовнішньої політики, виняткового стилю спілкування як з міжнародними акторами, так із громадськістю, що в подальшому призведе до якісних змін публічної дипломатії у цифровому ракурсі.

Використання синтезу в дослідженні зумовило об'єднання проаналізованої інформації щодо питань цифрової дипломатії Німеччини, завдяки чому були сформульовані відповідні висновки.

У рамках роботи можна виділити наступну прикладну методологію: методи дискурс-аналізу, контент-аналізу та хештег-аналізу. На підставі їх використання у роботі, можна стверджувати, що кожен з них має свої переваги та недоліки. Так, дискурс-аналіз більш придатний для роботи з невеликим даними. Він дозволив провести типологізацію комунікативних стратегій цифрової дипломатії зовнішньополітичних відомств та окремих політиків, виявити їх особливості, використовуючи виборку з невеликого обсягу публікацій. Але даний метод має досить описовий характер та при його застосування неможливо оцінити ефективність цифрової дипломатії та проблематично працювати з великими обсягами публікацій. Щодо методу тематичного контент-аналізу, зауважу, що він дозволяє проаналізувати регіональну контент-стратегію (наприклад, при вивченні публікацій декількох посольств), так і стратегії окремого дипломата, та розробити рекомендації стосовно її тематичного наповнення. Як перевагу цього методу можна зазначити можливість опрацювати великий обсяг даних (до тисячі публікацій), а також у відсутності потреби засвоювати спеціалізоване програмне забезпечення. Використання цього методу також можна спостерігати у дослідженнях деяких вчених, як-от: О. Сегеда⁵⁵ застосовує

⁵⁵ Сегеда О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. Вип. 3. С. 139.

метод контент-аналізу у процесі розгляду державних документів, що регулюють сферу публічної та цифрової дипломатії, В. Фольтович⁵⁶ та інші оцінили перевагу цього методу для аналізу масивів тексту та подальшої змістовної інтрепретації отриманих кількісно-якісних показників. Проте, вважаю, що він не дозволяє проаналізувати структурну та змістовну складову публікацій. Зрештою, великий потенціал має метод хештег-аналізу, який вирішує проблему розвитку дискусій щодо постів, які викликають найбільшу популярність серед підписників. Цей метод доцільно використовувати для розробки стратегій, пов'язаних з виявленням суспільних настроїв як реакцію на дії суб'єктів цифрової дипломатії, але його застосування може спричинити маніпулювання інформаційним трафіком.

Отже, в даній роботі було залучено максимально широкий спектр джерел та літератури, які містять пряму чи опосередковану інформацію, що стосується становлення та розвитку цифрової дипломатії Німеччини. Це дозволило вибудувати роботу на основі дослідження недостатньо висвітлених аспектів обраної теми дослідження.

У процесі дослідження використано три основні групи методів: загальнофілософські, загальнонаукові та прикладні, кожен з яких сприяє ефективному розв'язанню поставлених наукових завдань. Загальнонаукові методи виступають універсальними інструментами наукового пізнання, які забезпечують системну обробку емпіричних даних, формулювання гіпотез і побудову теоретичних моделей. Загальнофілософські методи становлять методологічну основу дослідження, оскільки визначають світоглядні орієнтири та логіку наукового мислення. Їх застосування дозволило сформувати цілісну теоретико-методологічну базу дослідження. Прикладні методи використані для вирішення конкретних практичних завдань дослідження, орієнтованих на отримання результатів, придатних для безпосереднього впровадження в дипломатичну практику.

⁵⁶ Фольтович В., Коробчинський М., Чирун Л., Висоцька В. Метод контент-аналізу текстової інформації інтернет-газети. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Комп'ютерні науки та інформаційні технології. - 2017. - № 864. С. 7.

Залучені джерела та методи дослідження дозволять в цілому сформувати аргументовані твердження та висновки, які були зумовлені метою, завданнями, науковою новизною і практичним значенням роботи.

Таким чином, цифрова дипломатія є новим, але значущим явищем у міжнародних відносинах, яке розширює межі традиційної дипломатичної діяльності. Її становлення стало можливим завдяки розвитку ІКТ, які інтегрували дипломатію у публічну сферу. У цьому контексті цифрова дипломатія набуває особливого значення як інструмент зовнішньополітичної комунікації, що дозволяє державам ефективного доносити власні позиції до міжнародної спільноти.

Наукова дискусія навколо цифрової дипломатії формується на основі різних концептуальних та методологічних підходів. Вітчизняні дослідники зосереджуються на аналізі впливу цифрових технологій на традиційну дипломатію. Західні вчені, у свою чергу, більш детально розглядають моделі реалізації інструментів цифрової дипломатії для практичного застосування у зовнішньополітичній діяльності.

На основі проведеного дослідження понятійно-категоріального апарату, пропоную наступне визначення поняття цифрової дипломатії як взаємодії суб'єктів зовнішньополітичної діяльності держави з користувачами соціальних мереж шляхом використання ІКТ з метою вирішення дипломатичних завдань, а саме: лобіювання інтересів держави в рамках діалогу з лідерами інших держави та спільнотою.

Незважаючи на суттєвий прогрес у дослідженні цифрової дипломатії, залишається низка невирішених питань. Зокрема, потребує подальшого вивчення проблема регулювання цифрової дипломатії на міжнародному рівні, адже її правовий статус досі не закріплений у міжнародних нормативно-правових актах.

У дослідженні цифрової дипломатії Німеччини застосовуються різні наукові методи, включаючи діалектичний метод, індукцію та дедукцію, контент-аналіз, дискурс-аналіз та хештег-аналіз. Це дозволяє ефективно

оцінювати її вплив на міжнародну політику. Діалектичний метод використовується для аналізу змін у цифровій дипломатії Німеччини як процесу взаємодії традиційних та новітніх підходів у міжнародних відносинах. Індуктивний та дедуктивний методи сприяють узагальненню емпіричних даних та формуванню загальних висновків щодо особливостей цифрової дипломатії країни. Контент-аналіз дозволяє оцінити стратегічні комунікації німецьких дипломатичних відомств у цифровому просторі, а дискурс-аналіз допомагає виявити ключові наративи та комунікативні стратегії. Хештег-аналіз є корисним для визначення впливу цифрової дипломатії на громадську думку та залучення аудиторії.

Проведений аналіз засвідчує необхідність подальшого дослідження цифрової дипломатії як багатогранного явища, що впливає на сучасну міжнародну політику. Її розвиток відкриває нові можливості для держав у сфері міжнародної комунікації, але водночас вимагає ретельного аналізу ризиків та викликів, що виникають у процесі цифрової трансформації дипломатії.

РОЗДІЛ 2

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ НІМЕЧЧИНИ

2.1. Організація інформаційного супроводу зовнішньої політики Німеччини

Німеччина пройшла тривалий шлях до оформлення сучасного зовнішньополітичного курсу. Після Другої світової війни він став характеризуватися військовою стриманістю, пацифізмом і моральністю. Після ж об'єднання Німеччини й особливо у XXI столітті ціннісні засади зовнішньої політики зазнали інтерпретації. Переорієнтація зовнішньої політики Німеччини, на думку експерта з міжнародної політики та безпеки Гюнтера Майхольда, пов'язана зі зміною влади на міжнародній арені, втратою позицій Заходу, зростаючим авторитаризмом, послабленням багатосторонніх інститутів та гострими глобальними проблемами, такими як зміна клімату⁵⁷. Втрату позицій, як Заходу взагалі, так й Німеччиною зокрема, дослідник Йохан Хіпплер пояснив домінуванням США та неспроможністю великих держав реалізувати власні політичні завдання⁵⁸. Подолати цю кризу, на його думку, допоможе тільки лідерство Німеччини у технологічних інноваціях, саме тоді у німецькій зовнішній політиці з'явиться шанс уникнути скочування до статусу другорядних країн. Погоджуюсь з його чіткою та впевненою позицією, що тільки інноваційна держава може стати однією із центральних полюсів майбутньої багатосторонньої системи міжнародної політики та на цій основі вибудовувати, поглиблювати та інституалізувати мережу співробітництва з іншими полюсами⁵⁹.

⁵⁷ Günther Maihold, Stefan Mair, Melanie Müller, Judith Vorrath, Christian Wagner. *Deutsche Außenpolitik im Wandel: Unstete Bedingungen, neue Impulse. Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. SWP-Studie 15* September 2021, Berlin P. 5

⁵⁸ Jochen Hippler. *Perspektiven der internationalen Politik im 21. Jahrhundert. Rahmenbedingungen deutscher Außenpolitik.* 01.03.2012. APuZ . Aus Politik und Zeitgeschichte. P. 27

⁵⁹ Там само. P. 33.

Приймаючи до уваги позицію вказаних авторів, вважаю за доцільне додати, що пріоритетною метою зовнішньої політики Німеччини є підвищення авторитету країни в глобальних рамках для реалізації власних інтересів. Для досягнення поставленої мети використовуються переважно економічні та культурні інструменти, а також активізація участі Німеччини у міжнародних організаціях. Серед пріоритетів зовнішньої політики ФРН можна виділити як географічні (стратегічне партнерство з низкою країн, розвиток відносин з Китаєм, активізація дій в Індо-Тихоокеанському регіоні та південно-східній Європі), так й змістовні (забезпечення кібербезпеки, збереження інформаційних ресурсів, вирішення міграційних проблем).

Безсумнівно, характеризуючи інформаційний супровід зовнішньої політики Німеччини, необхідно почати з основного державного органу, відповідального за зовнішню та європейську політику Німеччини – Федеральне міністерство закордонних справ.

Федеральне міністерство закордонних справ зі штаб-квартирою в Берліні та мережею з приблизно 230 представництв за кордоном підтримує інтереси Німеччини з іншими державами, а також з міжурядовими та наднаціональними організаціями. Міністерство, сумісно з федеральними представництвами за кордоном, утворює Дипломатичну службу⁶⁰.

Міністерство закордонних справ ФРН активно взаємодіє з провідними німецькими інформаційними корпораціями. Зокрема, найбільший у Європі німецький медіа-холдинг «Bertelsmann AG» через акціонерний капітал «Deutsche Bank» та «Siemens» знаходиться у власності військового концерну «EADS». При цьому голова наглядової ради «Deutsche Bank» одночасно входить до наглядової ради «Bertelsmann AG»⁶¹.

З метою інформування світової громадськості ФМЗС та її закордонні представництва створюють онлайн-ресурси. Вебсайт ФМЗС передбачає супровід зовнішньої політики держави, інформування громадян, порядок

⁶⁰ Deutsche Auslandsvertretungen. Auswärtiges Amt

⁶¹ Кудряченко А.І., Мартинов А.Ю. Глобальні виміри зовнішньої політики Німеччини... С. 53.

надання документації, роз'яснення пріоритетів зовнішньої діяльності Німеччини та т.ін. Вебсайт ФМЗС створено в 1995 р., і тодішній міністр закордонних справ К. Кінкель був першим, який відповідав у режимі онлайн на запитання, що стосувалися ролі ФРН у процесах європейської інтеграції⁶². Суть цієї діяльності полягає в донесенні правдивої інформації про Німеччину, популяризації цінностей і зовнішньополітичних інтересів країни, а також у формуванні чіткої та зрозумілою позиції як у цифровому середовищі, так і під час безпосередньої комунікації з громадянами та міжнародної аудиторією⁶³.

30 березня 2012 р. Міністерство закордонних справ ФРН завело сторінку у соціальній мережі Facebook. Ця сторінка також стала джерелом оперативної інформації⁶⁴.

Інформаційні ресурси МЗС ФРН і дипломатичних представництв розраховані на наступні цільові групи ⁶⁵ : журналісти мають змогу ознайомитися з актуальними новинами, промовами та інтерв'ю, графіком роботи міністра закордонних справ, а також отримати достовірну інформацію з питань зовнішньої політики, тематичні брошури, фото, статистичні дані та репортажі. Особи, зацікавлені у питаннях міжнародної політики, можуть отримати доступ до документів, що стосуються трансатлантичних відносин, політики Німеччини на Близькому Сході, прав людини, питань роззброєння, охорони довкілля, двосторонніх відносин і культурного обміну, німецькі туристи (можуть набути постійно оновлювану інформацію щодо безпечних подорожей у різні країни та медичного

⁶² Піпченко Н., Лепеха Я. Підтримка зовнішньополітичної діяльності Німеччини інструментами стратегічної комунікації С. 80.

⁶³ Geheimdiplomatie? Nein, Strategische Kommunikation! Menschen in aller Welt in die deutsche Außenpolitik einbeziehen: das ist das Ziel der Strategischen Kommunikation. AA. 10.11.2023.

⁶⁴ Кудряченко А.І., Мартинов А.Ю. Глобальні виміри зовнішньої політики Німеччини... С. 54.

⁶⁵ Bilgeri, A., Wolf A. 2004. Diplomatie digital. *Neue Kommunikationswege der internationalen Politik*, Barbara Budrich, Opladen. 124 p.

обслуговування), особи, які цікавляться федеральною політикою на рівні ЄС та майбутні студенти щодо освіти в Німеччині та за кордоном.

Створені онлайн-ресурси та акаунти за певною тематикою є інструментами стратегічних комунікацій, які виконують наступні завдання: міжнародне співробітництво, інформування про події в Німеччині та популяризація державних програм для залучення інвестицій. Змістовне наповнення становлять онлайн-сторінки щодо туризму, освіти, світлина з краєвидами Німеччини. Позитивним для наслідування є спрямування на діалог з різними соціальними групами, для цього, окрім дублювання інформації на англійській, іспанській, французькій та арабській мовах, офіційні акаунти розподілені за регіональним (африканський, європейський, азійський, східний напрямки політики) і тематичним (культурно-освітня, економічна, гуманітарна, туристична напрямки політики) принципами.

Серед практичних інструментів стратегічних комунікацій можна виділити регіональні інформаційні центри МЗС ФРН, які поширюють актуальну інформацію про політику, економіку та культуру Німеччини в країнах перебування⁶⁶. Так діє Центр інформації та документації при німецькому Посольстві у Франції, Німецький інформаційний центр при Посольстві ФРН у США, регіональні інформаційні центри в Бразилії, Німецько-арабський інформаційний центр при Посольстві ФРН у Єгипті та в інших країнах. Зазначені центри є складовою відділу для зв'язків з громадськістю. Вони знайомлять користувачів із сучасною Німеччиною, надають інформацію про взаємозв'язки між країнами, пропонують актуальну інформацію за наступними напрямками: політика, економіка, культура, суспільство, навколишнє середовище та транспорт.

В 2002 році ФМЗС, як відповідь на теракти 11 вересня 2001 року, заснував онлайн-платформу «Діалог з ісламом» (qantara. de). Основним завданням цієї платформи є забезпечення та сприяння діалогу між

⁶⁶ Піпченко Н., Лепеха Я. Підтримка зовнішньополітичної діяльності Німеччини інструментами стратегічної комунікації... С. 80.

Німеччиною та арабським світом. Роботу ресурсу підтримувало інформаційне агентство «Deutsche Welle» на німецькій, англійській та арабській мові. Зауважимо, що qantara.de з початку липня 2024 року змінило дислокацію в Інститут закордонних культурних зв'язків (Ifa) під керівництвом нової команди. Реакцією на ці структурні перетворення стала відставка редакції порталу, які побоюються працювати в Ifa так само незалежно, як раніш під егідою «Deutsche Welle». На протидію цього, редакційна група під керівництвом нового головного редактора прийняла на себе зобов'язання забезпечити збалансоване та багатоаспектне висвітлення подій⁶⁷.

Детермінантом організації інформаційно-аналітичного забезпечення ФРН є інформаційні потреби суб'єктів її зовнішньої політики. Політична система Німеччини передбачає участь низки інститутів в формуванні та реалізації зовнішньої політики. Як зазначає дослідник Ніколас Чичи-Вельцер Німеччина займає шосте місце серед країн з найбільшою кількістю аналітичних центрів – 218 центрів, які надають експертні знання для політики⁶⁸.

Аналітичні центри Німеччини по праву можна вважати винятком на загальноєвропейському просторі «мозкових центрів» (think tanks). Система think tanks характеризується великою кількістю незалежних організацій, які знаходяться поза урядових структур, але, тим не менш, підтримуються, фінансуються та здійснюють співробітництво з ними. В ФРН існує безліч так званих «університетів без студентів», основним видом діяльності яких є наукові розвідки. З огляду на тему бакалаврського дослідження, мене насамперед зацікавили такі установи, як німецький інститут міжнародних відносин та безпеки (SWP) та німецька рада з міжнародних відносин (DGAP).

⁶⁷ Online-Portal Qantara.de startet ab Juli mit neuem Team.CIBEDO. Christlich-Islamische Begegnungs-und Dokumentationsstelle e.V.Deutsche Bischofskonferenz. 02. Juli 2024. P. 1

⁶⁸ Nicholas Czichi-Welzer. Thinktanks in Berlin. Deutschland rangiert mit 218 Thinktanks auf Platz sechs der Länder mit den meisten Denkfabriken. Diese solltet ihr kennen. *Deutschland.de*. 28.03.2019. P. 1

Німецький інститут міжнародних відносин та безпеки (SWP) є незалежною академічною установою, яка консультує Бундестаг та Федеральний уряд за всіма питаннями зовнішньої політики та політики безпеки Німеччини на основі власних досліджень і досвіду⁶⁹. У межах подальшого дослідження в цій роботі заслуговує на особливу увагу багатогранне дослідження «Війна Росії проти України та її наслідки»⁷⁰, опубліковане SWP на офіційному сайті після початку повномасштабної агресії Росії проти України.

Німецька рада з міжнародних відносин (DGAP) ставить за мету сприяти науковому поглибленню розуміння питань міжнародної та європейської політики, надає суб'єктам зовнішньополітичної діяльності Німеччини площадку для дискусій та обміну ідей з членами та гостями суспільства, а також ЗМІ⁷¹.

Обидва аналітичних центра в своїй діяльності мають ряд напрямків з вивчення як міжнародних, так й внутрішньоєвропейських питань. Так, SWP досліджує питання європейської інтеграції, зовнішніх зв'язків ЄС та політики безпеки, а DGAP веде роботу з аналізу політичної ситуації в Центральній та Східній Європі. На відміну від SWP, чия головна місія складається у розробці рекомендацій для федерального уряду, DGAP є незалежною та безпартійною організацією, чимось подібна на Раду з міжнародних відносин в Нью-Йорку або до Королівського інституту міжнародних відносин в Лондоні.

До іншої групи аналітичних центрів Німеччини, які характеризують її зовнішньополітичну діяльність, є політичні фонди (Stiftungen). За словами професора Університету Мюнхена Мартіна Турнерта в інших країнах не можна знайти щось подібного цим німецьким фондам, за винятком, можливо,

⁶⁹ Stiftung Wissenschaft und Politik - Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit (SWP). *Deutscher bildungs server. Ich Wegweiser zur Bildung*. P. 1.

⁷⁰ Russlands Krieg gegen die Ukraine und seine Folgen. Stiftung Wissenschaft und Politik - Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit (SWP).

⁷¹ Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik

Австрії, Голландії та, в меншій ступені, Франції⁷². Вони, за своєю суттю, є «лабораторіями ідей». Серед них можна виділити Фонд Фридриха Берта та Фонд Генріха Белля. Ці фонди проявляють активність у зовнішньополітичній діяльності, сприяють демократії в Африці та Латинській Америці. Цікаво, що вони повністю фінансуються за рахунок державного бюджету та міцно пов'язані з політичними партіями Бундестагу. Тим не менш, неможна стверджувати, що «їх діяльність повністю продиктована керівництвом партії»⁷³.

У зв'язку з тим, що Німеччина має давню традицію університетів, саме в них працює велика кількість аналітичних центрів, серед яких два think tanks присвячені вивченню виключно європейських питань: центр досліджень європейської інтеграції (ZEI) та Інститут європейської політики (IEP), решта – проводять дослідження, орієнтовані на міжнародні питання в цілому.

Заслуговує на увагу той факт, що у ФРН було враховано історичний досвід двох світових воєн, що сприяло диверсифікації аналітичних центрів, діяльність яких базується на вивченні широкого спектра інформації та сучасних реалій. Між різними інформаційними та аналітичними центрами встановлено горизонтальні зв'язки. Така мережа дає можливість максимально якісно та всебічно аналізувати факти сучасних міжнародних відносин й розробляти оптимальні рекомендації дій⁷⁴.

У процесі оновленого розуміння публічної дипломатії важливу роль відіграє аналіз комунікативного середовища, а також вплив образу «хто ми є» на результати, що формуються під впливом інформації⁷⁵. Публічна дипломатія, що еволюціонувала у стратегічні комунікації, стала ключовим інструментом діяльності німецьких дипломатичних установ. Посольства

⁷² Thunert Martin. Players Beyond Borders? German Think Tanks as Catalysts of Transnationalisation in Global Society. №.2. April 2000. P. 191

⁷³ Thunert M. W. The Development and Significance of Think Tanks in Germany in *German Policy Studies*, 3, 2006. P. 186.

⁷⁴ Кудряченко А.І., Мартинов А.Ю. Глобальні виміри зовнішньої політики Німеччини... - С. 497.

⁷⁵ Routledge Public Diplomacy. *Handbook Herausgegeben von Nancy Snow...* - P. 10.

активно залучають до діалогу урядові, бізнесові та наукові кола, сприяючи розвитку міждержавних контактів, культурних обмінів, а також політичних і економічних двосторонніх відносин. Варто наголосити, що сучасна дипломатична діяльність тісно пов'язана з багатовимірною онлайн-присутністю, а отже, одним із проявів цифрової активності Німеччини стало формування в кіберпросторі зовнішньополітичної стратегії⁷⁶. Як зауважив держміністр в ФМЗС, депутат Бундестагу доктор Тобіан Лінднер: «... зовнішня кіберполітика координує та реалізує інтереси Німеччини відносно кібербезпеки на міжнародному рівні, наприклад, в ЄС, ООН, ОБСЄ, Раді Європи та НАТО. Ми прагнемо до закріплення загальноєвропейської структури дій з протидії кіберпогрозам та виступаємо за скоординовані дії держав-однодумців проти погроз та агресивних кіберкомпаній»⁷⁷. Мета такої стратегії, яку реалізує МЗС ФРН, полягає в забезпеченні безпеки кіберпростору та протидії загрозам, що виникають унаслідок зростання цифровізації, а також у захисті базових прав людини, зокрема права на конфіденційність, свободу думки та особисті висловлювання. Зовнішньополітична діяльність Німеччини в кіберсфері спрямована на координацію та просування національних інтересів і ініціатив у галузі кібербезпеки в межах міжнародних організацій - таких як ООН, ОБСЄ, Рада Європи, ОЕСР та НАТО. Крім того, Німеччина виступає за поширення європейських підходів до стандартизації та формування глобального цифрового порядку. У цьому контексті МЗС створило відділ стратегічних комунікацій, який веде активний діалог із внутрішньою та зовнішньою аудиторією з метою протидії російській пропаганді та спростування міфів про країну серед потенційних мігрантів⁷⁸.

Німецькі дипломати також доєдналися до створення подкасту з питань зовнішньої політики Podcast vom Posten, який доступний на різних

⁷⁶ Auswärtiges Amt. Cyber-Außenpolitik.

⁷⁷ Dr. Tobias Lindner Digitalisierung und Vernetzung bestimmen zunehmend das internationale Denken und Handeln. Sie lassen aber auch neue Konflikte und Risiken entstehen. Cyber-Außenpolitik. 2025. P. 2

⁷⁸ Auswärtiges Amt. Fake News, Bots und Provokationen – gezielte Desinformation im Internet

платформах – SoundCloud, Spotify, iTunes, RSS-канал, а також підтримують інтерактивний зв'язок з аудиторією через різні медіаплатформи, діяльність на яких об'єднана під єдиним заголовком Außenpolitik Live. Зокрема, проводяться громадські семінари (Bürgerwerkstatt Außenpolitik⁷⁹), щорічні зустрічі щодо вивчення можливостей вирішення гострих кризових ситуацій (Open Situation Rooms) та зустрічі дипломатів із населенням країни (Außenpolitik Live – Diplomaten im Dialog) для пояснення зовнішньополітичної позиції Німеччини.

Загальновідомою є проблема нелегальних мігрантів в Німеччині, тому ФМЗС було розроблено онлайн-ресурс Rumours about Germany: facts for migrants. Основним завданням, яке стоїть перед цим онлайн-ресурсом є подолання чуток про країну та боротьба з неправдивими наративами щодо закриття кордонів.

Здатність Німеччини зберігати високий вплив м'якої сили, недивлячись на виклики, із якими вона зіткнулася, показує її надійність і стабільність. Та незважаючи на те, що в 2024 році Німеччина відкотилася на п'яте місце, зайняв перше в 2021 році й третє в 2022 та 2023 роках, ФРН в 2024 році, згідно досліджень Brand Finance⁸⁰, зайняла перше місце у важливій категорії «Управління» та залишається лідером у пошуках стійкого майбутнього.

Виходячи із зазначеного, можемо спостерігати, що Німеччина обрала для себе збалансовану модель розвитку довірливих відносин із ключовими партнерами та прагне співпраці з іншими суб'єктами міжнародної політики.

Отже, пріоритетом зовнішньої політики ФРН є не лише відстоювання універсальних цінностей, а й активна протидія негативним наративам щодо держави. Застосування ефективного дипломатичного інструментарію забезпечує позитивне сприйняття Німеччини на міжнародній арені та підтримує трансляцію її національних цінностей.

⁷⁹ Auswärtiges Amt. Bürgerinnen- und Bürgerdialoge: Die Veranstaltungen im Einzelnen mit Schwerpunktthemen. 2022.

⁸⁰ USA und Großbritannien an der Spitze der Soft Power Nationen, China reüssiert auf dem dritten Platz. 29.02.2024.

З огляду на високий рівень компетентності німецьких фахівців, залучених до формування та реалізації зовнішньополітичного курсу ФРН, постають специфічні інформаційні потреби. Вони стосуються отримання даних про окремі країни чи регіони, аналізу міжнародної ситуації, а також вибору відповідних інструментів реагування. Саме ці інформаційні запити визначально впливають на структуру і функціонування ІКТ у сфері зовнішньої політики.

В Німеччині склалася розвинута система ІКТ зовнішньої політики. На її становлення та облаштування вплинули певні зовнішньополітичні та внутрішньополітичні фактори. В ІКТ зовнішньої політики ФРН приймають участь як державі, так й недержавні структури, в тому числі партійні фонди. Вони продовжують тенденцію до ще більшого поєднання м'яких і жорстких методів реалізації зовнішньополітичних інтересів країни. ІКТ, які застосовує ФМЗС, допомагають підтримувати власний позитивний образ на міжнародній арені, а також посилювати консолідацію відносин з іншими державами.

2.2. Використання цифрових платформ у дипломатичних установах Німеччини

Цифрова дипломатія як державний механізм впливу на користувачів соціальних мереж виникла в системі міжнародних відносин приблизно в 2009 – 2010 роках. Саме в цей період державна система Німеччини приступила до створення офіційних акаунтів на платформах Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, запустила перші електронні канали віщання в соціальних мережах. Дослідник Хуан Луїс Манфреді виділяє серед основних гравців в цифровій трансформації також Amazon, Apple і Google, що, безсумнівно, змінить спосіб розуміння речей, але не означає кінець дипломатії, а появу нових акторів, елементів і концепцій, які стають більш складними⁸¹. Не можна не

⁸¹ Alexis Roig. Die Rolle der öffentlichen Diplomatie im digitalen Zeitalt... - P. 23.

погодитися з думкою Тома Гудвіна про те, що Facebook і Google, які є більшими за уряди, заможнішими за більшість країн і відносно невідзвітними видавцями контенту. Ці головні володарі даних є арбітрами «маси зміни поведінки» більше, ніж будь-який уряд⁸². У зв'язку із зазначеним різноманіттям цифрових платформ, які використовують німецькі дипломати у власній діяльності, видається слушним зауваження професора Н. Калл про те, що хоча нова технологія має певний елемент хаотичності, водночас вони відкривають широкі можливості для формування нових підходів у політиці та дипломатії. Зокрема, поява Web 2.0 докорінно трансформувала середовище, в якому здійснюється публічна дипломатія⁸³.

Зростання ролі соціальних медіа становить виклик для фахівців у сфері публічної дипломатії, оскільки ці платформи надають можливість окремим громадянам висловлювати свою думку та безпосередньо взаємодіяти з представниками уряду чи іншими державними інституціями. Ще одна важлива характеристика соціальних медіа полягає в тому, що програми є загалом безкоштовні, що розширює можливості доступу до них для звичайних громадян. Загалом, дослідниця Кармен Вільясанте Пермуї пропонує розглядати соціальні мережі як палку з двома кінцями, яка надає уряду можливість отримувати потенційні вигоди, але також передбачає високі ризики. Однак дипломатія повинна пристосовуватися до змін на міжнародній арені, і держави не можуть проігнорувати можливості, які надають соціальні медіа. Так, дійсно існують ризики, але отриманий потенціал занадто великий, щоб не зважати на нього. У сфері соціальних мереж доступний майже необмежений вибір для окремих користувачів, організацій і держав. Уряди повинні ретельно вивчити особливості кожної

⁸² Tom Goodwin. The Three Ages of Digital. TechCrunch. June 23, 2016. P. 14.

⁸³ Cull N. J. The long road to public diplomacy 2.0: the Internet in US public diplomacy. International Studies Review. 2013. P. 6.

платформи, щоб вирішити, яку з них використовувати відповідно до своїх цілей⁸⁴.

Штефан Бідерманн, керівник відділу міжнародної дипломатичної підготовки ФМЗС, з ентузіазмом відноситься до використання цифрових платформ у дипломатії. За його словами, в інтерв'ю журналу *Diplomatische magazine*: «Мій невеликий робочий підрозділ дуже активно користується Facebook та Instagram, оскільки саме там спілкуються наші учасники зі всього світу, а покоління наших гостей також розраховує на спілкування через соціальні мережі ... У нас також є канал на YouTube. Twitter не для нас, тому що у нас нема будь-яких політичних повідомлень для розповсюдження»⁸⁵.

Зазначу, що позиція Штефана Бідермана щодо незручності користування Twitter є, скоріше, винятком, чим загальною позицією дипломатів. Так, Мартін Коблер, колишній німецький дипломат, який працював послом в Єгипті, Іраку та Пакистані до 2019 року, в своїй діяльності значним чином покладався саме на соціальну мережу Twitter, якими активно користувався. В інтерв'ю для журналу *Deutschlandfunk* він підкреслив, що соціальні медіа, зокрема Twitter, відкрили йому можливість налагодити безпосередній контакт з аудиторією та вести прямий діалог з громадськістю. За його словами: «У Пакистані я вирішив спробувати почати все з нуля — створив новий акаунт у Twitter і почав публікувати дописи, зокрема й на внутрішньополітичні, часто суперечливі теми. У результаті за два роки мій акаунт зібрав 250 000 підписників»⁸⁶. Зазначена цитата слугує підтвердженням того, що однією з провідних стратегічних цілей цифрової дипломатії ФРН є забезпечення сталого діалогу між Берліном та арабським

⁸⁴ Carmen Villasante Permuy. Facebook as a Public Diplomacy Tool: Canadian Diplomatic Missions in Europe. *Universidad Pontificia Comillas ICADE – ICAI*. Madrid, 15 de junio de 2015. P. 21

⁸⁵ Enrico Blasnik. Inside auswärtiges amt: Ich habe das gefühl, die zukunfftige generation an diplomaten wird es noch besser machen als die aktuelle. *Diplomatische magazine*. 24.09.2019.

⁸⁶ Von Sonja Ernst. Vertreten, netzwerken, durchhaltenDiplomatie im Wandel. *Deutschlandfunk*. 16.06.2022.

світом Близького Сходу. Саме орієнтація на інтерактивну комунікацію є характерною рисою сучасної німецької дипломатичної практики в цифровому середовищі. Експерт з публічної дипломатії Олаф Зьольнер наголошує на тому, що пропаганда німецьких цінностей в країнах Близького Сходу є основою для встановлення дружнього діалогу. Концепція діалогу передбачає, що сучасна цифрова дипломатія не може розвиватися в односторонньому порядку. Діалог як форма дискусії між країнами стає більш ефективним⁸⁷.

Основними інструментами реалізації цієї стратегії стали сайти німецьких культурних центрів, відкриті в країнах Близького Сходу. Основний з них – Німецький інформаційний центр при посольстві ФРН в Каїрі, який з моменту відкриття в 2009 році набрав популярності, особливо серед арабської молоді, надаючи їй можливість публікувати та анонсувати події на платформі Facebook. Протягом 2022 року приблизно 2000 представників арабського світу опублікували нотатки політичного характеру на сайті центру. Сьогодні новини сайту читають більше 23000 мусульман⁸⁸. На мою думку, активне обговорення політичних новин, яке одночасно сприяло зростанню популярності платформи в регіоні, водночас виявило суперечливість підходу Німеччини до реалізації публічної дипломатії в арабському світі. З одного боку, німецька сторона намагається утримуватися від прямої політичної участі на цій платформі, акцентуючи увагу на культурних темах, таких як арабська музика та література. З іншого боку — активно залучається до обговорення політичних процесів у регіоні, використовуючи для цього весь доступний інструментарій цифрової дипломатії.

У цьому контексті видається обґрунтованою позиція дослідниці Ані Тюркне, яка підкреслює, що соціальні медіа на кшталт Twitter та Facebook відкривають можливість для прямого діалогу з громадянськими

⁸⁷ Zöllner O. German Public Diplomacy. The Dialogue of Cultures // Routledge Handbook of Public Diplomacy / ed. Nancy Snow, Philip M. Taylor. New York, London. Routledge, 2009. P. 17.

⁸⁸ Deutsche Botschaft Kairo. *German Embassy Cairo*.

суспільствами арабського світу. Такий формат комунікації здійснюється завдяки відносно контрольованим зусиллям і не вимагає посередництва з боку інших урядів чи традиційних ЗМІ⁸⁹.

Слід підкреслити, що завдяки налагодженню прямого зворотного зв'язку з цільовими аудиторіями з'являється можливість як формування нових, так і вдосконалення чинних зовнішньополітичних стратегій. Водночас відкритість і прозорість, які є ключовими рисами цифрової комунікації, несуть у собі не лише потенціал, а й низку викликів для зовнішньої політики. Як зауважує дослідниця Аня Тюркен, поряд із спрощенням процесів документування, ці характеристики також створюють умови для виявлення власних прорахунків і помилок. Ілюстративним прикладом цього є діяльність платформи *Wikileaks*, яка оприлюднила конфіденційні дипломатичні документи, надавши широкому загалу доступ до інформації, що зазвичай залишається поза межами публічного простору, — і це викликало неоднозначну реакцію серед учасників міжнародного політичного процесу⁹⁰. У межах обговорення ризиків, пов'язаних із цифровою відкритістю, варто також зосередити увагу на загрозах, що виникають у сфері кібербезпеки. Сандро Гайкен, дослідник кібервійни та кібербезпеки з Вільного університету Берліна, підкреслює, що інтернет-інфраструктура створює передумови для фізичного втручання з боку зловмисних акторів та організованих кримінальних структур у роботу інформаційних систем і мережевих провайдерів — явища, що кваліфікується як «кібервійна»⁹¹. Ці обставини засвідчують, що, попри потенціал цифрових платформ як інструментів публічної дипломатії, їх використання супроводжується суттєвими ризиками, зокрема у сфері інформаційної безпеки та захисту критичної інфраструктури.

⁸⁹ Anja Türkan. Digital Diplomacy – Der Wandel der Außenpolitik im digitalen Zeitalter. Publikation ist entstanden im Rahmen des ifa-Forschungsprogramms „Kultur und Außenpolitik“ und erscheint in der ifa-Edition Kultur und Außenpolitik. Herausgeber Institut für Auslandsbeziehungen e. V. (ifa), Stuttgart. P. 10.

⁹⁰ Anja Türkan. Digital Diplomacy – Der Wandel der Außenpolitik im digitalen Zeitalter ... P. 6.

⁹¹ Sandro Gaycken. Vgl. Friedrich Naumann-Stiftung. 2011.

З огляду на те, що одним із вразливих аспектів цифрової дипломатії є ризик несанкціонованого розповсюдження інформації, постає об'єктивна необхідність у впровадженні ефективних механізмів її захисту. Водночас цифрові комунікаційні технології відкривають нові перспективи для оперативного обміну інформацією в режимі реального часу, що сприяє підвищенню динамічності та ефективності зовнішньополітичної діяльності⁹². Узагальнюючи викладені думки дослідників, можна стверджувати, що цифрова дипломатія поєднує в собі можливості оперативного інформування та взаємодії з міжнародною аудиторією через соціальні мережі: зокрема, на прикладі активного використання Twitter німецьким МЗС із необхідністю забезпечення високого рівня інформаційної безпеки. Це зумовлює потребу в постійному вдосконаленні як технічних інструментів, так і стратегій комунікації, що дозволяє ефективно поєднувати відкритість із захистом критичних даних у глобальному цифровому середовищі.

Цифрова дипломатія має й ще один вагомий недолік - висока ймовірність дезінформації, а також поширення маніпуляцій і фейкових новин у швидкому інформаційному потоці. Втім, у поєднанні з традиційними методами зовнішньої політики вона залишається найбільш ефективним засобом поширення інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій і потужним інструментом для встановлення зовнішньополітичних зв'язків із різними групами громадськості та позитивного формування громадської думки⁹³.

В цьому напрямку вбачається доцільною позиція Мохаммеда Ельхаді, який зазначив, що цифрова дипломатія відображає відкритість дипломатичних діячів до нових ІКТ з метою вирішення суспільних завдань та важливості інтернету в житті громадськості. Це створює нову логіку міжнародних дій та відкриває величезні горизонти для дипломатичних дій,

⁹² Окладна М., Стеценко В. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держав ... - С. 15.

⁹³ Кубко В. Цифрова дипломатія в сучасних міжнародних відносинах ... - С. 175

але одночасно породжує багато питань та ризиків⁹⁴. Продовжуючи думку експерта, зауважу, що головним майданчиком для цифрової дипломатії вбачається соціальна мережа Twitter. Тому між термінами «цифрова дипломатія» і «twitter-дипломатія» (або «твіпломатія») часто ставиться знак рівності. Twitter-дипломатія об'єднує різноманітні методи ведення діяльності, тому у стрічці цієї соціальної платформи нейтральні повідомлення від офіційних акаунтів дипломатичних установ про графік консульських прийомів є сусідами з образними, найчастіше провокаційними висловлюваннями політичних діячів⁹⁵. Імплементуючи власну політику в середовище Twitter, міністерства закордонних справ, консульства, дипломатичні представництва, міністри закордонних справ, а особливо президенти та прем'єри, отримують можливість розширити межі своєї комунікації та краще зрозуміти думки й настрої громадянського суспільства⁹⁶.

Враховуючи те, що платформа Twitter фактично стирає кордони в спілкуванні з громадськістю, як власної країни, так і за кордоном, вона вже багато років користується популярністю серед німецьких дипломатів та політиків.

Аналіз облікових записів у Twitter свідчить про наявність двох типів організацій: перша, менш чисельна група, зосереджується виключно на поширенні інформації для своїх цільових аудиторій, не виявляючи зацікавленості в контенті інших суб'єктів. Натомість друга, більш чисельна група, демонструє ширший інтерес, активно стежачи за діяльністю як індивідуальних користувачів, так і організацій за межами власної мережі, що свідчить про відкритість до зовнішньої взаємодії.

Мікроблоги ведуть майже всі депутати бундестагу. Колишній канцлер ФРН Олаф Шольц завів акаунт у лютому 2022 року. Він став першим головою німецького уряду з власним мікроблогом. Станом на 14 лютого 2025

⁹⁴ Mohammed Elkhaldi. Digitale Diplomatie: Öffentliche Diplomatie im Webzeitalter... - P. 16.

⁹⁵ Мірошниченко Т., Федорова Г. Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин ... - С. 61.

⁹⁶ Окладна М., Стеценко В. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держав ... - С. 14.

року, на нього підписано майже 657 тисяч користувачів, за останні 11 місяців канцлер опублікував більш ніж 500 твітів⁹⁷. Теперішній канцлер ФРН Фрідріх Мерц активний в Twitter з кінця 2018 року. Зараз на нього підписано більше 100 000 людей, та на цей час вони змогли прочитати 700 твітів, що в середньому складає 2 коротких повідомлення в день за останні 2 роки. Для порівняння: за більш ніж одинадцять років Трамп опублікував приблизно 58 000 твітів, що в середньому трохи менше 15 повідомлень на день⁹⁸.

Втім, після придбання соціальної мережі Ілоном Маском у жовтні 2022 року, її функціонування (незважаючи на нову назву — X, у цьому контексті з міркувань зручності й надалі використовується стара назва — Twitter) почало викликати дедалі більше запитань у німецькому суспільстві. В листопаді того ж року ФМЗС виразили занепокоєність питанням конфіденційності та нововведеннями, що стосуються аутентифікації користувачів. Платформа Bluesky може стати альтернативою стислий повідомлень X. Федеральний міністр закордонних справ Анналена Бербок також має акаунт на Bluesky, як й декілька інших відомих німецьких дипломатів. Проте їх приклад чітко демонструє те, як ще далеко повинна піти нова мережа, перш ніж вона стане по-справжньому небезпечною для X: у федеральній міністерки закордонних справ 628 000 підписників на X, але всього 24 000 на Bluesky⁹⁹.

Цікавими для розуміння ролі цифрової дипломатії в зовнішній діяльності Німеччини є результати досліджень, проведених Клаудією Ауер та Еліс Сруджіс, які яскраво демонструють, що інтерактивні режими соціальних медіа рідко використовуються акторами публічної дипломатії у Німеччині. Майже половина проаналізованих організацій мають Twitter обліковий запис (13), профіль Facebook (14) та/або YouTube канал (17). Небагато організацій створили власне відео канали або задіяні в таких мережах, як фотоспільнота Flickr. Схоже, німецькі актори публічної дипломатії неохоче інтегрують

⁹⁷ Olaf Scholz erster Bundeskanzler auf Twitter. HORIZONT Online / dpa. 14.02.2025.

⁹⁸ Von Michael Borgers. Merz und die (klassischen) MedienEr braucht sie doch noch. Deutschlandfunk. 27.10.2024.

⁹⁹ David Zajonz. Neues soziales NetzwerkBluesky - eine echte Alternative zu X? Tagesschau. 27.10.2023.

блоги в їхні комунікаційні стратегії: наразі лише п'ять організацій ведуть веб-журнали. Що стосується YouTube, то кількість відеороликів, розміщених в інтернеті та увага до них дуже різна. З огляду на те, що YouTube-канали Збройних сил Німеччини та Німецького товариства міжнародної підтримки мають відповідно 23 654 підписники, варто зазначити, що канал *Kolaboration* (Колаборація), попри тематичну спорідненість, налічує лише чотири підписки, що свідчить про обмежений рівень взаємозв'язку або інформаційного обміну між цими платформами. Проте велика кількість переглядів і підписок не означає автоматичне діалогове вікно з цільовою аудиторією. З 17 організацій, які підтримують YouTube канал, 8 акторів взагалі не отримали коментарів; Федеральне Міністерство економіки та технологій навіть деактивувало опцію коментувати його відео. Якщо відео отримує коментарі, а це періодично трапляється, майже всі організації відповідають у межах кількох днів. Це свідчить про наявність технологічних передумов для початку діалогу, але не гарантує, що діалог дійсно буде розвиватися і підтримуватися. Кількість шанувальників у Facebook коливається від 33 954 (Інститут Гете) до 434 підписників (Німецька дослідницька фундація). Ступінь активності також значно варіюється. Тільки Фундація та Інститут Гете активно стимулюють діалог, зокрема, запитуючи підписників про їхні улюблені книги під час Німецької книжкової ярмарки¹⁰⁰.

Деякі організації (наприклад, ФМЗС, посольства Німеччини) висловлюють стурбованість втратою контролю над змістом інформації, які опубліковані в інтернеті та можуть поширюватися третіми особами. Крім того, деякі учасники вказують на бюрократичні перешкоди та той факт, що організаційні зміни не відбуваються відразу¹⁰¹.

Більшість німецьких інституцій, що здійснюють публічну дипломатію, застосовують соціальні медіа в обмеженому обсязі для налагодження та

¹⁰⁰ Auer C. Public Diplomacy in Germany ... — P. 31 – 32.

¹⁰¹ See also Altenberg, Jelena, Franziska Köhler, Julia Böhme and Christina Thurow. Forschungsbericht. *Fallanalyse Auswärtiges Amt. Unpublished research paper at the Ilmenau University of Technology*. 2012. - P. 45.

підтримання взаємодії з аудиторією. Однією з можливих причин цього є схильність окремих респондентів до більш традиційних, повільніших форматів комунікації — таких як програми академічного обміну або культурні виставки — які, на їхню думку, є ефективнішими для розвитку діалог: «... [Ми] можемо спілкуватися, ми можемо обмінюватися ідеями, [...] ми можемо готувати зустрічі, усе. Але [...] ніщо в світі не замінить [...] зустрічі людей і діалогу між ними»¹⁰². Тим не менш, більшість німецьких акторів публічної дипломатії планують розвивати цифрові інструменти публічної дипломатії у майбутньому, при цьому не вважаючи соціальні медіа фундацією цифрової дипломатії.

Напевно, усвідомивши важливість соціальних медіа для покращення іміджу Німеччини за кордоном, активність федеральних акторів публічної дипломатії сильно зросло. Так, у соціальних мережах Facebook і Twitter простежується позитивна прогресія розвитку німецької цифрової дипломатії. Дипломати працюють з посібником із соціальних мереж, який надає рекомендації для успішної та стабільної комунікації ФМЗС та його представництв за кордоном у соціальних мережах¹⁰³. Про німецьку зовнішню політику зацікавлені особи з усього світу можуть дізнатися багато нового через платформу Instagram, в якій ФМЗС завдяки власному акаунту @auswaertigesamt розширює власну присутність в соціальних мережах.

Комунікаційні цілі полягають у передачі позитивного іміджу Німеччини, знайомстві з роботою іноземних представництв, а також інформуванні громадян Німеччини про ситуацію в визначеній країні перебування. Таким чином, покращення іміджу Німеччини за кордоном є нинішнім фокусом роботи в соціальній мережі. І тому, наприклад, присутність посольств у Facebook насамперед орієнтована на німецьких громадян і громади за

¹⁰² Schimank, Uwe. Theorien gesellschaftlicher Differenzierung. Opladen: Leske + Budrich, 2016. P. 367

¹⁰³ Anja Türkan. Digital Diplomacy – Der Wandel der Außenpolitik im digitalen Zeitalter ... P. 9.

кордоном або на німців, які подорожують до відповідних країн¹⁰⁴. Виходячи із зазначеного, основна увага приділяється не лише зовнішньому позиціонуванню Німеччини, а й забезпеченню інформаційної підтримки власних громадян за кордоном, що визначає стратегічний характер комунікації у соціальних мережах.

Отже, дипломатія Німеччини базується на традиціях та усталених правилах. Досягнення ІКТ спочатку не викликали довіри у дипломатів – представників «старої школи». Підтримуючи тезу про те, що цифрові технології не можуть повністю замінити вироблені століттями засади дипломатії, але, в той же час, пристосування ІКТ під дипломатичні завдання підвищує результативність, відкритість та прозорість дипломатичної служби.

Завдяки соціальним мережам політичні та дипломатичні еліти отримали можливість безпосередньо комунікувати з громадянами та залучати учасників політичного процесу. Упевнена, що важливо активно використовувати інструменти цифрової дипломатії, зважаючи на потенціал інформаційної сфери у сферах економіки, безпеки та державного управління.

Дипломатичні служби Німеччини використовують інтернет для комунікації із громадянами країн перебування, надання та отримання необхідної інформації. Дипломати ФРН вміло застосовують ІКТ в інтересах держави та на міжнародній арені. Проте є певні недоліки дипломатичної діяльності при застосування інструментарію цифрової політики, як-от: бюрократичні перешкоди, втрата контролю над інформацією, опублікованою в соціальних мережах, питання аутентифікації користувачів та конфіденційності, вірогідність дезінформації, маніпуляцій та фейків, загроза витоку інформації, яка потребує конфіденційності, можливість вторгнення кіберзлочинності в роботу дипломатичного представництва. З метою зневелювати вказані недоліки в ФМЗС вивчають основи медіа грамотності та особливості роботи в соціальних мережах.

¹⁰⁴ Als ein Best Practice-Beispiel kann die Facebook-Page der Deutschen Botschaft in Washington D.C. bewertet werden. GermanEmbassyWashington.

2.3. Стратегія розвитку цифрової дипломатії Німеччини

За останній час цифрова дипломатія зазнала значних змін, трансформувавшись із недопрацьованого явища, яке асоціювалося переважно з просуванням позитивного образу держави та концепції «м'якої сили», у повноцінну стратегію. Зокрема, відбулася переоцінка інструментарію цифрової дипломатії: якщо раніше акцент робився на залученні цільової аудиторії через діалог чи переконання, то в сучасних умовах йдеться вже про проведення повномасштабних інформаційних кампаній. Останнє передбачає імплементацію концепції «жорсткої сили» та використання «великих даних» (Big data) з метою детального аналізу аудиторії, отримання необхідних відомостей про політичні уподобання людей та, відповідно, подальшого впливу на них.

Концепція «жорсткої сили», використання великих даних (Big Data) в інформаційних технологіях та застосування алгоритмів програмування для визначення політичних уподобань користувачів дали змогу багатьом акторам значно впливати на аудиторію, а ідеї просування позитивного іміджу, «м'якої сили» та діалогу почали вважатися недостатньо дієвими і поступово замінюються новими підходами, зокрема пропагандою та інформаційними кампаніями, спрямованими на критику інших держав і урядів¹⁰⁵.

Досить показовим у цьому плані є приклад Німеччини, яка, активно використовує інструмент «м'якої сили» у зовнішній політиці, незважаючи на те, що «м'яка сила» як політична стратегія не згадується офіційними особами ФРН, а положення щодо необхідності нарощування її інструментів не включені в офіційні документи. Проте поведінка ФРН на міжнародній арені має всі характеристики використання стратегії «м'якої сили» в тому класичному вигляді, який сформулював Дж. Най. Так, зовнішньополітична діяльність Німеччини суворо підпорядкована нормам міжнародного права,

¹⁰⁵ Григорович Ц.В. Феномен цифрової дипломатії в міжнародних відносинах і світовій політиці XXI століття ... - С. 42.

основними політичними цінностями визнано норми демократії та права людини, які вона активно захищає всередині країни і просуває у світі, спираючись на можливості та ініціативи свого громадянського суспільства. Просування німецької мови та культури за кордоном також набирає обертів, про що свідчить ціла низка заходів, що проводяться ФРН у міжнародному масштабі.

Одночасно, німецька дипломатія використовує елементи «жорсткої сили» на цифрових платформах щодо окреслення чіткої позиції протидії та засудження російській військовій агресії проти України. У цифровому просторі Німеччина активно використовує соціальні мережі для поширення чітких зовнішньополітичних меседжів, які мають не лише інформативний, а й стратегічний, іноді конфронтаційний характер. Такий підхід свідчить про те, що Німеччина, залишаючись прихильником демократичних цінностей, водночас готова використовувати засоби, притаманні жорсткій дипломатії, якщо того вимагає міжнародна ситуація.

Враховуючи активне використання елементів «м'якої сили» у зовнішньополітичній стратегії Німеччини, важливим є також аналіз того, яким чином ці підходи реалізуються на практиці через інформаційні канали держави. Одним із таких інструментів є офіційний сайт ФМЗС, що виступає важливою платформою для комунікації з міжнародною аудиторією та візуалізації зовнішньополітичних меседжів.

Проведений в рамках бакалаврського дослідження аналіз офіційного сайту зовнішньополітичного відомства Німеччини, дозволяє стверджувати, що в ньому узгоджуються вербальні та невербальні засоби кодування інформації з метою її візуалізації. Так, кількість інформаційних повідомлень про найбільш важливі, з точки зору зовнішньої та світової політики, події тижня на офіційному сайті МЗС Німеччини складає 4 замітки. Для порівняння на сайті ООН – 8 заміток. До переваг німецького підходу до візуалізації повідомлень у сфері цифрової дипломатії слід віднести

ефективне використання зображень, що сприяє підвищенню якості сприйняття інформації цільовою аудиторією.

Зазначу, що нові ІКТ пропонують потенціал для зовнішньої політики Німеччини, який ще не повністю використаний. Події минулих років поставили в центр уваги дипломатії нову цільову групу: недержавні суб'єкти, а саме не лише міжнародні та неурядові організації, а й, перш за все, громадян без інституційної приналежності.

У підрозділі 1.1 бакалаврської роботи було зазначено, що 31 серпня 2022 року федеральний уряд Німеччини затвердив Цифрову стратегію, спрямовану на міжнародну цифрову політику, основною метою якої є розробка концептуального бачення цифрового розвитку до 2030 року.

Федеральний уряд активно просуває відповідальне використання цифрових технологій для вирішення глобальних викликів, зокрема — досягнення Цілей сталого розвитку до 2030 року. Особливу увагу приділяють подоланню цифрової нерівності, зокрема гендерної, розвитку цифрових навичок в освіті, а також підтримці цифрової трансформації в рамках міжнародних організацій, як-от: ООН, ВООЗ, ВМО. Наголошується на важливості сталого цифрового розвитку, що враховує енергоспоживання та ресурси, а також на потенціалі цифрових рішень у боротьбі зі змінами клімату.

Стратегія Німеччини підтримує основи відкритого інтернету та визнає потребу укріплення міжнародного співробітництва в галузі «сталого цифрової інфраструктури в глобальному масштабі, уникаючи при цьому критичних залежностей»¹⁰⁶. Вона була опублікована в умовах глобального просунення дискурсу про технології, визнаючи, що цифрова трансформація більше не є природним процесом, який не потребує втручання. В цьому контексті дослідник Ян Крюєр вважає, що стратегія, як й раніше, не має амбіцій і рішучих зобов'язань з боку уряду Німеччини щодо прийняття свої

¹⁰⁶ Strategie für einen digitalen Aufbruch. Digitalstrategie der Bundesregierung.

потенційної ролі у формування орієнтованої на суспільство цифрової трансформації всередині країни та в ЄС¹⁰⁷.

З розвитком стратегічної важливості цифрових технологій вплив Німеччини на формування її глобального управління все більше залежить від досягнень синергії із зусиллями ЄС. Технологічна дипломатія Німеччини є частиною переходу до чіткого стратегічного погляду на технологічну політику на рівні ЄС. В «Цифровому компасі ЄС 2030» стверджується, що технології є фактором «глобального впливу», а Брюссель у більшій ступені, чим політичний дискурс Німеччини, підкреслює зв'язок між цифровим суверенітетом та європейськими цінностями¹⁰⁸.

Це нововведення для ФРН, оскільки вперше стає очевидним прагнення розглядати цифрову політику не тільки у внутрішніх рамках, але й систематично враховувати зовнішньополітичні виміри. На думку Даніеля Фьольсена, стратегія повинна зайняти певне місце в «активній цифровій зовнішній політиці», яка заявлена в коаліційній угоді. Таке стратегічне роз'яснення вкрай необхідне. В німецьких дебатах достатньо абстрактних понять, таких як «цифровий суверенітет» або «стратегічна автономія». Проте на сьогоднішній день відсутня систематизована послідовна стратегія, яка не обмежена логікою розповсюдження департаментів¹⁰⁹.

На переконання групи німецьких експертів, станом на 2024 рік, спостерігається відсутність прогресу в цифровій стратегії Німеччини, яка зазнає краху насамперед через розпорошення відповідальності та погану координацію. У дослідженні Асоціації інтернет-індустрії розглядається питання про те, як населення сприймає цифрову стратегію уряду Німеччини. Для цього з 24 по 25 серпня 2023 року було опитано 2500 осіб віком від 18 років. Через рік після презентації цифрової стратегії федерального уряду більшість опитаних (70%) не бачать помітного прогресу в цифровій

¹⁰⁷ Jan Krewer. Raising the bar for Germany's tech diplomacy. Open_future.

¹⁰⁸ Dr. David Hageböling, Tyson Barker. Deutschlands globale Technologie-Diplomatie. Internationale. Allianzen, Partnerschaften und Normen im Technologiebereich stärken. *Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik*. 09.11.2022. - P. 9

¹⁰⁹ Deutschlands erste Strategie zur internationalen Digitalpolitik Ein Vorschlag ... P. 2

трансформації Німеччини. Особливо критично оцінюють стан цифровізації органів влади та управління (63%), розширення цифрової інфраструктури (53%) та кібербезпеку (33%). Переважна більшість опитаних (86%) вважають, що поточна цифрова політика не відповідає цілям, сформульованим у коаліційній угоді щодо формування Німеччини як піонера цифровізації. Загалом 82% також оцінюють область цифрових технологій майбутнього в Німеччині як нижчу за середню в міжнародному порівнянні¹¹⁰. Це розглядається як серйозне погіршення міжнародної конкурентоспроможності. Александер Рабе, член Консультативної ради цифрової стратегії федерального уряду, вважає: «Теперішня позиція федерального уряду з питань цифровізації ... в першу чергу завдає збитків Німеччині як цифровому регіону та, відповідно, нашій міжнародній конкурентноздатності»¹¹¹.

Однією з проблем практичного застосування прийнятої Цифрової стратегії є пошук балансу між інтересами учасників технологічного ринку та потребами державних структур. Саме тому вважаю за потрібне зауважити про складність правозастосування, викликану недостатньою цифровою компетенцією та відсутністю тісної співпраці між технологічними суб'єктами та дипломатами.

Цінність взаємодії з технологічними учасниками процесу полягає в отриманні інформації про те, яким чином працюють їх системи, вивченні процедури опрацювання даних з питань, які мають особливе значення для міністерства закордонних справ, введенні з дипломатами сумісної роботи щодо збору та зберігання даних, які генеруються платформами. В цьому ракурсі однією з проблем є отримання балансу інтересів учасників технологічної галузі, які в першу чергу дбають про дизайн продукту, та учасників державного сектора, які прагнуть вирішити службові завдання.

¹¹⁰ Deutschlands Digitalstrategie: Mangelnde Fortschritte und hohe Unzufriedenheit
Deutschlands Digitalstrategie scheitert vor allem an Verantwortungsdiffusion und schlechter Koordination. Veröffentlicht: 2024 Herausgeber: eco – Verband der Internetwirtschaft e.V.

¹¹¹ Alexander Rabe. Ein Jahr Digitalstrategie: Mehrheit der Bevölkerung sieht keine Fortschritte bei digitaler Transformation. *Verband der internet wirtschaft*.

Дослідник Фьолькер Штанцель пропонує учасникам технологічної сфери формалізувати нормативні цінності, які визначають дипломатичну повістку дня, – саме це, на його думку, сприяло б об'єднанню дипломатів та учасників технологічної галузі. Саме тому ФМЗС замислюється про те, що в їх штаб-квартирах та посольствах цифрова революція розширює можливості для використання переваг аналізу Big data для прийняття зовнішньополітичних рішень. Але представникам зовнішньополітичної діяльності, сформованим під впливом стародавніх дипломатичних традицій, не вистачає практики ІТ-компаній з їх визначальним інтуїтивним підходом та оригінальністю. Тим не менш, ФМЗС колись зможуть розглядати дипломатію не тільки як управління дипломатичними відносинами, а замість цього переосмислять її повноваження та усвідомлять її складну, багатогранну, універсальну структуру¹¹².

Загалом поділяю позицію дослідника Фьолькера Штанцеля, однак вважаю за доцільне висловити окремі зауваження. Схвалюючи ідею формалізації нормативних цінностей, що лежать в основі дипломатичної повістки дня, варто підкреслити її значення як важливого кроку до формування спільного бачення між дипломатичними структурами та представниками технологічного сектору. У наш час цифрові технології відіграють вирішальну роль у всіх сферах суспільного життя, включаючи й міжнародні відносини. Тому об'єднання досвіду традиційної дипломатії з інноваційністю ІТ-сфери дозволить створити ефективніші механізми ухвалення рішень, особливо завдяки аналітиці Big data. Проте вважається спірною позицію дослідника щодо недостатнього ступеню інтуїтивного підходу представників зовнішньополітичної діяльності у порівнянні з оригінальністю ІТ-компаній. Така оцінка є дещо спрощеною. Дипломати, особливо у ХХІ столітті, часто змушені приймати нестандартні рішення в умовах складної геополітичної ситуації. Крім того, інтуїція та креативність –

¹¹² Volker Stanzel (Hg.) Die neue Wirklichkeit der Außenpolitik: Diplomatie im 21... - P. 12.

не лише привілей ІТ-сфери, вони так само є частиною компетенції сучасного дипломата.

Узагальнюючи, варто підкреслити, що цифрова дипломатія Німеччини в останні роки зазнала глибоких змін, еволюціонувавши від інструмента формування позитивного іміджу держави до стратегічного механізму визначення дипломатичних пріоритетів із залученням Big data та цілісних інформаційних кампаній.

Аналіз діяльності МЗС Німеччини свідчить про поступову адаптацію до нових умов, де важливою стає не лише кількість інформаційних повідомлень, а й ефективна візуалізація контенту та врахування потреб нових аудиторій, включно з громадянами без інституційної належності. Водночас втілення стратегічних цифрових підходів стикається з викликами: від технічної реалізації до міжінституційної координації.

Попри наявність Цифрової стратегії та участі в ініціативах ЄС, Німеччина поки що не досягла очікуваного рівня цифрової трансформації, що засвідчують як експертні оцінки, так і громадська думка. Основною перешкодою залишається недостатня координація між державними та технологічними акторами, розмитість відповідальності та обмежені амбіції. Майбутнє цифрової дипломатії значною мірою залежить від налагодження тіснішої взаємодії з технологічними компаніями, глибшого розуміння їх процесів і розробки спільних рішень, які враховують інтереси обох сторін.

Таким чином, інформаційна діяльність ФМЗС спрямована на відображення нового світового порядку, демонстрацію зовнішньополітичним відомством дій, виконаних для вирішення глобальних світових криз, а також презентації гуманітарної діяльності уряду Німеччини.

Незважаючи на позитивну динаміку Німеччини в оволодінні цифровою дипломатією, наразі варто зауважити, скоріше, на велику кількість створених акаунтів суб'єктів публічної дипломатії, чим про їх якість.

Позитивні експертні оцінки їх роботи обумовлені скоординованими діями урядових та посередницьких організацій публічної дипломатії за

принципом децентралізації, активністю позаурядових організацій за кордоном, налагодження міжкультурного діалогу для рівноправного партнерства з урахуванням національної специфіки.

В якості негативних факторів при використанні інструментів цифрової дипломатії Німеччини відзначаю: уповільнений розвиток діджіталізації, диспропорція в державному іміджі (надавання переваг технократії та раціональності перед культурною складовою) та деякі інші.

Зазначу, що переваги цифрової дипломатії перевищують її недоліки. Німецька цифрова дипломатія може надати суттєву допомогу в позиціюванні зовнішньої політики ФРН як перед внутрішньою, так й перед зовнішньою аудиторією. Саме цифрова дипломатія, як продукт «м'якої сили» XXI століття повинна поєднуватися з «розумною силою», тобто максимізувати переваги сучасних технологій та розширенням можливостей політики захисту від цифрових погроз.

Ідея переосмислення ролі дипломатії як універсального інструмента управління міжнародними процесами є надзвичайно важливою. У майбутньому дипломатія справді може стати більш технологічно інтегрованою, але важливо не втратити глибину, контекстуальність і людські розуміння, які лежать в основі дипломатичного мистецтва.

РОЗДІЛ 3.

ЕВОЛЮЦІЯ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ НІМЕЧЧИНИ: ВИКЛИКИ, ІННОВАЦІЇ ТА ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН

3.1. Проблеми та потенціал цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці Німеччини

Сучасна дипломатія переживає динамічну трансформацію, розширюючи межі свого впливу, але водночас стикається із новими викликами. З одного боку, предметна сфера дипломатії значно розширилась і охоплює теми, що раніше вважалися внутрішніми — такі як клімат, охорона здоров'я чи міграція. З іншого боку, посилення впливу громадської думки, поява нових акторів, а також проникнення цифрових технологій змінюють як саму природу дипломатії, так і очікування суспільства щодо її діяльності. В умовах глобалізації та цифрової революції дипломатія повинна адаптуватися до плюралізму, прозорості та швидкої реакції, зберігаючи при цьому державний суверенітет та легітимність.

У цьому контексті доречним видається спостереження дослідниці Джеральдіни де Бастіон: «Часи, коли дипломатія вважалася коктейльною вечіркою для закритого суспільства, минули. Розпочалося чергове свято, на яке запрошуються городяни. Дипломатія в мережевому світі працює по-іншому. Державі стає дедалі важче уникати критики. Вам доведеться або активно боротися з прозорістю, або відкритися. Ком'юніке, депеші та двосторонні переговори належать до «старої» форми дипломатії. Сьогодні в цій сфері з'являються нові дійові особи і види діяльності: приватні особи і корпорації все частіше виступають як дипломатичні суб'єкти»¹¹³.

Цифровізація означає більше, чим впровадження нових технологій — вона змінює методи роботи дипломатів. Нова стратегія цифровізації

¹¹³ Geraldine de Bastion. Digitale Diplomatie: Chancen und Gefahren des Verhandelns im Netz-Zeitalter. *Berlinergazette*. 23.04.2013.

спрямована на покращення зовнішньої політики шляхом цифрової підтримки та розширення цифрових пропозицій¹¹⁴. Ключовим викликом стає необхідність знайти баланс між традиційною моделлю представницької дипломатії та новими формами цифрової взаємодії, де публіка виступає як активний учасник процесу.

Для міністерств закордонних справ і дипломатів присутність у соціальних мережах означає насамперед підвищення їхньої власної помітності, а відтак і значущості для пересічного громадянина. Тому, коли посол Німеччини в Лондоні вітає переможницю Вімблдону у Twitter, це не тільки робить його привабливим для спільноти, а й демонструє його медійну підкованість і близькість до народу. Крім своєї традиційної ролі представників уряду, дипломати стають омбудсменами за допомогою нових медіа. Виникає діалог із громадянським суспільством, про який традиційна дипломатія не знає¹¹⁵.

Звичайно, в умовах інформаційного перенасичення та соціальних мереж зростає значення комунікаційної відкритості, цифрових навичок і здатності до миттєвої реакції. Проте ефективність дій не повинна суперечити результативності та легітимності. Саме тому дипломатичні служби XXI століття мають не лише інтегрувати інноваційні підходи, а й переосмислити свою роль у світі, що змінюється: зберегти державні інтереси з одночасним врахуванням нових викликів громадянського суспільства.

Трансформація дипломатії в умовах цифрової доби вимагає не лише адаптації до нових інструментів взаємодії, але й глибшого розуміння механізмів, за допомогою яких ці інструменти функціонують. У цьому контексті особливої уваги заслуговує феномен цифрових платформ, які стали ключовими каналами комунікації між державами та суспільством. Проте, на відміну від традиційних дипломатичних інструментів, цифрова взаємодія

¹¹⁴ Dr. Sven Stephen Egyedy. Digitalisierung im Auswärtigen Amt. *Digitalisierung im Auswärtigen Amt: Unsere Strategie bis 2027*. P. 11.

¹¹⁵ Carlotta Duken. Digitale Diplomatie: Außenpolitik im Wandel. Politik-digital. 13.07.2016.

визначається не лише людськими рішеннями, а й алгоритмічними процесами, що суттєво змінює динаміку впливу та контроль над інформацією.

Обговорення, що ведуться на платформах Facebook, Twitter, YouTube та інших соціальних медіа, засвідчили, що ці ресурси слід розглядати не лише як зручні та масштабні інструменти комунікації для дипломатів. У більшості випадків рішення щодо розміщення контенту приймаються не людьми, а генеруються алгоритмами. Це стосується як визначення доцільності публікації, так і вибору часу та частоти її поширення. Крім того, існує ризик, що фальшиві акаунти — боти й інтернет-тролі — можуть поширювати вигадані «особисті» повідомлення та дезінформацію.¹¹⁶

Як вже було зазначено, у нових умовах цифрової взаємодії ініціативу у формуванні зовнішньополітичного порядку денного дедалі частіше перехоплюють не лише офіційні дипломатичні структури, такі як ФМЗС, а й зовнішні актори — зокрема приватні особи, медіаактивісти, алгоритмічні системи й автоматизовані акаунти. Це зумовлює ситуацію, за якої теми обговорення на міжнародній арені можуть нав'язуватися ззовні, виносячи їх на широкий публічний розгляд поза межами традиційної дипломатичної процедури. Нові цифрові канали участі громадськості впливають не лише на формування суспільної думки, але й на прийняття політичних рішень.

У випадку Німеччини така ситуація створює як потенціал, так і загрози: цифрова дипломатія може стати потужним інструментом просування демократичних цінностей, але водночас — перетворитись на арену для маніпуляцій, дезінформації чи навіть цифрової пропаганди. Особливо небезпечно це виглядає на тлі зростаючої емоційної напруги в суспільстві та одночасного зниження рівня довіри до державних інституцій. У результаті, уряд може втратити ефективність у виконанні своїх функцій, а легітимність його рішень — опинитися під сумнівом. Саме тому цифрова дипломатія Німеччини має інтегруватися в суспільне життя свідомо й обережно, з урахуванням викликів цифрової доби.

¹¹⁶ Volker Stanzel (Hg.) Die neue Wirklichkeit der Außenpolitik: Diplomatie im 21... P. 18.

Актори зовнішньої політики ФРН зазнають зростаючого тиску, що зумовлює необхідність активізації дій у напрямі цифрової трансформації та внесення вагомого вкладу в укріплення цифрового суверенітету як на національному, так і на загальноєвропейському рівні. Міністерства закордонних справ низки держав вже розробили й оприлюднили власні цифрові та технологічні стратегії, паралельно адаптуючи організаційні та кадрові структури до нових вимог цифрової епохи. Ці напрацювання можуть слугувати джерелом цінних орієнтирів для подальшого формування зовнішньополітичної стратегії Німеччини у сфері цифрової дипломатії¹¹⁷.

З міжнародного досвіду впровадження цифрових стратегій зовнішньої політики, уряд Німеччини, на думку науковця Каана Сахіна, може отримати три уроки. По-перше, така стратегія, навіть якщо вона фокусується лише на напрямках дій, має бути пов'язана з розвитком структур та інструментів. Необхідно визначити сфери діяльності, у яких Федеральне міністерство закордонних справ бажає прийняти участь. Важливо, щоб структурний рівень розглядався разом з цілями та сферами діяльності, оскільки інакше стратегія стає просто керівним документом. Іншими словами, структура, фінанси та наявний досвід визначають, наскільки амбітною може бути цифрова стратегія. У цьому контексті слід розглянути питання про розширення існуючих відділів Міністерства закордонних справ або створення нових підрозділів для більш поглибленого вивчення геополітичних завдань цифрової дипломатії. По-друге, така стратегія повинна також визначати конкретну роль, яку ФМЗС має відігравати на національному рівні, особливо у співпраці з іншими федеральними міністерствами, та на міжнародному рівні. Завдяки своїм закордонним місіям та досвіду в галузі міжнародного права ФМЗС роблять істотний внесок у роботу урядів у зазначеній сфері відносин. Обов'язки щодо інших міністерств не завжди можуть бути чітко визначені, що може призвести до певного непорозуміння. З огляду на те, що цифрова та технологічна політика майже завжди є також зовнішньою

¹¹⁷ Kaan Sahin. Außenpolitische Digitalstrategien Internationale Erfahrungen ... P. 2.

політикою, ФМЗС не повинно знижувати планку своїх амбіцій. По-третє, цифровізація зовнішньої політики залишається міжвідомчим завданням. Австралійська модель може стати тут джерелом натхнення: створено посаду посла з питань кібербезпеки та критично важливих технологій, який очолює загальноурядову міжнародну групу із взаємодії в галузі кібербезпеки та критичних технологій. Можливі також спільні формати на робочому рівні в рамках федерального уряду за участю доповідачів із різних міністерств. Це полегшило б вирішення різних питань економіки, безпеки та нормативної політики, що виникають у сфері технологій та геополітики. Такі кластерні чи проектні робочі групи могли б формуватися з урахуванням департаментів ФМЗС¹¹⁸.

У науково-практичному вимірі цілком доцільною виглядає така позиція дослідника Каана Сахіна щодо необхідності поєднання стратегічного бачення цифрової дипломатії з конкретними інституційними рішеннями. Погоджуючись з тим, що в умовах інтенсивної цифровізації зовнішньої політики недостатньо окреслити лише цілі, потрібне гнучке управління ресурсами, інфраструктурою та кадрами, вважаю ідею про розширення або створення нових підрозділів у межах ФМЗС надзвичайно важливою, оскільки вона передбачає практичну реалізацію концептуальних положень через структури, здатні оперативно реагувати на цифрові виклики. Прикладом такої структури може слугувати Auslands-IT, яка бере активну участь у формуванні цифрової дипломатії у ФМЗС Німеччини та керує глобальною комунікаційною мережею з близько 230 представництвами за кордоном. Команда Auslands-IT відповідає за підтримку та модернізацію ІКТ ФМЗС, а саме: безпечний зв'язок, глобальний суверенітет та обслуговування даних, глобальна кризова підтримка та VIP-сервіс¹¹⁹.

З урахуванням активної цифровізації зовнішньополітичної діяльності, варто зазначити, що окреслення стратегічних цілей є лише початковим

¹¹⁸ Kaan Sahin. Außenpolitische Digitalstrategien Internationale Erfahrungen ... P. 12.

¹¹⁹ Die Auslands-IT umfasst die IT im Auswärtigen Amt im In.

етапом; ефективна реалізація цифрової дипломатії потребує гнучкого управління ресурсним забезпеченням, інфраструктурними компонентами та кадровим потенціалом. Ідея про розширення або створення нових підрозділів у межах ФМЗС є надзвичайно важливою, оскільки вона передбачає практичну реалізацію концептуальних положень через структури, здатні оперативно реагувати на цифрові виклики.

Ефективне вирішення цифрових та технологічних викликів у площині зовнішньої політики вимагає інституційної адаптації структур міністерства закордонних справ. З одного боку, для виконання відповідних функцій необхідне залучення висококваліфікованої експертизи, з іншого — потребують узгодження методи роботи між окремими департаментами та установами, а також всередині урядових структур. Необхідність впровадження подібних інновацій охоплює широкий спектр напрямів, зокрема кібердипломатію; зростаючу взаємозалежність між геополітичними процесами та технологічним розвитком, особливо з урахуванням забезпечення доступності та цілісності технологій; регулювання, управління та стандартизацію нових технологічних рішень; а також застосування цифрових інструментів у сфері розвитку та гуманітарної допомоги¹²⁰.

Разом з тим, технічне та організаційне забезпечення цифрової дипломатії неможливе без активної участі людського ресурсу, який усвідомлює значення цифрової трансформації та готовий адаптуватися до змін. У цьому контексті стратегія цифровізації ФМЗС до 2027 року, презентована керівницею Центрального департаменту міністерства Марією Маргаретою Госсе, справедливо підкреслює, що цифровізація буде успішною лише за умови, якщо працівники зрозуміють, як саме ці зміни впливають на їхню щоденну роботу, та які можливості й виклики на них чекають у майбутньому. З огляду на це, необхідно відмовитися від універсальних підходів на користь диференційованих стратегій для різних цільових груп працівників. Особливе значення має підтримка програм мультиплікації, таких як «Спільнота

¹²⁰ Kaan Sahin. Außenpolitische Digitalstrategien Internationale Erfahrungen ... P. 6.

практиків» з нових методів роботи, а також підготовка децентралізованих контактів — тренерів із гнучкості, проєктного менеджменту або дизайн-мислення. Варто скористатися досвідом інших установ, зокрема Федерального міністерства праці та соціальних справ (BMAS), яке вже має напрацювання в цій сфері. Окрему увагу слід приділяти підтримці ініціативних працівників — диджискаутів або учасників неформальних мереж, таких як «Друзі цифри», які можуть виступати ефективними агентами змін та мультиплікаторами цифрових практик у міністерстві¹²¹.

Водночас, як слушно зазначає дослідник Каан Сахін, сучасна технологічна політика потребує чіткого окреслення міжвідомчої взаємодії: ФМЗС не може бути пасивним гравцем у цьому процесі. З огляду на глобальний вимір цифрових процесів, дипломатична участь у розробці стандартів кібербезпеки та захисту даних має бути однією з ключових функцій зовнішньополітичного відомства¹²².

Одночасно, вважаю спірною пропозицію Каана Сахіна щодо використання досвіду австралійської моделі дипломатії з її централізованим підходом, а саме: створення посади спеціального посла з питань кібербезпеки. Для Німеччини, яка функціонує у рамках федеративної політичної системи з високим ступенем автономії окремих міністерств, така модель може виявитися складною для імплементації без попереднього узгодження механізмів співпраці. Також існує ризик дублювання функцій, що ускладнить оперативність рішень. Погоджуючись з авторською аргументацією Каана Сахіна щодо можливої взаємодії міжвідомчих проєктних форматів, вважаю, що вони повинні бути адаптовані до німецького управлінського контексту, з урахуванням принципів децентралізації та політичного консенсусу.

З урахуванням окреслених викликів і потреби адаптації міжнародного досвіду до особливостей німецького політичного контексту актуалізується питання визначення конкретних заходів, спрямованих на зміцнення позицій

¹²¹ Digitalisierung im Auswärtigen Amt: Unsere Strategie bis 2027. *Auswärtiges Amt*. P. 59

¹²² Kaan Sahin. Außenpolitische Digitalstrategien Internationale Erfahrungen ... P. 12.

Німеччини як впливового суб'єкта у сфері цифрової дипломатії. У цьому контексті доцільним є звернення до рекомендацій, висловлених доктором Девідом Хагебьоллінгом та Тайсоном Баркером. З метою формування глобального технологічного порядку, що відображає інтереси Німеччини як високотехнологічної промислової держави та демократичного суспільства, уряд має зосередити зусилля на забезпеченні синергії з цифровою політикою ЄС, посиленні координації з партнерами-однодумцями, а також на розбудові партнерства з країнами Глобального Півдня задля просування інклюзивного та демократичного цифрового порядку денного на міжнародному рівні¹²³.

У цьому зв'язку особливої уваги заслуговують аналітичні розробки вчених Девіда Хагебьоллінга та Таксона Баркера, які пропонують цілісне бачення стратегічних напрямів, що мають сприяти підвищенню міжнародного впливу Німеччини в цифровій сфері. Їхні підходи спрямовані на створення інституційного потенціалу в сфері цифрової дипломатії, розвиток міжвідомчої координації, а також активне залучення до глобального діалогу щодо стандартів цифрового врядування¹²⁴. Розглянемо ключові положення цих пропозицій детальніше.

1) просувати ідею демократичної зони довіри в галузі цифрових технологій – зона довіри буде регулювати обмін знаннями та даними для підвищення конкурентноздатності та надійності стратегічно важливих ІКТ-інфраструктур;

2) впровадити доктрину глобального взаємозв'язку;

3) створити німецький фонд відкритих технологій для розробки технологій, які закріплюють демократію та конфіденційність, вони будуть відповідати глобальному розумінню цифрового суверенітету урядом Німеччини;

4) протидіяти політизації нормотворчості в галузі критичних та нових технологій, для цього створити міжнародну дослідну групу в сфері

¹²³ Dr. David Hageböling, Tyson Barker. Germany`s Global Technology Diplomacy P. 2

¹²⁴ Там само. P. 3

визначення доцільності використання політичного інструментарію та його впливу на критично важливі ІКТ;

5) не допустити утворення цифрового «Руху неприєднання»;

6) демонструвати співробітництво в рамках технологічного діалогу між ЄС та США, інституалізувати двосторонній цифровий діалог Німеччини та США;

7) сформувати асиметричні технологічні альянси з субнаціональними адміністративними одиницями, для чого співпрацювати із суб'єктами федерації Німеччини щодо підтримки на субнаціональному рівні стандартів управління інтернетом та кіберпростором¹²⁵.

Проаналізувавши, зазначені німецькими дослідниками, сім ключових кроків для зміцнення позицій Німеччини як цифрової лідерки та гарантки демократичних стандартів у глобальному технологічному вимірі, вважаю, що заслуговують підтримки наступні пропозиції, які мають стратегічну цінність і заслуговують на впровадження:

- демократична зона довіри у сфері цифрових технологій, бо вона сприяє безпечному обміну знаннями та даними, а також підвищує конкурентоздатність та надійність цифрової інфраструктури;

- створення Фонду відкритих технологій, тому що спрямований на посилення демократії, забезпечує конфіденційність і цифровий суверенітет через відкриті інновації та незалежність від зовнішніх впливів;

- впровадження технологічного діалогу ЄС-США, через те, що консолідує демократичні підходи, дозволяє протидіяти авторитарним цифровим моделям на глобальному рівні.

Наступні ініціативи, на мою думку, доцільно переглянути, щоб уникнути ризиків для суверенітету, узгодженості та ефективності цифрової політики:

¹²⁵ Dr. David Hagebölling, Tyson Barker. Deutschlands globale Technologie-Diplomatie. Internationale ... P.11.

- доктрина глобального взаємозв'язку: у зв'язку з тим, що вона, без чітких механізмів регулювання, може суперечити принципам національного суверенітету та конфіденційності;

- створення дослідної групи щодо політизації нормотворчості: ризикує сповільнити оперативне прийняття стратегічно важливих рішень у сфері критичних технологій;

- опір створенню цифрового «Руху неприєднання»: може призвести до порушення права країни на незалежну цифрову політику, саме тому вважаємо, що такий рух краще вивчати, ніж заперечувати;

- асиметричні альянси на субнаціональному рівні: можуть послабити єдність державної цифрової політики та ускладнити координацію в межах федеративної системи.

Системна оцінка пропонованих стратегічних напрямів дозволяє не лише виокремити найбільш перспективні ініціативи для зміцнення цифрового лідерства Німеччини, але й критично осмислити потенційні ризики окремих концепцій, які потребують уточнення або перегляду. Збалансований підхід до формування цифрової зовнішньої політики має ґрунтуватися на поєднанні демократичних цінностей, технологічної суверенності та ефективної міжвідомчої координації. Тільки за таких умов можливо забезпечити сталу присутність Німеччини як відповідального актора в цифровому просторі.

Отже, незважаючи на наявні виклики, цифрова дипломатія володіє значним потенціалом для модернізації зовнішньополітичної стратегії ФРН. Зокрема, застосування Big Data створює передумови для глибшого розуміння політичних уподобань цільових аудиторій, персоналізації дипломатичних повідомлень і реалізації точкових комунікаційних стратегій з метою формування міжнародної громадської думки. Такий підхід розширює інструментарій інформаційного впливу за межами традиційних форм дипломатичної взаємодії.

Крім того, Німеччина володіє усіма необхідними передумовами для подальшого розвитку цифрових механізмів «м'якої сили», включаючи

культурну дипломатію, просування демократичних цінностей і прав людини, а також підтримку громадянського суспільства.

Сучасна дипломатія дедалі більше інтегрується в політику цифрового суверенітету ЄС. У цьому контексті Німеччина має можливість посилити свій авторитет на міжнародній арені, просуваючи етичні та відповідальні підходи до використання цифрових технологій у глобальному вимірі.

3.2. Використання штучного інтелекту як інноваційного інструменту в дипломатичній практиці Німеччини

Для ґрунтового розуміння взаємозв'язку між ШІ і цифровою дипломатією передусім необхідно чітко окреслити природу ШІ, а також усвідомити межі його сучасних можливостей та обмежень.

Під ШІ розуміють реалізацію обчислювальним пристроєм властивих людському мозку розумових процесів. Розроблення методів ШІ почалося в середині минулого століття, проте їх прикладне впровадження стало можливим лише наприкінці 2010-х рр. У 2020-ті роки розпочалася революція генеративного штучного інтелекту - чат-бот LaMDA від Google, а згодом ChatGPT.

Нове дослідження показало, що модель GPT-4.5 від OpenAI пройшла тест Тюрінга, будучи визнаною людиною у 73% випадків. Тест Тюрінга – це спеціальна перевірка для машин і ШІ, покликана з'ясувати їхню здатність демонструвати інтелектуальну поведінку, яку неможливо відрізнити від поведінки людини¹²⁶.

ШІ демонструє потенціал для високоефективного аналізу великих масивів даних з більшою швидкістю та точністю порівняно з людськими можливостями. Інструменти ШІ вже інтегровані в численні сфери управління та підприємницької діяльності. Пандемія COVID-19 стала каталізатором для

¹²⁶ Гайдамашко О. Штучний інтелект офіційно пройшов знаменитий тест Тюрінга. 24 *ТЕХНО*. 08.04.2025.

інтенсивного впровадження таких технологій. Крім того, спостерігається зростаючий інтерес до застосування ІІ в діяльності ФМЗС, консульських службах, а також у рамках напівавтоматизованої публічної дипломатії¹²⁷.

ІІ є новим інструментом у дипломатії, через це, держави можуть використосовувати його як у позитивних, так і у негативних своїх цілях. Використання ІІ з недобросовісними намірами може становити загрозу для безпеки міжнародного середовища та світу загалом. Тому важливо вивчити потенційні ризики та виклики, пов'язані із впровадженням ІІ.¹²⁸ У військовій та оборонній сфері ІІ часто фокусується навколо дискусій про летальну автономну зброю, або «роботів-вбивць». Функції ІІ у військовій сфері дуже різноманітні — від логістики до автономної зброї, кібервійни та дезінформації. До них належать як наступальні, так і оборонні системи, а також фронтові й допоміжні платформи. Впровадження нових технологій озброєння може змінити відносну військову міць держави або альянсу, що, у свою чергу, може вимагати перерозподілу фінансів, розвитку і підтримки нових напрямів наукових досліджень і розробок, а також формування нових доктрин і стратегій¹²⁹.

У перспективі розвитку цифрової дипломатії Німеччини ІІ демонструватиме свій потенціал не лише у сфері оборонних технологій, зокрема через автономні бойові системи та інші алгоритмічні рішення, але й у формі кібернетичних асистентів для дипломатичних завдань. Серед них — аналітичні інструменти, автоматизовані системи підготовки текстів, алгоритми протокольного супроводу та інтелектуальні помічники для підтримки переговорного процесу.

Сьогодні дипломати мають стрімко адаптуватися та ефективно реагувати на зміни у підходах до актуальних питань, які виникають під впливом ІІ. Зокрема, значна увага приділяється використанню ІІ для підтримки

¹²⁷ Volker Stanzel, Daniel Voelsen. Diplomatie und Künstliche Intelligenz. Überlegungen zur praktischen Hilfestellung für diplomatische Verhandlungen. ... P. 5

¹²⁸ Івасеченко О.Я., Калита О.А. Штучний інтелект як новітній інструмент дипломатії: виклики та перспективи... С. 131.

¹²⁹ European Parliament. Artificial Intelligence diplomacy.

досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). Водночас дипломати повинні бути готові до нових викликів, пов'язаних із впливом ШІ на міжнародний порядок денний, зокрема обговорень новітніх технологічних здобутків, таких як летальні автономні системи озброєнь (LAWS), а також питань етики і встановлення стандартів для штучного інтелекту¹³⁰.

У сучасній консульській практиці та в умовах кризової дипломатії все ширше впроваджуються чат-боти, засновані на технологіях ШІ. Ці системи використовують алгоритми машинного навчання та методи обробки природної мови (NLP) для розпізнавання голосових і текстових запитів користувачів з метою моделювання інтерактивної діалогової взаємодії. У деяких випадках такі системи здатні до автономного пошуку інформації та навчання на основі даних, отриманих від користувачів, що дозволяє поступово підвищувати точність відповідей на типові запитання.

ШІ не лише змінює коло питань, з якими доводиться працювати дипломатам, а й розширює їхній набір інструментів. Наразі ШІ найкраще застосовувати для підтримки та доповнення роботи з даними. Так як велика частина дипломатичної діяльності пов'язана з текстовими документами, такими як договори та дипломатичні звіти, технології, які полегшують глибокий аналіз цих матеріалів у великому обсязі, стають особливо важливими. Штучний інтелект, що використовує методи нейролінгвістичного програмування для обробки великих масивів неструктурованих даних природною мовою, має найбільший потенціал як інструмент дипломатії¹³¹.

Доповнюючи думку дослідників Івасеченко О.Я. та Калита О.А., зауважу, що інтеграція ШІ в дипломатичну діяльність потенційно дозволяє розвантажити фахівців від рутинних і повторюваних завдань, не пов'язаних із креативною чи стратегічною діяльністю. Зокрема, інструменти ШІ можуть

¹³⁰ Scott B., Heumann S., Lorenz P. Artificial intelligence and foreign policy. *Stiftung Neue Verantwortung (SNV)*.

¹³¹ Івасеченко О.Я., Калита О.А. Штучний інтелект як новітній інструмент дипломатії: виклики та перспективи... С. 131.

бути делеговані для виконання завдань, які не потребують абстрактного мислення. Одним із практичних прикладів застосування є розшифрування аудіозаписів офіційних виступів за допомогою програмного забезпечення, наприклад, Whisper від OpenAI. Цей інструмент також забезпечує оперативний переклад кількома мовами, включаючи рідкісні, що є надзвичайно важливим для зовнішньополітичних інституцій Німеччини, діяльність яких охоплює багатомовне середовище.

Згідно з позицією ФМЗС Німеччини, висловленою д-ром Тобіасом Лінднером, державним міністром ФМЗС: «Транскордонне і однакове регулювання та управління ІІІ мають вирішальне значення для відповідального використання ІІІ в усьому світі. Додатки ІІІ не тільки мають величезний вплив на наші суспільства, а й є свого роду “чорною скринькою”, тим самим ставлячи перед нами серйозні правові, етичні та безпекові проблеми. Ми у ФМЗС переконані, що етичні керівні принципи в поєднанні з міцним міжнародним співробітництвом є ключовим фактором успіху для безпечного і справедливого майбутнього ІІІ»¹³².

Функціонування ІІІ є багатогранним і складним процесом, що висуває перед ФМЗС Німеччини та його підрозділами, зокрема тими, що відповідають за ІТ-розробки, нові завдання у сфері створення, тестування та подальшого впровадження інноваційних рішень, побудованих на використанні алгоритмів ІІІ. У межах міністерства вже розпочато процес апробації таких рішень з метою їх подальшої інтеграції у дипломатичну діяльність.

На сьогоднішній день гостро стоїть питання про вироблення універсальних міжнародних норм у сфері ІІІ заснованих на рівноправності та врахуванні інтересів всіх сторін¹³³. Розвиток і поглиблення міжнародної кооперації в досліджуваній галузі диктує необхідність у виробленні єдиного понятійного апарату; визначенні сфер, які потребують наднаціонального

¹³² Für einen modernen Auswärtigen Dienst - das Auswärtige Amt gibt sich eine KI-Charta. AA. 06.03.2025. P. 3

¹³³ OECD AI Principles overview

регулювання; консолідації підходів усіх держав на принципах, зафіксованих у Статуті ООН, передусім принципах рівноправ'я і взаємоповаги.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у формуванні чіткої нормативно-правової бази, яка б забезпечувала безпечне, етичне та ефективне застосування ШІ у сфері цифрової дипломатії Німеччини.

Німеччина стала однією з перших країн, яка прийняла національну стратегію у сфері штучного інтелекту¹³⁴. У 2018 року Німеччина ухвалила Національну стратегію розвитку штучного інтелекту та оновила її у 2020 року¹³⁵. Основною метою стратегії є посилення позицій Німеччини як провідного центру досліджень, розробок і практичного впровадження технологій ШІ в умовах глобальної конкуренції. Оновлена версія стратегії ШІ була адаптована до актуальних викликів і зосереджена на підтримці інноваційних розробок, орієнтованих на потреби суспільства. Особливу увагу в межах реалізації різних ініціатив було приділено таким аспектам, як протидія пандеміям, сприяння сталому розвитку, охорона довкілля, кліматична безпека, а також розширення національної й міжнародної співпраці у сфері штучного інтелекту¹³⁶.

Зосереджуючи зусилля на реалізації стратегічних заходів, спрямованих на формування національного центру досліджень і розробок, держава розглядає розвиток систем і технологій ШІ як ключовий інструмент зміцнення своїх міжнародних політичних та економічних позицій. Окреслені в документі інновації сприяли також оновленню дипломатичної роботи та ухваленню 2021 року Стратегії цифровізації зовнішньополітичного відомства.

У цьому контексті зовнішньополітична стратегія Німеччини має передбачати створення сприятливих умов для подальшого дослідження потенціалу застосування ШІ та інших інструментів аналізу даних у сфері перемовної дипломатії. Крім того, важливим завданням є розробка «стратегії даних зовнішньої політики» та формування нормативно-правових принципів,

¹³⁴ Bericht zu Künstlicher Intelligenz in Deutschland. *OECD* (2024). P. 16.

¹³⁵ Strategie Künstliche Intelligenz der Bundesregierung. *Cabinet of Germany* (2018)

¹³⁶ Zukunftstechnologie. Künstliche Intelligenz. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*.

які регулюватимуть використання технологій ШІ в дипломатичній практиці¹³⁷.

Практичними результатами цих документів стали розробка та використання декількох майданчиків на основі ШІ, які дають змогу полегшувати проведення візових і міграційних процедур; виявляти шахрайства, пов'язані з ідентифікаційною інформацією; робити моніторинг відкритих даних для раннього виявлення криз і їхньому запобіганню; оптимізовувати процес ухвалення рішень; управляти очікуваннями громадськості тощо. Зокрема, німецькі дипломати використовують майданчик PLAIN (Platform Analysis and Information System) для складних проєктів аналізу даних на базі ШІ, що є основою для інноваційного порталу PREVIEW (Prediction, Visualization, Early Warning). За його допомогою можна прогнозувати, візуалізувати та попереджати кризові ситуації на початках. Ще одним із реалізованих проєктів став моніторинг соціальних медіа (Social Media Monitoring) щодо виявлення дезінформації¹³⁸.

Важливим документом стала, прийнята ФМЗС у 2025 році, Хартія ШІ, яка слугує основою для участі у зовнішній політиці. Зокрема, завдяки Хартії ШІ ФМЗС формує систему цінностей і принципів, які дозволяють трансформувати початкові результати, зокрема докази концепції, ефективні та продуктивні додатки¹³⁹. Хартія ШІ формулює основні принципи його застосування у ФМЗС, ґрунтуючись на законодавчих нормах та цінностях. Вона базується на національних, європейських та міжнародних стандартах і рекомендаціях, таких як рекомендації ЮНЕСКО, а також на стратегії цифровізації та стратегії ФМЗС у сфері даних та інформаційних технологій. У рекомендаціях розглядається весь життєвий цикл ШІ, починаючи від етапу концептуалізації і завершуючи етапами розгортання та використання технологій. Оскільки рішення, ухвалені за допомогою ШІ, можуть мати

¹³⁷ Volker Stanzel, Daniel Voelsen. *Diplomatie und Künstliche Intelligenz...* P. 2.

¹³⁸ Federal Foreign Office of Germany (2021) *Die Strategie für Digitalisierung im Auswärtiges Amt: Unsere Strategie bis 2027*.

¹³⁹ Charta zur Nutzung von Künstlicher Intelligenz

безпосередній вплив на кожну людину, Хартія ШІ орієнтована на інтереси людини¹⁴⁰. Поділяючи позицію розробників Хартії, вважаю, що цей підхід є єдиним ефективним способом протидії дискримінаційним рішенням, що ґрунтуються на неякісних або спотворених даних, які утворюють так звані «сліпі зони». Цей підхід не лише забезпечує високий рівень якості даних і систем штучного інтелекту, а й враховує нормативні та політичні аспекти, що є необхідними для активного запобігання потенційній шкоді та боротьби з дискримінацією.

З огляду на вищезазначене, можна констатувати, що в Німеччині вже сформовано комплексну та стабільну нормативно-регуляторну інфраструктуру у сфері ШІ, що створює сприятливі умови для його інтеграції в різні галузі, зокрема в контексті цифрової дипломатії.

Багатоаспектне використання можливостей ШІ здатне підвищити ефективність і точність дипломатичних переговорів, сприятиме забезпеченню структурованого та глибокого аналізу обговорюваних питань, що дозволить сторонам зосередитися на ухваленні обґрунтованих рішень. Чим більший обсяг структурованих та неструктурованих даних залучається до аналізу, тим більш цінними є результати, які генеруються системами ШІ. Особливу ефективність такі інструменти демонструють під час складних багатосторонніх переговорів, де необхідно швидко і точно порівнювати численні версії дипломатичних документів, фіксуючи навіть найменші відмінності.

Використання інструментів ШІ в німецькій дипломатії ґрунтується на можливостях забезпечення суверенності даних, розробки і підтримки безпечних, стійких та орієнтованих на користувача ІТ-інструментів й інфраструктури, безпеково-цифрової адаптації дипломатичних місій та головного офісу до майбутніх сценаріїв використання ШІ¹⁴¹.

¹⁴⁰ Für einen modernen Auswärtigen Dienst - das Auswärtige... Р. 2

¹⁴¹ Піпченко Н., Лепеха Я. Підтримка зовнішньополітичної діяльності Німеччини інструментами стратегічної комунікації С. 810.

У контексті розвитку цифрової дипломатії Німеччини важливим завданням є забезпечення належних технічних передумов для ефективного застосування ШІ. Насамперед це стосується створення і підтримки достатнього рівня обчислювальних потужностей, які є критично необхідними для розробки, впровадження та стабільного функціонування ШІ-систем. Навіть за умов наявності відповідних даних, ефективне використання можливостей ШІ можливе лише за умови технічної готовності інфраструктури. Крім того, актуальним напрямом є активізація міжнародної співпраці з державами-партнерами задля дослідження і впровадження технологій, орієнтованих на захист персональних даних. Такі рішення здатні мінімізувати ризики, пов'язані з витоками конфіденційної інформації, одночасно забезпечуючи ефективне використання даних у процесах аналітики та прийняття рішень на основі ШІ. Враховуючи синхронний розвиток аналогічних ініціатив у різних країнах і секторах, доцільно акцентувати увагу на спільних дослідницьких проєктах¹⁴².

Більш того, подібні аналітичні підходи можуть значно полегшити процес відстеження динаміки позицій учасників переговорів, що є критично важливим у контексті багатосторонніх або тривалих двосторонніх переговорів. Застосування ШІ дозволяє своєчасно і надійно виявляти схожі пропозиції, спільні тенденції та відмінності в риториці дипломатичних суб'єктів.

У науково-практичному дослідженні на тему: «Дипломатія і штучний інтелект: роздуми про практичну допомогу в дипломатичних переговорах» науковці Фолькер Штанцель і Даніель Вьольсен наголошують, що системи ШІ мають значний потенціал для автоматизованого моделювання сценаріїв і підтримки стратегічної підготовки до переговорів. Автори підкреслюють необхідність розширення експериментальних досліджень у співпраці з науковими установами. Окрему увагу приділено аналітичному застосуванню ШІ для обробки відкритих джерел, що дозволяє формувати стратегічні

¹⁴² Bericht zu Künstlicher Intelligenz in Deutschland ... P. 176 – 177.

«карти» позицій держав-учасниць переговорів. Водночас важливо оцінювати додану вартість використання ІІІ у кожному конкретному випадку з огляду на якість аналітики та стратегічну цінність результатів. Дослідники акцентують на потребі цілеспрямованого збору дипломатичних даних для підвищення ефективності алгоритмів ІІІ та наголошують на необхідності розвитку експертизи у сфері аналітики даних в урядових структурах. Ураховуючи швидку еволюцію ІІІ, Ф. Штанцель і Д. Вольсен підкреслюють важливість участі Німеччини в міжнародних етичних і наукових дискусіях, а також системного врахування питань кібербезпеки з моменту проєктування систем. Дослідники застерігають від делегування політичних рішень системам ІІІ, наголошуючи, що ІІІ має виступати інструментом підтримки дипломатів, але не заміщувати їхнього професійного судження¹⁴³.

В цілому, погоджуючись з висновками Ф. Штанцель і Д. Вольсена щодо потенціалу використання ІІІ як допоміжного інструменту в дипломатичних практиках, зокрема в підготовці сценаріїв переговорів, аналізі даних з відкритих джерел, формуванні стратегічної аналітики, вважаю цілком обґрунтованим акцентування на необхідності розвитку співпраці між зовнішньополітичними структурами, науковими центрами та ІТ-середовищем для забезпечення ефективного впровадження ІІІ. Разом з тим, дискусійним виглядає припущення щодо практичної універсальності моделей ІІІ для побудови стратегічних сценаріїв дипломатичних переговорів. Навіть із використанням великих масивів даних ІІІ залишається інструментом, обмеженим якістю вхідної інформації, контекстуальними знаннями та етичними рамками, які досі формуються. В умовах міжнародної дипломатії, де враховується не лише формальна інформація, а й неформальні політичні сигнали, історичний контекст, емоційні фактори та «людський фактор», автоматизація може стати інструментом підтримки, але не повноцінної заміни аналітичної роботи дипломата. Крім того, підходи до безпеки систем

¹⁴³ Volker Stanzel, Daniel Voelsen. *Diplomatie und Künstliche Intelligenz...* - P. 31 – 32.

ІІІ, запропоновані авторами, хоч і слушні, однак залишають відкритими питання про надійність і стійкість цих систем у ситуаціях міжнародних криз або навмисного втручання з боку недобросовісних суб'єктів. Особливої уваги заслуговує ризик «технологічної залежності» від комерційних постачальників рішень, який міг бути більш критично висвітлений.

Незважаючи на значний прогрес у розвитку ІІІ, на сьогодні ця технологія продовжує допускати помилки й у найближчій перспективі не зможе повноцінно замінити професійне судження та досвід дипломатів. Водночас, у ролі аналітичного та допоміжного інструменту ІІІ здатен зробити суттєвий внесок у підготовку й оптимізацію процесів ведення дипломатичних переговорів ¹⁴⁴. Саме тому в Німеччині вже активно досліджуються та впроваджуються інструменти ІІІ для автоматизованого аналізу великих обсягів відкритих дипломатичних джерел, моделювання сценаріїв та прогнозування поведінки партнерів у переговорному процесі. Особливий акцент робиться на використанні ІІІ для виявлення політичних сигналів, аналізу текстів документів, оцінки зміни риторики державних представників, а також на створенні систем, які сприяють структурованому підходу до підготовки перемовних стратегій.

Такий підхід відповідає прагненню Німеччини інтегрувати інноваційні цифрові рішення у дипломатичну практику, забезпечуючи при цьому дотримання високих етичних стандартів, захист персональних даних та надійність технологій в контексті міжнародної співпраці.

Отже, в умовах активного цифрового перетворення зовнішньополітичної сфери, ІІІ уже сьогодні демонструє значний потенціал як аналітичний інструмент для підготовки дипломатичних перемовин, підвищення ефективності обробки даних і моделювання перемовних сценаріїв. Досвід Німеччини свідчить про прагнення інтегрувати ІІІ у дипломатичну практику як допоміжний ресурс для ухвалення обґрунтованих рішень, при цьому зберігаючи критичне усвідомлення його обмежень та необхідності людського

¹⁴⁴ Volker Stanzel, Daniel Voelsen. Diplomatie und Künstliche Intelligenz... - P. 2.

контролю на всіх етапах. Важливо, що такі інструменти не замінюють дипломатичну експертизу, але суттєво розширюють аналітичні можливості зовнішньополітичних установ.

Впровадження ІІІ в цифрову дипломатію підвищує аналітичну точність та стратегічну гнучкість в межах сучасних міжнародних відносин

З огляду на динамічний характер розвитку технологій, подальше вивчення, тестування і правове врегулювання застосування ІІІ в дипломатії, особливо у міжнародному контексті, має стати пріоритетом. Німецький підхід демонструє приклад системної інтеграції етичних принципів, захисту персональних даних і технологічної безпеки в процес пристосування ІІІ для потреб дипломатії, що формує важливу основу для зміцнення довіри до таких рішень на глобальному рівні.

3.3. Аналіз змін цифрової зовнішньої політики Німеччини в результаті російської збройної агресії проти України

Сучасні збройні конфлікти на пострадянському просторі демонструють високий рівень геополітичної детермінації, що визначає їхню природу та динаміку. Якщо війна у В'єтнамі увійшла в історію як перший збройний конфлікт, хід якого системно висвітлювався в телеефірі, то російсько-українська війна, беззаперечно, постає як перший повномасштабний збройний конфлікт, перебіг подій якого відображається у режимі реального часу через соціальні медіа та мобільні пристрої.

Так, російська агресія 2022 року не є першою війною, що розпочалася під час епохи інтернету, однак вона є наймасовішою за охопленням у соціальних мережах. Причиною цього є те, що онлайн-комунікації в Україні є значно доступнішими, ніж в інших гарячих точках сучасності¹⁴⁵.

¹⁴⁵ Українська цифрова дипломатія: інформаційний фронт держави в соціальних мережах. Аналітичний центр ADAstra. 14.07.2022.

Основні питання зовнішньої та безпекової політики ФРН отримали новий імпульс після анексії Криму Росією у 2014 році і початку бойових дій на сході України. Частина політичної еліти усвідомила, що німецька позиція щодо Росії була ситуативною і не завжди відповідала ключовим засадам зовнішньої політики. Багато внутрішніх політичних рішень Москви прямо суперечили правам людини та верховенству права, яким Берлін офіційно зобов'язаний, однак належної реакції з боку Німеччини не було. Втім, військові дії проти України у 2014 році стало неможливо ігнорувати, і Берлін шукав спосіб відреагувати так, щоб поєднати принципи зовнішньої політики із традиційною *Ostpolitik*. Навіть тоді позиції німецьких політиків щодо дій Росії розділялися. Зокрема, Ангела Меркель звинуватила Росію у «порушенні основоположних принципів міжнародного права» та просуванні «односторонніх геополітичних інтересів» у державах сусідах¹⁴⁶, то тодішній міністр закордонних справ Ф.-В. Штанмайер спочатку виступав проти санкцій щодо Росії та не хотів виключати її з G-8, згодом він змінив свою позицію, одночасно засуджуючи дії Росії та намагаючись знайти шляхи примирення з нею, повернувши їй попередній статус у відносинах з Європою¹⁴⁷. Водночас, з огляду на значний обсяг двосторонніх політичних та економічних зв'язків, Німеччина була вимушена взяти на себе активну роль у діалозі між Росією та західною спільнотою. Існує припущення, що Берлін сподівався переконати Москву припинити агресивні дії проти України¹⁴⁸.

У цьому контексті, політика Берліна щодо Москви у період 2014–2022 років поєднувала санкції (доволі вибіркові та обмежені) із закликами до діалогу, при цьому часто створювалося враження, що сам факт переговорів

¹⁴⁶ The Federal Government (2014, March 13) Policy statement by Federal Chancellor Angela Merkel on the situation in Ukraine

¹⁴⁷ Forsberg, T. (2016), "From Ostpolitik to 'frostpolitik'? Merkel, Putin and German foreign policy towards Russia", *International Affairs*, Vol. 92, №. 1. P. 31.

¹⁴⁸ Подворна О. Російсько-українська війна як фактор трансформації зовнішньої та безпекової політики ФРН Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей 2022 / 46. С. 27.

був важливішим за їхній зміст. Водночас тривала співпраця в енергетичній сфері, яка офіційно здійснювалася приватними компаніями, зокрема через будівництво «Північного потоку-2». Основними здобутками своєї зовнішньої політики Берлін вважав дипломатичні зусилля для врегулювання конфлікту між Україною та Росією, зокрема Мінські домовленості, а також запобігання масштабній ескалації. У політичному істеблішменті Німеччини тривалий час домінувало переконання, що система безпеки Європи неможлива без участі Росії, при цьому офіційно було визнано, що Росія є безпековим викликом. Так, політика умиротворення Москви та небажання змінювати підхід до неї стали одними з основних чинників, що призвели до початку широкомасштабної війни в 2022 році.

Російсько-українська війна 2022 року поставила німецький політичний істеблішмент перед викликом переоцінки наявних зовнішньополітичних підходів Німеччини як щодо Росії, так й забезпечення континентальної безпеки¹⁴⁹. Одним із яскравих прикладів цієї переоцінки стала жорстка реакція офіційного Берліна на дипломатичні провокації Москви. Міністр закордонних справ Анналена Бербок рішуче засудила висилку Росією 40 німецьких дипломатів, підкресливши, що цей крок був абсолютно необґрунтованим. У своїй заяві вона наголосила, що вислані з Німеччини російські представники не мали нічого спільного з класичною дипломатією, натомість роками підривали демократичні засади та безпеку німецького суспільства: «Навпаки, ці люди систематично працювали проти нашої свободи і проти згуртованості нашого суспільства протягом багатьох років. Їхня робота також загрожувала тим, хто шукав у нас захисту. Ми більше не могли цього терпіти, і ми не потерпимо цього в майбутньому»¹⁵⁰. Така реакція свідчить про поступову, але глибоку трансформацію

¹⁴⁹ Bunde, T. (2022), "Lessons (to be) learned? Germany's Zeitenwende and European security after the Russian invasion of Ukraine", *Contemporary Security Policy*, Vol. 43, No. 3, p. 516

¹⁵⁰ Baerbock – Ausweisung von Diplomaten in keiner Weise gerechtfertigt. *Stern.de*. 25.04.2022.

зовнішньополітичного курсу Німеччини, зокрема в контексті нових форм загроз.

З огляду на зростаючу роль інтернету та ІКТ у формуванні соціально-політичних процесів на глобальному рівні, закономірним стає поступове перенесення елементів воєнних дій до інформаційно-комунікаційного простору. Російсько-українська війна є показовим прикладом такого зрушення, оскільки поєднує традиційні форми ведення бойових дій із широким застосуванням кібератак, що дозволяє розглядати її як перший зразок повномасштабної гібридної війни з розвиненим кіберкомпонентом.

У 2023 році Соціал-демократична партія Німеччини стала об'єктом хакерської атаки, що була спрямована на її електронну пошту. Влада ФРН покладає відповідальність за цю кібероперацію на російську військову розвідку та заявляє про намір рішуче протидіяти подібним діям на німецькій території. Як зазначила міністр закордонних справ Анналена Бербок, урядове розслідування, проведене під координацією її міністерства, вже завершено. Вона наголосила: «Ми можемо чітко пов'язати торішню атаку з хакерським угрупованням APT28, яке діє під контролем ГРУ — російської військової розвідки. Це є абсолютно неприйнятним і неодмінно матиме наслідки»¹⁵¹.

Відмова від адаптації до нових реалій інформаційної війни стала ще однією помилкою, яка сприяла ескалації конфлікту та продемонструвала необхідність зміни підходів у зовнішній політиці Німеччини. Цей зсув до інформаційного та кіберпростору як нового поля бою в умовах сучасної війни не лише трансформує уявлення про конфлікти, але й суттєво впливає на підходи країн до безпеки, комунікацій та зовнішньої політики.

Необхідність подальшого вдосконалення інструментів стратегічних комунікацій на національному рівні Німеччини підтверджується як розгортанням військової агресії Росії проти України, так і загальною безпековою нестабільністю, що охопила європейський простір та інші

¹⁵¹ Bundesregierung: Russland ist für Cyberangriff auf SPD verantwortlich. Süddeutsche Zeitung. 03.05.2024.

регіони світу з огляду на високий рівень загрози, що становлять російські збройні сили. Зокрема, за даними опитування, проведеного Центром військової історії та соціальних наук збройних сил Німеччини (ZMSBw), встановлено, що неоднозначне сприйняття відносин Німеччини з Росією в останні роки поступилось усвідомленню того, що Росія становить загрозу безпеці країни з 2022 р. Більшість вважає, що загрозу безпеці Німеччини становить модернізація російських збройних сил (67 %; +28 % у порівнянні з 2021 р.), зовнішня політика й політика безпеки Росії (66 %; +31 %), військові дії Росії в Україні (65 %; +31 %) і кібератаки з боку Росії (60 %; +10 %)¹⁵². На відміну від 2022 року, більшість німецьких громадян виступає за обмеження економічних відносин з Росією (67 %; +40 %) і лише 12 % проти таких обмежень. Загарбницька війна Росії проти України також негативно впливає на відчуття особистої безпеки громадян у Німеччині, зокрема частка тих, хто відчуває особисту загрозу через війну в Європі, зросла втричі в порівнянні з 2023 р. – із 15 до 45 %. Після невеликого спаду торік у 2024 р. більше респондентів (58 %; +3 відсоткових пункти порівняно з 2023 р.) сприймають напруженість між Заходом і Росією як загрозу особистій безпеці. Більше респондентів також вважають, що їм загрожує війна в Європі (41 %; +7 відсоткових пунктів). Сприйнята загроза національній безпеці Німеччини, що походить від військових дій Росії в Україні (65 %; +4 відсоткових пункти) і переозброєння російських збройних сил (65 %; +3 відсоткові пункти), також зросла порівняно з 2023 роком. Росія переважно сприймається як загроза безпеці Німеччини всіма соціально-демографічними групами німецького населення¹⁵³.

Унаслідок повномасштабної війни Росії проти України зовнішньополітична діяльність Німеччини була спрямована на підтримку територіальної цілісності й суверенітету України, сприяння розвитку

¹⁵² Dr. Franco Algieri, Silvia Angenbauer, Dr. Katrin Auel. *Verteidigungspolitik.at Bundesministerium. Landesverteidigung. Risikobild* 2024. P. 197.

¹⁵³ Timo Graf. *Bevölkerungsbefragung 2024: zwischen kriegsangst und kriegstauglichkeit Bundeswehr*. 25.11.2024.

демократії та економіки цієї країни, а також на протидію російським дезінформаційним кампаніям, які мали на меті дискредитувати політичні, економічні, безпекові й соціально-гуманітарні досягнення Німеччини. Водночас, у процесі захисту загальноєвропейських інтересів і боротьби з гібридними загрозами провідна роль ФРН дедалі більше базується на застосуванні жорстких управлінських заходів та фінансово-економічної потуги. Хоча німецьке зовнішньополітичне відомство активізувало свої комунікаційні інструменти для покращення якості комунікації та протидії поширенню неправдивої інформації щодо зовнішньо- і внутрішньополітичних ініціатив країни. У найближчі роки очікується зміна зовнішньополітичних пріоритетів як Німеччини, так і інших міжнародних учасників, а також посилення спільних дій на міжнародному рівні з метою протидії дезінформації та координації зусиль із вдосконалення правового й технічного регулювання засобів комунікації із зовнішньою й внутрішньою аудиторією¹⁵⁴.

Війна Росії проти України поставила під сумнів стратегію Німеччини, орієнтовану на стабільність через торгівлю. Це також має серйозні наслідки для цифрової зовнішньої політики Німеччини, яка включає важливі геополітичні та ідеологічні аспекти. Поєднання технологічних, геополітичних та ідеологічних амбіцій посилює напругу в дискурсах щодо управління інтернетом, кібердипломатії, встановлення технічних стандартів та глобальної комунікаційної інфраструктури. Для того, щоб протистояти цій тенденції, уряд Німеччини повинен посилити свої міжнародні зусилля та тісно співпрацювати з партнерами і союзниками. Важливо активно просувати модель управління, яка відображає інтереси та цінності Німеччини як лідера в сфері високих технологій, глобальної економіки та ліберальної демократії¹⁵⁵.

¹⁵⁴ Піпченко Н., Лепеха Я. Підтримка зовнішньополітичної діяльності Німеччини інструментами стратегічної комунікації... - С. 75.

¹⁵⁵ Dr. David Hageböling, Tyson Barker. Deutschlands globale Technologie-Diplomatie Internationale Allianzen...

У цьому контексті стає очевидним, що зміна стратегічних орієнтирів Німеччини вимагає не лише переосмислення підходів до безпеки та економіки, але й нового рівня цифрової зовнішньої політики, заснованої на тісній міжнародній співпраці та відданості демократичним цінностям. Саме на важливості таких принципів наголосила міністерка закордонних справ Німеччини Анналена Бербок під час конференції «Європа25», яку провели ZEIT, Handelsblatt, Wirtschaftswoche та Tagesspiegel. У своєму виступі вона чітко окреслила бачення європейської відповідальності в умовах війни: «Як європейці, ми, Німеччина, зробили вагомий внесок у те, щоб понад 150 країн світу засудили російську агресію, що почалася 24 лютого 2022 року. Це – більше, ніж дві третини всіх держав на планеті. І погодьтесь, ще кілька років тому важко було повірити, що Україна не лише вистойть у цій жорстокій війні, але й продовжить існувати як вільна, демократична країна вже на четвертому році супротиву. У ті драматичні лютневі дні 2022 року лише за декілька днів 27 країн ЄС змогли узгодити замороження російських державних резервів — і це стало символом єдності та рішучості. Саме такого рівня швидких та впевнених дій нам бракує зараз. Якщо інші обирають шлях «ламати й рухатись далі», вдаючись до грубих методів і демонструючи силу бензопили, ми не будемо копіювати їхній стиль. Але водночас нашою відповіддю не може бути байдужість або споглядання з боку. «Зберігати спокій і просто дивитися» — не наш шлях. Ось чому партнерство набуває виняткового значення в наш час. Сьогодні Європа має унікальний шанс — адже їй довіряють, її бачать надійним союзником. І це зобов'язує нас. Нам потрібна серйозніша, глибша дипломатія, яка будується на довірі. А довіра не виникає з компліментів чи зручних слів. Вона народжується з чесності — з того, що інші точно знають: на Німеччину й Європу можна покластися»¹⁵⁶.

Безперечно, виступ міністерки ФМЗС Німеччини порушує надзвичайно важливі аспекти сучасної міжнародної політики. Передусім, зауважу на

¹⁵⁶ Rede von Außenministerin Baerbock bei der Konferenz „Europe25“ von ZEIT, Handelsblatt, Wirtschaftswoche und Tagesspiegel. *Auswärtiges Amt*.

актуальність тези про необхідність стратегічного переосмислення політики Німеччини. Війна Росії проти України стала каталізатором глибоких трансформацій у сфері безпеки, економіки та міжнародних відносин. Цей конфлікт вивів на поверхню нові виклики — від кібератак до інформаційних впливів, які вимагають не лише оборонних реакцій, а й активної цифрової дипломатії, здатної захищати цінності та комунікаційний суверенітет. Також заслуговує на підтримку акцентування пріоритету демократичних цінностей у цифровому просторі. Міністерка слушно підкреслила, що довіра як дипломатичний капітал вибудовується не через зручну риторику, а через послідовність, відкритість та чесність. У цифрову епоху саме ці принципи можуть зміцнити авторитет Німеччини як лідера не лише технологічного, а й морального порядку. Не менш важливою є думка про партнерство як ключ до ефективності. Довіра до Німеччини серед союзників і глобальних гравців дає їй унікальну можливість виступати не просто в ролі користувача, а одного з формувачів глобальних цифрових норм — у сфері кібербезпеки, штучного інтелекту, цифрових прав людини та інфраструктурної безпеки.

Разом із тим, окремі твердження потребують уточнення. Насамперед ідеться про дещо ідеалізовану оцінку реакції Німеччини на гібридну агресію Росії. Так, факт замороження російських державних резервів справді став символом рішучості, однак у сфері кібербезпеки та інформаційної протидії реакція Берліна залишалася запізнілою й фрагментарною. Лише після 2022 року уряд Німеччини почав системно інвестувати у посилення цифрової оборони, зокрема через BSI (Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik), однак ці ініціативи поки не мають належного стратегічного масштабу.

Крім того, зауважу на недостатньо чітко висловлений аспект інфраструктурного виміру цифрової політики. Контроль над технічними стандартами, цифровими платформами, хмарними сервісами — це не менш значуща «фронтна лінія» геополітичної боротьби, ніж військова чи

енергетична. І саме в цій площині Німеччина має нагальну потребу у формуванні системного бачення та ініціатив.

Цифрове домінування стало настільки сильним, що Росія була змушена відірватися від міжнародного інтернету і повністю заборонити використання західних соціальних мереж. Директор Центру передового досвіду стратегічних комунікацій НАТО Яніс Сартс заявив: «Росія явно програла інформаційну війну на Заході»¹⁵⁷.

Упевнені, що у рамках ЄС Німеччина могла б ініціювати створення незалежної цифрової системи для дипломатичних і публічних комунікацій — як альтернативи платформам, що контролюються авторитарними режимами або транснаціональними корпораціями. Відкритим залишається питання активізації участі ФРН у формуванні міжнародної цифрової думки — через аналітичні центри, відкриті дані, соціальні мережі, інфлюенсерів. Це дозволить досягати дипломатичних цілей не лише через державні канали, а й через пряме звернення до громадськості інших країн.

У цьому контексті показовими є дії представників ФРН в Україні. Посли Німеччини активно використовують соціальні мережі як інструмент публічної дипломатії, формуючи міжнародну цифрову думку через персональні меседжі, фотовраження та публічні оцінки подій війни. Їхня комунікаційна діяльність демонструє, як цифрова присутність може доповнювати класичні дипломатичні канали, забезпечуючи прямий контакт з громадськістю інших країн.

Посли Німеччини в Україні — Анка Фельдгузен (до липня 2023 року) та Мартін Єгер (з серпня 2023 року) — активно використовували соціальні мережі, зокрема платформу X (колишній Twitter), для висвітлення подій, пов'язаних з війною в Україні. Так, Анка Фельдгузен регулярно публікувала дописи про події війни, відвідувала постраждалі регіони, такі як село Мощун, та ділилася своїми враженнями і підтримкою українського народу. Вражає

¹⁵⁷ Paul Strobel. Die Sozialen Medien im Ukrainekrieg. Militärische Aufklärung und der Kampf um die Deutungshoheit. Die Politische Meinung. 27.02.2024.

емоційність та щирість з якою тодішній посол Німеччини України виразила свої почуття у пості Twitter після покладання квітів на меморіалі у День пам'яті та примирення, коли відвідала постраждале під час війни село Мощун у Київській області: «Розстріляні дерева стоять як меморіали, де загинуло так багато людей, захищаючи рідну землю у березні 2022 року. У 1943 році тут проходила лінія фронту між Червоною Армією та Вермахтом. Саме тут я сьогодні вшанувала завершення Другої світової війни 78 років тому»¹⁵⁸. Мартін Єгер також активно висвітлює події війни в Україні через соціальні мережі. Він публікує фотовраження з різних міст України, висловлює співчуття жертвам атак та закликає до посилення підтримки України, зокрема у сфері протиповітряної оборони. «Німеччина надає додаткову допомогу у сфері протиповітряної оборони. Ми відправляємо ще одну систему Patriot з усім, що до неї належить. Тоді в країні буде три системи з Німеччини. Крім того, Iris-T і Gepard також тут. Тепер інші повинні швидко приєднатися!», - написав Єгер у соціальній мережі X (колишній Twitter)¹⁵⁹.

Активна присутність дипломатів у цифровому просторі свідчить про переорієнтацію зовнішньої політики Німеччини в бік публічної дипломатії нового типу – такої, що не обмежується офіційними заявами чи міжурядовими перемовинами, а ведеться безпосередньо через соціальні мережі, звертаючись до широкої міжнародної аудиторії. Завдяки особистим, емоційно насиченим повідомленням, діяльність німецьких послів сприяє формуванню позитивного іміджу ФРН як держави, що не лише підтримує Україну на офіційному рівні, а й щиро співпереживає українському народові в часи великого випробування.

Отже, російсько-українська війна стала потужним каталізатором глибоких трансформацій у зовнішній політиці Німеччини. Вона продемонструвала неефективність старих підходів до взаємодії з Росією та

¹⁵⁸ twitter.com/AnkaFeldhusen. <https://x.com/AnkaFeldhusen/status>. 08.05.2023.

¹⁵⁹ Посол Німеччини в Україні закликав інші країни передавати Україні системи ППО. Інформаційне агентство Інтерфакс-Україна. 13.04.2024.

виявила критичну потребу у переосмисленні стратегічних пріоритетів у сфері безпеки, цифрової комунікації та інформаційного суверенітету. У центрі цих змін опинилась не лише політика санкцій і військової підтримки України, але й усвідомлення ролі цифрової дипломатії як нового інструменту зовнішньої взаємодії в епоху гібридних загроз.

У цьому контексті особливої ваги набуває переорієнтація зовнішньополітичної комунікації Німеччини в бік безпосереднього діалогу з громадськістю інших країн через соціальні медіа. Саме така модель дипломатії, доповнена стратегічним баченням цифрової безпеки, має потенціал стати основою нової німецької політики на міжнародній арені.

Роль Німеччини в цифровій дипломатії на тлі війни Росії проти України є не просто важливою — вона визначає майбутнє Європи як самостійного суб'єкта у новому глобальному порядку. Водночас ефективність цієї ролі напряду залежатиме від здатності ФРН поєднати риторику з дією, декларації з інституційними змінами, а цінності — з цифровими технологіями. Цифрова дипломатія не повинна залишатися периферійним інструментом зовнішньої політики. Вона має стати її інтегральним ядром — особливо в умовах гібридних викликів XXI століття.

Таким чином, цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики набула особливої актуальності для Німеччини у світлі глобальних викликів і цифрової трансформації міжнародних відносин. Однак її впровадження супроводжується низкою проблем. Насамперед, спостерігається відсутність єдиної стратегічної концепції цифрової дипломатії. Попри існування Цифрової стратегії Німеччини до 2030 року, окремі дипломатичні ініціативи залишаються фрагментарними, а механізми їх реалізації — недостатньо координовані.

Іншою суттєвою проблемою є слабка співпраця між державними структурами та приватним технологічним сектором. Урядові установи недостатньо залучають ІТ-компанії до процесу формування цифрової дипломатичної політики, що ускладнює впровадження інновацій. До того ж,

згідно з результатами соціологічного опитування, більшість громадян Німеччини не відчують суттєвих змін у сфері цифровізації, що свідчить про недостатній рівень реалізації задекларованих цілей. Проблеми спостерігаються і в питаннях цифрової інфраструктури, кібербезпеки та розвитку цифрових навичок у публічному секторі.

Попри наявні труднощі, цифрова дипломатія має значний потенціал для модернізації зовнішньополітичної стратегії ФРН.

По-перше, використання аналітики Big Data дає змогу німецьким дипломатичним установам глибше розуміти політичні уподобання цільової аудиторії, адаптувати меседжі та забезпечувати точковий вплив на міжнародну громадську думку. Це відкриває нові можливості для інформаційного впливу без застосування сили.

По-друге, Німеччина має всі передумови для подальшого розвитку інструментів «м'якої сили» через цифрові канали: культурну дипломатію, просування цінностей демократії та прав людини, підтримку громадянського суспільства. Водночас, як показує досвід участі Німеччини в ЄС, технологічна дипломатія дедалі більше стає частиною європейської політики цифрового суверенітету. Це дозволяє країні зміцнювати свій міжнародний авторитет та вплив, виступаючи за етичне й відповідальне використання цифрових технологій у глобальному вимірі.

Російсько-українська війна стала не лише випробуванням для європейської безпеки, а й каталізатором глибоких змін у зовнішній політиці Німеччини. У ситуації, коли гібридні загрози дедалі більше переміщуються у сферу комунікацій, саме здатність ФРН адаптуватися до цих умов і виступити лідером у формуванні демократичного цифрового порядку денного визначатиме її вплив у новому глобальному контексті.

Саме подолання поточних викликів, зокрема недостатньої координації та співпраці з технологічними акторами, може значно посилити цифрову дипломатію як ключовий інструмент зовнішньої політики Німеччини в XXI столітті.

ВИСНОВКИ

Цифрова дипломатія є відносно новим феноменом у сфері міжнародних відносин, який лише починає привертати увагу дослідників. Історіографічна основа даного дослідження сформована переважно на основі публіцистичних матеріалів і наукових статей, опублікованих у періодичних виданнях, що висвітлюють питання цифрової дипломатії Німеччини. За допомогою наукової літератури було здійснено концептуальний аналіз основних понять, пов'язаних із цифровою дипломатією, а також досліджено її вплив на сучасні міжнародні відносини.

Джерельну базу становлять аналітичні документи державних установ Німеччини, серед яких звіти та стратегії розвитку цифрової дипломатії, а також офіційні акаунти дипломатичних представництв у соціальних мережах Twitter та Facebook. Додатково було використано статистичні дані та інтерв'ю з представниками державного апарату щодо впровадження інноваційних технологій у дипломатичну практику, що дало змогу проаналізувати рівень цифрової активності німецьких дипломатів.

На основі проведеного аналізу джерел стало можливим оцінити масштаби використання цифрових технологій німецьким політичним істеблішментом у контексті просування зовнішньої політики. Водночас, ключовою проблемою під час роботи з джерельною базою є обмеженість глибоких досліджень цієї теми, що зумовлює необхідність подальшого наукового опрацювання зазначеної проблематики.

Здобуті результати дозволяють системно оцінити роль цифрових інструментів у сучасній зовнішньополітичній стратегії Німеччини, а також простежити їхній вплив на формування іміджу держави та реагування на актуальні міжнародні процеси.

Надалі узагальнено результати, що безпосередньо відповідають на поставлені дослідницькі завдання:

1. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що публічна дипломатія Німеччини пройшла глибоку трансформацію від традиційної форми до сучасної системи стратегічних комунікацій, заснованих на використанні цифрових технологій. Після Другої світової війни зовнішня політика ФРН базувалася на пацифізмі, стриманості та моральній відповідальності. Проте після об'єднання країни та під впливом викликів XXI століття відбулася переорієнтація дипломатичних підходів, зокрема в умовах цифровізації.

ФМЗС Німеччини стало провідною інституцією у впровадженні цифрових механізмів у зовнішньополітичну діяльність, що проявилось у створенні офіційних онлайн-ресурсів, соціальних медіа-акаунтів, регіональних інформаційних центрів та спеціалізованих платформ на кшталт Qantara.de. Зокрема, активна присутність у соціальних мережах з 2012 року, а також запуск подкастів і проєктів на кшталт Außenpolitik Live стали виявами нової публічної дипломатії, орієнтованої на діалог з громадянами всередині та поза межами країни.

Окрему роль у підтримці зовнішньополітичного курсу відіграють аналітичні центри (SWP, DGAP) та політичні фонди, що забезпечують обґрунтованість і багатосторонню підтримку дипломатичних рішень. Завдяки поєднанню державних і недержавних зусиль, Німеччина змогла вибудувати стійку модель комунікації на міжнародному рівні, яка слугує інструментом поширення її цінностей, формування позитивного іміджу та протидії дезінформації.

2. Цифрова дипломатія стала важливим інструментом для реалізації зовнішньополітичних цілей через соціальні мережі. Німеччина активно використовує платформи на кшталт Facebook, Twitter, Instagram та YouTube для комунікації з міжнародною аудиторією, що дозволяє сприяти поширенню офіційної інформації та взаємодії з громадянами. Проте, цей підхід також несе ризики, такі як маніпуляція інформацією та кіберзагрози, що вимагають ретельного контролю.

Німеччина вже активно використовує цифрові платформи для покращення свого іміджу та діалогу з громадянами, зокрема через інформаційні центри та активність на Twitter. Платформи, такі як Bluesky, також мають потенціал стати частиною цифрової дипломатії, однак їх популярність поки що значно поступається більш відомим платформам, таким як Twitter. Тим не менш, з розвитком цих нових медіа можливості для міжнародної комунікації можуть значно розширитися, але вони все ще мають певні обмеження. Зазначимо, що хоча нові платформи мають великий потенціал, дипломатичні установи мають бути обережними в їх використанні через необхідність підтримки контролю над інформацією та безпекою в умовах глобальної цифрової невизначеності.

Для покращення цифрової дипломатії варто зосередитись на розширенні присутності на нових платформах, навчанні дипломатів з питань кіберзахисту та ефективного використання соціальних мереж. Також важливим є впровадження інструментів моніторингу для швидкої реакції на зміни в громадській думці та забезпечення високого рівня кібербезпеки для захисту конфіденційної інформації.

3. У результаті дослідження було з'ясовано, що цифрова дипломатія стає важливим інструментом посилення міжнародної безпеки, зміцнення довіри до держави та просування демократичних цінностей. Участь Німеччини в цифровій трансформації дипломатії демонструє її прагнення до сучасного, відкритого та відповідального управління.

Разом з тим, виявлено низку проблем, які стримують повноцінне впровадження цифрової дипломатії у Німеччині. Серед них – недостатня міжвідомча координація, обмежена цифрова підготовка персоналу, складність організаційної перебудови в межах федеративної системи, а також ризики поширення дезінформації, фейкових наративів та втрати контролю над інформаційними потоками. Залишається відкритим питання узгодження стратегічних цілей із практичними ресурсами та інституційною спроможністю.

Для подолання цих викликів запропоновано комплексні заходи. Доцільно створити або розширити структурні підрозділи ФМЗС, які відповідатимуть за цифрову політику, а також інвестувати в навчання дипломатів цифровим навичкам. Важливими є розробка більш ефективної стратегії цифрового суверенітету, активна участь у формуванні міжнародних стандартів у сфері цифрових технологій. Ці кроки мають забезпечити ефективне використання цифрової дипломатії як інструменту впливу, стабільності та відповідального лідерства на міжнародній арені.

4. Результати цього дослідження показують, що Німеччина активно інтегрує технології ШІ у свою цифрову дипломатію, зокрема для аналізу великих масивів даних, підготовки дипломатичних документів, автоматизованої підтримки переговорних процесів та покращення ефективності консульських та зовнішньополітичних служб.

Дослідження також акцентує на можливостях ШІ для покращення стратегічного аналізу під час багатосторонніх переговорів і допомоги дипломатам в обробці великих обсягів текстових та голосових даних, таких як переклади та розшифровки виступів. ШІ може виступати як допоміжний інструмент, що дозволяє звільнити дипломатів від рутинних завдань, надаючи можливість зосередитися на стратегічних та креативних аспектах їх роботи.

Водночас, дослідження вказує на необхідність ретельного моніторингу ризиків, пов'язаних із використанням ШІ, зокрема щодо етики, безпеки та правового регулювання. Німеччина активно працює над розробкою відповідних нормативно-правових стандартів, таких як Хартія ШІ, основним завданням якої є забезпечення етичного та безпечного використання технологій ШІ в дипломатії.

Згідно з результатами дослідження, можемо впевнено стверджувати, що ШІ має значний потенціал для підтримки дипломатії у розв'язанні складних кризових ситуацій, де необхідно швидко отримати та аналізувати дані з різних джерел. Однак ШІ не зможе повністю замінити людський інтелект і

досвід, особливо в контексті складних міжнародних відносин, де важливі не лише факти, але й політичні, культурні та емоційні аспекти.

5. Результати дослідження свідчать про важливу роль цифрових технологій у зміцненні міжнародної безпеки, зокрема через трансформацію цифрової дипломатії Німеччини в умовах російської агресії проти України. Зміна зовнішньої політики Німеччини, спричинена російською агресією, стала очевидною після 2014 року, коли питання безпеки в Європі стали ще актуальнішими, та одночасно показала суперечливість між діями політиків та необхідністю жорсткої реакції на порушення міжнародного права. Позиція Німеччини змінилася після 2022 року, коли Росія стала явною загрозою безпеці країни. Реакція Берліна на дипломатичні провокації, зокрема висилку російських дипломатів, показала готовність Німеччини до більш рішучих дій на міжнародній арені. З огляду на зростання цифрових загроз, Росія активно використовує кібератаки, що вимагає вдосконалення цифрової оборони Німеччини. Наприклад, хакерська атака на Соціал-демократичну партію Німеччини в 2023 році підкреслила важливість кібербезпеки.

Низький рівень координації міжнародних зусиль у боротьбі з дезінформацією ставить під загрозу стабільність Німеччини, оскільки Росія активно поширює фальшиві новини для дестабілізації ситуації. Тому Німеччина повинна удосконалити стратегію інформаційної безпеки та активно брати участь у глобальній боротьбі з маніпуляціями.

Для ефективного вирішення зазначених проблем Німеччині необхідно значно збільшити масштаби своїх інвестицій у цифрову оборону, розвивати нові інструменти реагування на кіберзагрози та інтегрувати ці підходи в загальну стратегію національної безпеки. Це включає як технічні заходи, так і розвиток міждержавних та міжнародних комунікаційних механізмів для протидії кібератакам. Варто також розробити і впровадити стратегію адаптації до нових реалій інформаційної війни, що буде орієнтована на швидке реагування та ефективну нейтралізацію ворожої інформаційної агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко М. Українська цифрова дипломатія в умовах війни. Травневі студії: історія, міжнародні відносини: *збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2024: історія, археологія та міжнародні відносини в умовах війни»*. Вип. 9 / за заг. ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. 193 с. URL: <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/14395>
2. Булега К., Чарських Ю. Цифрова дипломатія як елемент зовнішньополітичної діяльності держав. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. № 3. С. 9 - 12. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5447>
3. Віденська конвенція про дипломатичні відносини. Прийнята 18 квітня 1961 року в Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://uk.migrapedia.org>
4. Гайдамашко О. Штучний інтелект офіційно пройшов знаменитий тест Тюрінга. *24 ТЕХНО*. 08.04.2025. URL: https://24tv.ua/tech/shtuchniy-intelekt-gpt-45-ofitsiyno-proyshov-test-tyuringa_n2794282
5. Галкевич А. Вплив штучного інтелекту на дипломатію ЄС: можливості та проблеми. Новий порядок денний для Європи та Європейського Союзу: причини, пріоритетні цілі. Монографія / за ред. Я. Турчин, Т. Астратович-Лейк. С. 37-48. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/9fcb2998-554e-401f-a8b4-a12684677474>
6. Григорович Ц. Феномен цифрової дипломатії в міжнародних відносинах і світовій культурі XXI століття: поліцентричний дискурс культурних і креативних індустрій. *Культурологічний альманах*. 2022. № 2. С. 40 – 44. URL: <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/57>
7. Дипломатія. *Навчальний посібник* / Корольчук Л.В., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук П.Я., Лютак О.М., Савош Л.В., Урбан О.А. Луцьк: ПП «Волинська друкарня» 2024. 340 с. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2024-pdf>

8. Івасечко О., Калита О. Штучний інтелект як новітній інструмент дипломатії: виклики та перспективи. *Регіональні студії: науковий збірник / редкол.: М. М. Палінчак (голов. ред.), І. М. Вегеш, Є. І. Гайданка та ін. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика". 2023. Вип. 34. С. 129–134. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/70331>*
9. Ковач А. Українська цифрова дипломатія: інформаційний фронт держави в соціальних мережах. *ADASTRA*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/ukrayinska-cifrova-diplomatiya-informacijnij-front-derzhavi-v-socialnih-merezah>
10. Корнат Л., Сенчакевич Н. Роль засобів масової інформації у врегулюванні міжнародних конфліктів XXI ст. Науковий журнал «Політикус». 2023. Вип. 5. С. 145 – 149. URL: http://politicus.od.ua/5_2023/22.pdf
11. Краснопольська Т., Милосердна І. Цифрова дипломатія як основа нової публічної дипломатії. Актуальні проблеми політики. 2022. Вип. 69. С. 13 – 20. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/69_2022/2.pdf
12. Крись В. Штучний інтелект та міжнародні відносини політики та дипломатії. *Молодіжна наукова ліга*. Черкаси, 04.10.2024. С. 69 – 75. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/1228>
13. Кубко В. Цифрова дипломатія в сучасних міжнародних відносинах. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. Студії. 2023. Вип. 50. С. 170 – 176. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/50_2023/22.pdf
14. Кудряченко А.І., Мартинов А.Ю. Глобальні виміри зовнішньої політики Німеччини (2005 – 2021 pp.) : калейдоскоп подій. Монографія / ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». К., 2022. – 560 с. URL: <https://ivinas.gov.ua/publikatsiji/novi-vydannia-instytutu/kudriachenko-ai-martynov-ayu-hlobalni-vymiry-zovnishnoi-polityky-nimechchyny-2005-2021-rr-kaleidoskop-podii-monohrafiia.html>
15. Мірошниченко Т., Федорова Г. Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. *ГРАНІ*. 2021. Том 24.

- № 12. С. 58 – 65. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1730>
- 16.Окладна М., Стеценко В. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держав. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. № 2(15). С. 13 – 17. URL: https://apir.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Okladna_Stetsenko15.pdf
- 17.Павліха Н., Шуляк А. Публічна дипломатія задля безпеки сталого розвитку. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 2(13). С. 173 – 186. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/266>
- 18.Піпченко Н. Дипломатія в епоху штучного інтелекту. *Україна дипломатична*. Науковий щорічник. 2024. 960 с. URL: https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/107_2024.pdf
- 19.Піпченко Н., Лепеха Я. Підтримка зовнішньополітичної діяльності Німеччини інструментами стратегічної комунікації. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. № 1(15). С. 75 – 90. URL: https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/user/setLocale/uk_UA?source=%2Findex.php%2Frelint%2Farticle%2Fview%2F300
- 20.Подворна О. Російсько-українська війна як фактор трансформації зовнішньої та безпекової політики ФРН Історико-політичні проблеми сучасного світу: *Збірник наукових статей* 2022 / 46. С. 22 – 34. URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua/mhpi/article/download/89/80>
- 21.Посол Німеччини в Україні закликав інші країни передавати Україні системи ППО. *Інформаційне агентство Інтерфакс-Україна*. 13.04.2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/980225.html>
- 22.Сегеда О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. Вип. 3. С. 139 - 147. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/9503>

23. Стаднічук Р. Роль цифрових технологій у підвищенні ефективності механізмів реалізації публічної політики управління соціальними конфліктами в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. 2024. № 1. С. 183 – 188. URL: <https://heraldes.khmnmu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/31>
24. Трофименко М.В. Історія формування публічної дипломатії Німеччини. *Актуальні проблеми науки та освіти : зб. матеріалів XVIII підсумкової наук.-практ. конф. викладачів, м. Маріуполь, 5 лют. 2016 р. / за заг. ред. К. В. Балабанова.* – Маріуполь, 2016. – С. 172–175. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/493>
25. Українська дипломатична енциклопедія: у 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. — К.: Знання України, 2004. Т. 1. – 760 с. URL: <https://archive.org/details/dypl0ents/T-1/> (дата звернення 30.03.2025).
26. Українська цифрова дипломатія: інформаційний фронт держави в соціальних мережах. *Аналітичний центр ADASTRA.* 14.07.2022 URL: <https://adastra.org.ua/blog/ukrayinska-cifrova-diplomatiya-informacijnij-front-derzhavi-v-socialnih-merezah>
27. Фольтович В., Коробчинський М., Чирун Л., Висоцька В. Метод конвент-аналізу текстової інформації інтернет-газети. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Комп'ютерні науки та інформаційні технології.* - 2017. - № 864. 132 с. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
28. Харченко О., Тихий Г. Твіпломанія проти вірусів. Про виклики та можливості нової ери інформаційної дипломатії. *Україна дипломатична.* 2020. Випуск XX. С. 561 - 569. URL: <https://ud.gdip.com.ua/tviplomatiia-proty-virusiv-pro-vyklyky-ta-mozhlyvosti-novoi-ery-informatsijnoi-dyplomatii.html>
29. Ціватій В. Феномен цифрової дипломатії в міжнародних відносинах і цифровій політиці XXI століття: поліцентричний дискурс культурних і

- креативних індустрій. *Культурологічний альманах*. 2022. № 2. С. 40. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.
30. Alexander Rabe. Ein Jahr Digitalstrategie: Mehrheit der Bevölkerung sieht keine Fortschritte bei digitaler Transformation. *Verband der internet wirtschaft* Die Satzung der DGAP e.V. URL: <https://dgap.org/de/ueber-uns/die-satzung-der-dgap-ev>
31. Alexis Roig. Die Rolle der öffentlichen Diplomatie im digitalen Zeitalt. *Vergleichsmodelle*. 3 Mai 2019 Die Jugendstilanlage Sant Pau, Barcelona. 39 p. URL: <https://catalunya-internacional.cat/media/upload/arxiu/publicacions/AgoraDP/AgDP1-DiplomaciaPublicaEraDigital-DE.pdf>
32. Als ein Best Practice-Beispiel kann die Facebook-Page der Deutschen Botschaft in Washington D.C. bewertet werden. GermanEmbassyWashington. URL: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/51193/ssoar-2013-turkan-Digital_diplomacy_Der_Wandel_der.pdf?sequence=1&isAllowed=y
33. Anja Türkan. Digital Diplomacy – Der Wandel der Außenpolitik im digitalen Zeitalter. *Publikation ist entstanden im Rahmen des ifa-Forschungsprogramms „Kultur und Außenpolitik“*
34. und erscheint in der ifa-Edition *Kultur und Außenpolitik*. Herausgeber Institut für Auslandsbeziehungen e. V. (ifa), Stuttgart. 26 p. URL: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/51193>
35. Auswärtiges Amt. Geheimdiplomatie? Nein, Strategische Kommunikation! URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/kultur-und-gesellschaft/2238958-2238958>
36. Auswärtiges Amt. Bürgerinnen- und Bürgerdialoge: Die Veranstaltungen im Einzelnen mit Schwerpunktthemen. 2022. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/sicherheitspolitik/nationale-sicherheitsstrategie/sicherheitspolitische-deutschlandreise-2537586>

37. Auswärtiges Amt. Außenpolitik Live. 2021 URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aamt/aussenpolitiklive>
38. Außenministerin Parody Annalena Baerbock URL: <https://x.com/baerbockpress>
39. Auer C. Public Diplomacy in Germany / Claudia Auer, Alice Srugies . *CPD Perspectives on Public Diplomacy*. — Paper 5. — 2013. — 55 p. URL: <https://uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/useruploads/u35361/2013%20Paper%205.pdf>
40. Baerbock – Ausweisung von Diplomaten in keiner Weise gerechtfertigt. *Stern.de*. 25.04.2022. URL: <https://www.rnd.de/politik/baerbock-haelt-russlands-ausweisung-von-diplomaten-nicht-fuer-gerechtfertigt-Q2HSFQYXEXLT2VCD54XT57CV3E.html>
41. Bericht zu Künstlicher Intelligenz in Deutschland. *OECD* (2024). 189 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/de/publications/reports/2024/06/oecd-artificial-intelligence-review-of-germany_c1c35ccf/8fd1bd9d-de.pdf
42. Bilgeri, A., Wolf A. (2004). *Diplomatie digital. Neue Kommunikationswege der internationalen Politik*, Barbara Budrich, Opladen, 124 p. URL: <https://www.lehmanns.ch/shop/sozialwissenschaften/6222803-9783938094099-diplomatie-digital>
43. Bunde, T. (2022), “Lessons (to be) learned? Germany’s Zeitenwende and European security after the Russian invasion of Ukraine”, *Contemporary Security Policy*, Vol. 43, No. 3, p. 516. 24 p. URL: https://opus4.kobv.de/opus4-hsog/files/5578/Bunde_CSP_Zeitenwende_AM.pdf
44. Bundesregierung: Russland ist für Cyberangriff auf SPD verantwortlich. *Süddeutsche Zeitung*. 03.05.2024 URL: <https://www.tagesschau.de/inland/spd-cyberangriff-russland-100.html>
45. Carlotta Duken. *Digitale Diplomatie: Außenpolitik im Wandel*. Politik-digital. 13.07.2016. URL: <https://www.politik-digital.de/news/digitale-diplomatie-aussenpolitik-im-wandel-149718/>

46. Carmen Villasante Permuy. Facebook as a Public Diplomacy Tool: Canadian Diplomatic Missions in Europe. *Universidad Pontificia Comillas ICADE – ICAI*. Madrid, 15 de junio de 2015. 72 p. URL: <https://repositorio.comillas.edu/rest/bitstreams/15995/retrieve>
47. Charta zur Nutzung von Künstlicher Intelligenz URL: <https://www.lisi-group.com/telechargement/en/2025/charte-ia-lisi-de.pdf>
48. Christian Tretbar. Bundesminister und soziale Netzwerke: Nur Heiko Maas nutzt Twitter und Facebook erfolgreich. *Tagesspiegel*. 07.11.2016. URL: <https://www.tagesspiegel.de/politik/nur-heiko-maas-nutzt-twitter-und-facebook-erfolgreich-6020620.html>
49. Fakten statt falscher Versprechen. *Deutschland.de*. 15.03.2018 URL: <https://www.deutschland.de/de/topic/politik/fakten-statt-falscher-versprechen>
50. Cornelius Adebahr. Warum KI das Wesen von Außenpolitik verändern wird. *Das Magazin für globales Denken*. URL: <https://internationalepolitik.de/de/warum-ki-das-wesen-von-aussenpolitik-veraendern-wird>
51. Cull N. J. The long road to public diplomacy 2.0: the Internet in US public diplomacy. *International Studies Review*. 2013. 33 p. URL: <https://ash.harvard.edu/wp-content/uploads/2024/02/cull.pdf>
52. Cynthia Kroet. German centre-right win heralds likely digital ministry. *Euronews*. Published on 24.02.2025. URL: <https://www.euronews.com/next/2025/02/24/german-centre-right-win-heralds-likely-digital-ministry>
53. David Zajonz. Neues soziales Netzwerk Bluesky - eine echte Alternative zu X? *Tagesschau*. 27.10.2023. URL: <https://www.tagesschau.de/wirtschaft/unternehmen/soziale-medien-bluesky-100.html>
54. Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik URL: <https://dgap.org/de/deutsche-gesellschaft-fuer-auswaertige-politik>

- 55.Deutsche Botschaft Kairo. *German Embassy Cairo*. URL:
<https://kairo.diplo.de/eg-de>
- 56.Deutschlands erste Strategie zur internationalen Digitalpolitik Ein Vorschlag zur thematischen Ausrichtung Daniel Voelsen. *SWP-Aktuell* 79. Dezember 2022. P. 1 – 8. URL: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022A79/>
- 57.Deutschlands Digitalstrategie: Mangelnde Fortschritte und hohe Unzufriedenheit
- 58.Deutschlands Digitalstrategie scheitert vor allem an Verantwortungsdiffusion und schlechter Koordination. Veröffentlicht: 2024 Herausgeber: eco – Verband der Internetwirtschaft e.V. URL:
<https://www.bidt.digital/themenmonitor/deutschlands-digitalstrategie-mangelnde-fortschritte-und-hohe-unzufriedenheit/>
- 59.Di Caro G. D(e-)plomacy: Do Social Networks Really Contribute to the Transparency of Diplomacy? *Equilibri*. 2012. №16 (3). 484 p. URL:
<https://uscpublicdiplomacy.org/publication/digital-diplomacy-bibliography>
- 60.Die Auslands-IT umfasst die IT im Auswärtigen Amt im In. URL:
https://www.ias.uni-stuttgart.de/dokumente/stellenangebote/2022-09-15_Stellenangebot_Auswaertige_IT_Spezialistinnen_IT_Spezialisten.pdf
- 61.Digitalisierung im Auswärtigen Amt: Unsere Strategie bis 2027. *Auswärtiges Amt*. URL:
<https://www.auswaertiges-amt.de/resource/blob/2504934/b3c1bcb0e194ae750edcdc90ae4497e9/digitalisierungsstrategie-data.pdf>
- 62.Dr. David Hageböling, Tyson Barker. Deutschlands globale Technologie-Diplomatie. Internationale Allianzen, Partnerschaften und Normen im Technologiebereich stärken. *Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik*. 09.11.2022. URL: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/85204>
- 63.Dr. Franco Algeri, Silvia Angenbauer, Dr. Katrin Auel. Verteidigungspolitik.at *Bundesministerium. Landesverteidigung. Risikobild* 2024. URL:
https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/risikobild2024.pdf

64. Dr. Sven Stephen Egyedy. Digitalisierung im Auswärtigen Amt. *Digitalisierung im Auswärtigen Amt: Unsere Strategie bis 2027*. 60 p. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/resource/blob/2504934/b3c1bcb0e194ae750edcdc90ae4497e9/digitalisierungsstrategie-data.pdf>
65. Eine klassische Opfer-Täter-Umkehr: Merz kritisiert Trumps Aussagen zur Ukraine. *Die Presse*.
66. Bundeskanzler Olaf Scholz. *x.com/GermanyinUA/status/1892481569543143561* URL: <https://www.tagesschau.de/newsticker/liveblog-ukraine-dienstag-436.html>
67. Enrico Blasnik. Inside auswärtiges amt: Ich habe das Gefühl, die zukünftige Generation an Diplomaten wird es noch besser machen als die aktuelle. *Diplomatische magazine*. 24.09.2019. URL: <https://www.diplomatisches-magazin.de/artikel/inside-auswaertiges-amt-ich-habe-das-gefuehl-die-zukuenftige-generation-an-diplomaten-wird-es-noch-b/>
68. European Parliament. Artificial Intelligence diplomacy 55 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662926/IPOL_STU\(2021\)662926_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662926/IPOL_STU(2021)662926_EN.pdf)
69. Federal Foreign Office of Germany (2021) *Die Strategie für Digitalisierung im Auswärtiges Amt: Unsere Strategie bis 2027* 60 p. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/resource/blob/2504934/b3c1bcb0e194ae750edcdc90ae4497e9/digitalisierungsstrategie-data.pdf>
70. Foreign Minister Annalena Baubok called Trump's statement absurd. *By AFP - Agence France Presse*. Feb 19, 2025 URL: <https://www.barrons.com/news/trump-calling-zelensky-a-dictator-is-absurd-german-minister-52d46396>
71. Forsberg, T. (2016), "From Ostpolitik to 'frostpolitik'? Merkel, Putin and German foreign policy towards Russia", *International Affairs*, Vol. 92, №. 1. 22 p. URL:

https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/ia/INTA92_1_02_Forsberg.pdf

72. Für einen modernen Auswärtigen Dienst - das Auswärtige Amt gibt sich eine KI-Charta. *AA*. 06.03.2025. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/sicherheitspolitik/cyber-aussenpolitik/ki-charta-2698666>
73. Harald Neuber. Annalena Baerbock und das Außenamt: Von der kleinen Kunst der Twitter-Diplomatie *Telepolis*. 05. September 2023 URL: <https://www.telepolis.de/features/Annalena-Baerbock-und-das-Aussenamt-Von-der-kleinen-Kunst-der-Twitter-Diplomatie-9295851.html>
74. Gabriela Pomeroy, George Wright. Trump calls Zelensky a 'dictator' as rift between two leaders deepens. *BBC News*. 20.02.2025. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cjev2j70v19o>
75. Geraldine de Bastion. Digitale Diplomatie: Chancen und Gefahren des Verhandelns im Netz-Zeitalter. *Berlinergazette*. 23.04.2013. URL: <https://www.goethe.de/ins/us/en/kul/sup/ddp/bas.html>
76. Günther Maihold, Stefan Mair, Melanie Müller, Judith Vorrath, Christian Wagner. Deutsche Außenpolitik im Wandel: Unstete Bedingungen, neue Impulse. *Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit*. SWP-Studie 15 September 2021, Berlin. 134 p. URL: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2021S15/>
77. Hallams E. Digital Diplomacy: The Internet, the Battle for Ideas & U.S. Foreign Policy. *CEU Political Science Journal*. 2010. № 4. P. 538–574 URL: <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/4g6DYQ67/>
78. Hendrik Simon und Lothar Brock Frieden oder Sicherheit? Für ein „Mehr“ in den öffentlichen Debatten über den Ukraine-Krieg. *PRIF blog*. 15.01.2025. URL: <https://blog.prif.org/2025/01/15/frieden-oder-sicherheit-fuer-ein-mehr-in-den-oeffentlichen-debatten-ueber-den-ukraine-krieg/>
79. Jan Krewer. Raising the bar for Germany's tech diplomacy. *Open_future*. URL: <https://openfuture.eu/blog/raising-the-bar-for-germanys-tech-diplomacy/>

80. Jochen Hippler. Perspektiven der internationalen Politik im 21. Jahrhundert. Rahmenbedingungen deutscher Außenpolitik. 01.03.2012. APuZ . Aus Politik und Zeitgeschichte URL:
<https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/75793/perspektiven-der-internationalen-politik-im-21-jahrhundert-rahmenbedingungen-deutscher-aussenpolitik/>
81. Kaan Sahin. Außenpolitische Digitalstrategien Internationale Erfahrungen, nationale Formate. SWP-Aktuell 27 März 2022. – P. 1 – 7. URL:
<https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/81299>
82. Mohammed Elkhaldi. Digitale Diplomatie: Öffentliche Diplomatie im Webzeitalter. Verlag Unser Wissen. 72 p. URL:
<https://www.amazon.com/Digitale-Diplomatie-%C3%96ffentliche-Webzeitalter-German/dp/6204231421>
83. Nadja Podbregar. Künstliche Intelligenz meistert Diplomatie KI-System Cicero schneidet im Spiel "Diplomacy" besser ab als viele menschliche Spieler 24. November 2022, Lesezeit: 4 Min. URL:
<https://www.scinexx.de/news/technik/kuenstliche-intelligenz-meistert-diplomatie/>
84. Nicholas Czichi-Welzer. Thinktanks in Berlin. Deutschland rangiert mit 218 Thinktanks auf Platz sechs der Länder mit den meisten Denkfabriken. Diese solltet ihr kennen. *Deutschland.de*. 28.03.2019. URL:
<https://www.deutschland.de/de/topic/wissen/thinktanks-in-berlin-expertise-fuer-aussenpolitik-und-wirtschaft>
85. OECD AI Principles overview URL: <https://oecd.ai/en/ai-principles>
86. Olaf Scholz erster Bundeskanzler auf Twitter. HORIZONT Online / dpa. 14.02.2025. URL: <https://www.horizont.net/medien/nachrichten/spd-politiker-olaf-scholz-erster-bundeskanzler-auf-twitter-197841>
87. Online-Portal Qantara.de startet ab Juli mit neuem Team. CIBEDO. Christlich-Islamische Begegnungs- und Dokumentationsstelle e.V. Deutsche

- Bischofskonferenz. 02. Juli 2024. URL: <https://cibedo.de/2024/07/02/online-portal-qantara-de-startet-ab-juli-mit-neuem-team/>
88. Open Situation Rooms - crstl URL: <https://crstl.io/work/open-situation-rooms/>
89. Pressemitteilung-029/2024. Deutschland holt bei Digitalisierung auf. URL: <https://bmdv.bund.de/SharedDocs/DE/Pressemitteilungen/2024/029-wissing-fortschritte-digitalstrategie.html>
90. Paul Strobel. Die Sozialen Medien im Ukrainekrieg. Militärische Aufklärung und der Kampf um die Deutungshoheit. Die Politische Meinung. 27.02.2024. URL: <https://www.kas.de/de/web/die-politische-meinung/blog/detail-/content/die-sozialen-medien-im-ukrainekrieg>
91. Rede von Außenministerin Baerbock bei der Konferenz „Europe25“ von ZEIT, Handelsblatt, Wirtschaftswoche und Tagesspiegel. *Auswärtiges Amt*. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/2707546-2707546>
92. Routledge Public Diplomacy. *Handbook* Herausgegeben von Nancy Snow, Nicholas J. Kalla Ausgabe. Version 2. 2020. 528 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/345358990_Routledge_Handbook_of_Public_Diplomacy
93. Russlands Krieg gegen die Ukraine und seine Folgen. Stiftung Wissenschaft und Politik - Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit (SWP). URL: <https://www.swp-berlin.org/themen/dossiers/russlands-krieg-gegen-die-ukraine>
94. Die Satzung der DGAP e.V. URL: <https://dgap.org/de/ueber-uns/die-satzung-der-dgap-ev>
95. Sabine Fischer. Diplomatie im Kontext des russischen Überfalls auf die Ukraine. *SWP-Aktuell* 2023/A 56, 23.10.2023, 8 Seiten doi:10.18449/2023A56v02 URL: <https://www.swp-berlin.org/publikation/diplomatie-im-kontext-des-russischen-ueberfalls-auf-die-ukraine>

96. Sandro Gaycken. Vgl. Friedrich Naumann-Stiftung. 2011 URL: <https://www.stern.de/digital/online/sicherheitsexperte-sandro-gaycken-ueber-hacker-und-gefahren-im-cyberwar-7376478.html>
97. Scott B., Heumann S., Lorenz P. Artificial intelligence and foreign policy. *Stiftung Neue Verantwortung (SNV)*. 40 p. URL: https://www.interface-eu.org/storage/archive/files/ai_foreign_policy.pdf
98. See also Altenberg, Jelena, Franziska Köhler, Julia Böhme and Christina Thurow. Forschungsbericht. *Fallanalyse Auswärtiges Amt. Unpublished research paper at the Ilmenau University of Technology*. 2012. – 57 p. URL: <https://uscpublicdiplomacy.org/sites/uscpublicdiplomacy.org/files/useruploads/u35361/2013%20Paper%205.pdf>
99. Schimank, Uwe. Theorien gesellschaftlicher Differenzierung. *Opladen: Leske + Budrich*, 2016. 402 p. URL: <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Flink.springer.com%2F9783708918888>
100. Social Media-Resonanz bei Baerbock am stärksten. URL: <https://de.statista.com/infografik/25599/social-media-performance-der-kanzlerkandidaten/>
101. Stiftung Wissenschaft und Politik - Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit (SWP). *Deutscher bildungs server. Ich Wegweiser zur Bildung*. URL: <https://www.swp-berlin.org/>
102. Strategie für die Internationale Digitalpolitik der Bundesregierung. Herausgeber Bundesministerium für Digitales und Verkehr Referat DP 13 – Multilaterale Digitalpolitik, G7, G20, OECD, Multi-Stakeholder-Prozesse Invalidenstraße 44, 10115 Berlin. Unter Beteiligung aller Ressorts der Bundesregierung. Stand Januar 2024. URL: https://bmdv.bund.de/SharedDocs/DE/Anlage/K/presse/pm004-internationale-digitalpolitik-de.pdf?__blob=publicationFile
103. Strategie für einen digitalen Aufbruch. Digitalstrategie der Bundesregierung. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/schwerpunkte/digitalstrategie-2072884>

104. Strategie Künstliche Intelligenz der Bundesregierung. *Cabinet of Germany* (2018) 47 p. URL: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/997532/1550276/3f7d3c41c6e05695741273e78b8039f2/2018-11-15-ki-strategie-data.pdf>
105. The Federal Government (2014, March 13) Policy statement by Federal Chancellor Angela Merkel on the situation in Ukraine URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/service/archive/archive/policy-statement-by-federal-chancellor-angela-merkel-on-the-situation-in-ukraine-443796>
106. Timo Graf. Bevölkerungsbefragung 2024: zwischen kriegsangst und kriegstauglichkeit *Bundeswehr*. 25.11.2024. URL: <https://zms.bundeswehr.de/de/publikationen-ueberblick/befragung-zwischen-kriegsangst-und-kriegstauglichkeit-5860904>
107. Tobias Bund. Neue deutsche Diplomatie? Article in Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik. January 2015. P. 330. URL: https://www.researchgate.net/publication/273168316_Neue_deutsche_Diplomatie
108. Tom Goodwin. The Three Ages of Digital. TechCrunch. June 23, 2016. P. 1 – 6. URL: <https://techcrunch.com/2016/06/23/the-three-ages-of-digital/>
109. Thunert Martin. Players Beyond Borders? German Think Tanks as Catalysts of Transnationalisation in Global Society. №.2. April 2000. P. 191 – 211. URL: <https://www.tandfonline.com/toc/cgsj20/14/2>
110. Thunert M. W. The Development and Significance of Think Tanks in Germany in *German Policy Studies*, 3, 2006. P. 186 – 192. URL: <https://spaef.org/file.php?id=878>
111. Twitter-Profil umbenannt:Baerbock-Parodie jetzt klar erkennbar.Zdf heute. 07.08.2023 URL: <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/deutschland/baerbock-twitter-parodie-100.html>
112. twitter.com/AnkaFeldhusen. <https://x.com/AnkaFeldhusen/status.08.05.2023>.

113. USA und Großbritannien an der Spitze der Soft Power Nationen, China reüssiert auf dem dritten Platz. 29.02.2024. URL: <https://brandfinance.com/press-releases/usa-und-grosbritannien-an-der-spitze-der-soft-power-nationen-china-reussiert-auf-dem-dritten-platz>
114. Volker Stanzel (Hg.) Die neue Wirklichkeit der Außenpolitik: Diplomatie im 21. Jahrhundert *Stiftung Wissenschaft und Politik*, Berlin, 2018 SWP Stiftung Wissenschaft und Politik Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. 76 p. URL: <https://www.swp-berlin.org/publikation/die-neue-wirklichkeit-der-aussenpolitik-diplomatie-im-21-jahrhundert>
115. Volker Stanzel, Daniel Voelsen. Diplomatie und Künstliche Intelligenz. *Überlegungen zur praktischen Hilfestellung für diplomatische Verhandlungen*. SWP-Studie 18 Oktober 2021, Berlin. URL: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2021S18/>
116. Von Michael Borgers. Merz und die (klassischen) MedienEr braucht sie doch noch. Deutschlandfunk. 27.10.2024. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/merz-und-die-klassischen-medien-er-braucht-sie-doch-noch-100.html>
117. Von Sonja Ernst. Vertreten, netzwerken, durchhaltenDiplomatie im Wandel. Deutschlandfunk. 16.06.2022. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/diplomatie-wandel-100.html>
118. Welcome to the United Nations URL: <https://www.un.org/>
119. Strategie für die Internationale Digitalpolitik | Bundesregierung URL: <https://bmdv.bund.de/SharedDocs/DE/Artikel/K/strategie-internationale-digitalpolitik.html>
120. Zentrale Fortschritte der Digitalstrategie | Bundesregierung. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/digitalisierung-in-der-praxis-2223104>
121. Zukunftstechnologie. Künstliche Intelligenz. *Bundesministerium für Bildung und Forschung*. URL:

https://www.bmbf.de/DE/Forschung/Zukunftstechnologien/zukunftstechnologien_node.html

122. Zöllner O. German Public Diplomacy. The Dialogue of Cultures // Routledge Handbook of Public Diplomacy / ed. Nancy Snow, Philip M. Taylor. New York, London. Routledge, 2009. 440 p. URL: https://www.researchgate.net/profile/Nancy-Snow-5/publication/345358990_Routledge_Handbook_of_Public_Diplomacy/links/60192c72a6fdcc071bac58b0/Routledge-Handbook-of-Public-Diplomacy.pdf